

บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง
กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

โดย

พัฒนสิน อำคำ

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองและการจัดการ)
สาขาวิชาการเมืองและการจัดการ สำหรับนักบริหาร
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2566

ROLES IN MAINTAINING PEACE AND ORDER BY VILLAGE CHIEFS IN
URBAN COMMUNITIES: A CASE STUDY OF MUEANG NONTABURI
DISTRICT, NONTABURI PROVINCE

BY

PATTANASIN AUMKHAM

AN INDEPENDENT STUDY SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF
THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF
MASTER OF POLITICAL SCIENCE (POLITICS AND MANAGEMENT)
PROGRAM IN POLITICS AND MANAGEMENT FOR EXECUTIVE
FACULTY OF POLITICAL SCIENCE
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2023

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์

การค้นคว้าอิสระ

ของ

พัฒนสิน อำคำ

เรื่อง

บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมืองการศึกษา:

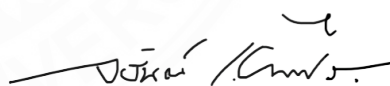
อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองและการจัดการ)

เมื่อ วันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2567

ประธานกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ เหลืองประภัสร์)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

(รองศาสตราจารย์ ดร.กฐิ พวงส์เจริญ)

คณบดี

(รองศาสตราจารย์ ดร.กฐิ พวงส์เจริญ)

หัวข้อการค้นคว้าอิสระ	บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน
	ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง
	กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี
ชื่อผู้เขียน	พัฒนสิน อำคำ
ชื่อปริญญา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองและการจัดการ)
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	การเมืองและการจัดการ สำหรับนักบริหาร
	คณะรัฐศาสตร์
	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ	รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐ พวงศ์เจริญ
ปีการศึกษา	2566

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องบทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี กฎหมายที่กระทรวงมหาดไทย กำหนดโดยเฉพาะพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ศึกษาการปรับตัวกับสถานการณ์ ที่มีการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่จึงต้องมีการปรับตัวรับมือกับ ความเปลี่ยนแปลงแต่ยังคงไว้ซึ่งบทบาทและหน้าที่ตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ และศึกษาปัญหาและ อุปสรรคในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงภัยคุกคามในพื้นที่ที่อาจส่งผลกระทบต่อ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองด้วย

ผลการศึกษาพบว่า บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ในเขตชุมชนเมืองของ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่หลักในการดูแลรักษาความสงบในชุมชน ส่วนใหญ่ไม่พบอุปสรรคในการ ทำงานแต่พบความแตกต่างในรูปแบบการทำงานระหว่างชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ กับชุมชนที่เป็นหมู่บ้าน สร้างใหม่แต่ยังสามารถควบคุมดูแลประชาชนในพื้นที่ให้ปฏิบัติตามกฎหมายได้บทบาทด้านการสร้าง ความสมานฉันท์ และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง จะพบว่าบทบาทในส่วนนี้ลดลงจากในอดีต แต่บทบาทด้านการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของ ประชาชนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง กลับพบว่ามีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นส่วนปัญหาใน การทำงานในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง จะพบว่า มีปัญหาใหญ่ 4 ด้าน คือ ปัญหาด้านอุปกรณ์การทำงาน ปัญหาด้านค่าเสี่ยงภัย/ค่าเงินชดเชย กรณีบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่ ในการทำงานด้านการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน

ปัญหาการขาดทักษะการป้องกันตนเองในสถานการณ์ฉุกเฉินที่ส่งผลต่อความปลอดภัยต่อตนเอง และ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ขาดทักษะการไกล่เกลี่ยและความรู้ทางด้านกฎหมายทำให้บางครั้งประสิทธิภาพ
การทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านจะไม่เป็นไปตามที่ประชาชนในพื้นที่คาดหวัง

คำสำคัญ: บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน, กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน.

Independent Study Title	ROILES IN MAINTAINING PEACE AND ORDER BY VILLAGE CHIEFS IN URBAN COMMUNITIES: A CASE STUDY OF MUEANG NONTHABURI DISTRICT, NONTHABURI PROVINCE
Author	Pattanasin Aumkham
Degree	Master of Political Science (Management and Politics)
Major Field/Faculty/University	Program in Politics and Management for Executive Political Science Thammasat University
Thesis Advisor	Associate Professor Puli Fuwongcharoen, Ph.D.
Academic Year	2023

ABSTRACT

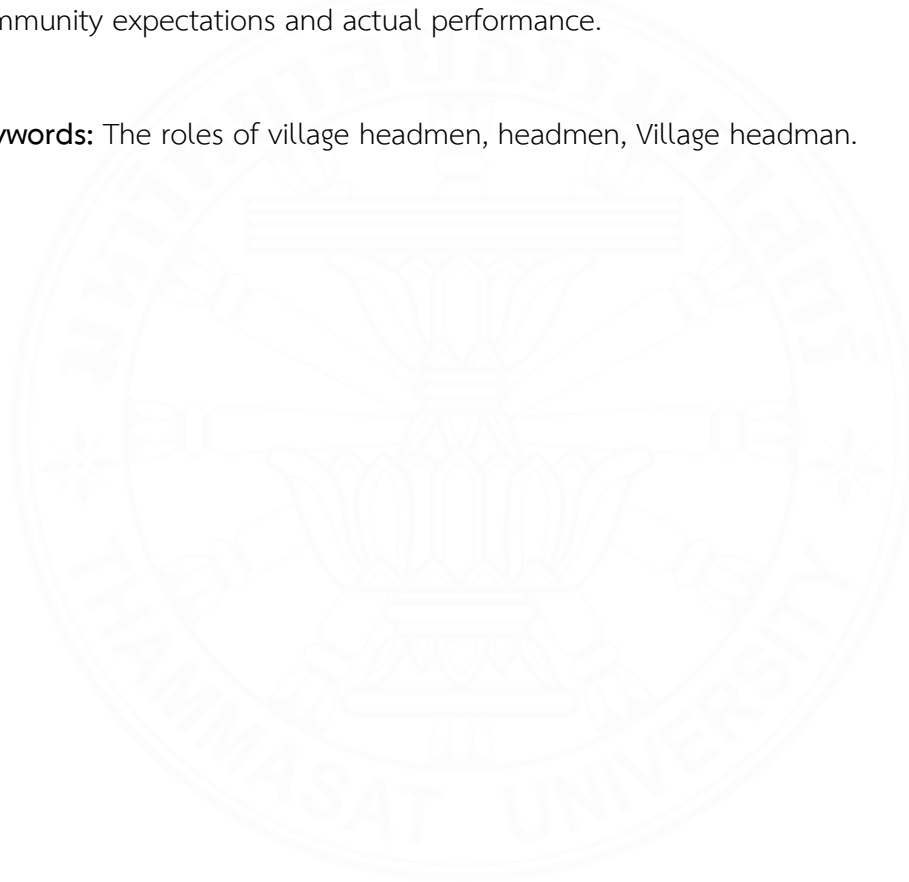
Study on the Role of Maintaining Peace and Order by Village Headmen in Urban Community Areas: A Case Study of Mueang Nonthaburi District, Nonthaburi Province, Specifically Governed by Thai Ministry of Interior Laws, Particularly the Local Administration Act B.E. 2457. The study investigates adaptation to the rapidly expanding urban areas, necessitating village headmen to adjust to the changes while maintaining their prescribed roles and responsibilities under the law. It also examines the challenges and obstacles faced by village headmen, including threats to the operational duties of local administrative officers.

The study finds that the role of maintaining peace and order in urban community areas by village headmen primarily involves overseeing and preserving peace within the community. While no major obstacles are encountered, differences in work patterns are observed between traditional urban communities and newly developed village communities. However, village headmen can still enforce laws and maintain control over residents in their areas. Additionally, fostering harmony and unity

within the village community has become less prominent but remains crucial. Resolving conflicts among residents has regained importance.

Regarding challenges in maintaining peace and order in urban community areas, four main issues are identified: equipment-related problems, risks and compensation for injuries incurred while performing duties, lack of self-defense skills in emergency situations affecting personal safety, and insufficient legal knowledge and conflict resolution skills among village headmen, leading to discrepancies between community expectations and actual performance.

Keywords: The roles of village headmen, headmen, Village headman.

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิจัยการค้นคว้าอิสระในหัวข้อ “บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี” ในครั้งนี้ ได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ภุรี พวงศ์เจริญ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือ ขัดเกลา รวมไปถึงให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทางในการค้นคว้าข้อมูลในการทำวิจัยเป็นอย่างดี ซึ่งนับเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้ และทำให้การทำวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ ผู้บริหารอำเภอเมืองนนทบุรี เทศบาลนครนนทบุรี และเทศบาลเมืองในเขตอำเภอเมืองนนทบุรี และกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกท่านในอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ที่กรุณาสละเวลาให้ข้อมูลในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาและสามารถนำข้อมูลมาใช้ในการสรุปผลการศึกษา และดำเนินการศึกษาได้อย่างเสร็จสิ้นสมบูรณ์

อีกทั้งขอขอบคุณครอบครัวที่คอยสนับสนุนทุกอย่างแก่ผู้วิจัย รวมถึงเจ้าหน้าที่โครงการปริญญาโท สาขาวิชาการเมืองและการจัดการ สำหรับนักบริหาร ที่ได้ให้คำแนะนำในการจัดทำวิจัยได้เป็นอย่างดีเสมอมา และขอขอบคุณเพื่อนๆ MPE 31 ที่ให้กำลังใจและช่วยเหลือให้คำแนะนำตลอดมา

ทั้งนี้ หากการศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้มีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดประการใด ผู้ทำวิจัยขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

พัฒนสิน อำคำ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญภาพ	(8)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา (Research Rationale)	1
1.2 คำถามวิจัย (Research Questions)	4
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา (Objectives)	5
1.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา	5
1.5 วิธีการศึกษา	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	9
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานราชการส่วนภูมิภาค	9
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่	12
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย	15
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	19
บทที่ 3 ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	26
3.1 บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	26
3.2 บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	28

3.3 อำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย	31
3.4 บริบทพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี	33
3.5 ลักษณะของชุมชนเมืองในอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี	34
3.6 โครงสร้างการทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน	35
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	39
4.1 บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง	39
4.1.1 ด้านการปกครอง ดูแลรักษาความสงบ และป้องกันทุกภัย	39
4.1.2 ด้านการควบคุม ดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติตามกฎหมาย	44
4.1.3 ด้านการสร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน	47
4.1.4 ด้านการตรวจตรา ดูแลรักษาสิ่งสาธารณประโยชน์	50
4.1.5 ด้านการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของประชาชน	53
4.2 ปัญหาและอุปสรรคในการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง	57
4.2.1 ปัญหาด้านความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย ของชุมชน	57
4.2.2 ปัญหาด้านความร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุม	58
4.2.3 ปัญหาด้านอุปกรณ์และทักษะในการทำงาน	60
4.3 แนวทางในการพัฒนา การทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ด้านการรักษาความสงบ เรียบร้อย ในพื้นที่ชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี	62
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	67
5.1 สรุป	67
5.2 อภิปรายผล	70
5.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป	75
รายการอ้างอิง	77
ประวัติผู้เขียน	81

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
3.1	โครงสร้างการทำงานของก้านผู้ใหญ่บ้าน	35
4.1	ตัวอย่างเครือข่ายการสื่อสาร	62

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา (Research Rationale)

กระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่สำคัญในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้กับประชาชน ซึ่งเป็นหน้าที่ที่มีขอบเขตของภารกิจกว้างขวาง ดังนั้น กำนันและผู้ใหญ่บ้านในฐานะพนักงานฝ่ายปกครองในระดับท้องที่ จึงมีบทบาทหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่องานของกระทรวงมหาดไทย และยังต้องรับผิดชอบงานของทุกกระทรวง ทบวง กรม ที่นำมาใช้ปฏิบัติในเขตตำบล หมู่บ้านของแต่ละท้องที่ จึงถือได้ว่าเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้งานทางราชการสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะเข้ามามีบทบาทมากขึ้น แต่กฎหมายปัจจุบันยังไม่ได้แก้ไขหรือปรับลดบทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านลงในพื้นที่การปกครอง

ปัจจุบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีสถานะและมีบทบาทเป็นผู้แทนประชาชน เป็นผู้นำของชุมชน เนื่องจากไม่ได้มีสถานะเป็นข้าราชการของรัฐเต็มตัว อีกทั้งยังได้ทำงานให้แก่ทางราชการเต็มเวลา บทบาทและหน้าที่ดังกล่าวส่งผลให้กำนันผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่ต้องดูแลความสุขทุกข์ของประชาชนที่เรียกกันว่า “ลูกบ้าน” ในด้านต่าง ๆ เป็นอันมากทั้งที่เกี่ยวข้องกับการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อให้มีโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นของตำบลหมู่บ้าน กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม และทางด้านจิตใจของลูกบ้าน ฯลฯ

แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีการขยายตัวของชุมชนเมืองทำให้ในแต่ละพื้นที่มีชุมชนที่แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือชุมชนเมือง และชุมชนแบบดั้งเดิมปะปนกัน โดยเฉพาะในชุมชนเมือง บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านมีความซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากสภาพสังคมและชุมชนมีความหลากหลายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว บทบาทที่สำคัญของกำนันผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ชุมชนเมือง ได้แก่ เป็นผู้นำในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่ มีความเข้าใจและรับรู้ถึงความต้องการของประชาชน จึงสามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นผู้นำในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำทางสังคม มีบทบาทในการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การประชุมประชาคมหมู่บ้าน การจัดเวทีสาธารณะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังยังเป็นผู้นำในการส่งเสริมความสามัคคีและสันติสุขในชุมชน กำนัน

ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการไกล่เกลี่ยและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชน เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความสามัคคีและสันติสุขในชุมชน

นอกจากบทบาทข้างต้นแล้ว กำนันและผู้ใหญ่บ้านยังมีหน้าที่ในการปกครอง ดูแลทุกข์สุข และรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนในพื้นที่ บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน สรุปได้ดังนี้

การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน โดยต้องหมั่นสอดส่องดูแลพฤติกรรมของราษฎรในหมู่บ้าน ตรวจตราป้องกันเหตุร้ายที่อาจเกิดขึ้น ระงับเหตุเมื่อเกิดเหตุ ปรามปรามผู้กระทำความผิด และร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปรามปรามอาชญากรรม

การประสานงานกับหน่วยงานอื่น กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาด้านความสงบเรียบร้อย เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร ฝ่ายปกครอง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง

การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อย กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อย เช่น การให้ความช่วยเหลือสนับสนุน กองอาสารักษาดินแดน (อส.) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและเข้าร่วมอบรมอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) และการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน

บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนันและผู้ใหญ่บ้านมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความมั่นคงของชาติและความปลอดภัยของประชาชน กำนันและผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนสำคัญในการสอดส่องดูแล และป้องกันเหตุร้ายที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่ของตน แต่อย่างไรก็ตาม ในหลายพื้นที่กำนันผู้ใหญ่บ้านต่างประสบปัญหาการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตชุมชนเมือง อาทิ

1) ในพื้นที่ชุมชนเมืองอาจมีความท้าทายมากขึ้น เนื่องจากผู้อยู่อาศัยในชุมชนเมืองมีความหลากหลายทั้งในด้านเชื้อชาติ ศาสนาวัฒนธรรม อาชีพ และรายได้ ส่งผลให้การประสานความร่วมมือระหว่างประชาชนในชุมชนอาจทำได้ยากขึ้น โดยเฉพาะกำนันผู้ใหญ่บ้านอาจต้องเผชิญกับปัญหาความซับซ้อนของกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนเมือง

2) ความจำกัดของทรัพยากรและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เพราะกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐลำดับแรก ๆ ที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน แต่มีอำนาจหน้าที่และทรัพยากรที่จำกัด เมื่อเทียบกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับอื่น เช่น ตำรวจ ทหาร หรือสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ตัวอย่างเช่น กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจในการจับกุมผู้กระทำความผิดในเขต

พื้นที่ของตนเอง ต่างจากตำรวจดำเนินการได้ทั่วราชอาณาจักร ซึ่งอาจทำให้การจับกุมล่าช้าหรือไม่สามารถจับกุมได้ทันเวลา

3) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ต้องเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐ บางครั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้านอาจถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับอื่นแทรกแซงการทำงาน หรือไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ ซึ่งอาจทำให้การปฏิบัติงานในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นไปอย่างลำบาก

4) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีความขัดแย้งกับประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากมีการปฏิบัติหน้าที่หรือการบริหารจัดการความสงบในพื้นที่อย่างไม่เป็นไปธรรม มีการแบ่งพรรค แบ่งพวก ซึ่งทำให้เกิดความไม่พึงพอใจและความขัดแย้งในชุมชน

5) การที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านทำลายความไว้วางใจของชาวบ้าน โดยการกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์ในการปฏิบัติหน้าที่ หรือการละเมิดความไว้วางใจในบางเรื่อง

6) การไม่สามารถรักษาความสงบของประชาชนในชุมชนได้ เมื่อประชาชนมาขอความร่วมมือในการแก้ปัญหาระหว่างประชาชนที่มีที่อยู่อาศัยดั้งเดิม กับประชาชนที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่

อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี มีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 ตำบล ได้แก่ ตำบลสวนใหญ่ ตำบลตลาดขวัญ ตำบลบางเขน ตำบลบางกระสอ ตำบลท่าทราย ตำบลบางศรีเมือง ตำบลบางรักน้อย ตำบลบางกร่าง ตำบลบางไผ่ และตำบลไทรมี และ 6 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลนครนนทบุรี เทศบาลเมืองบางศรีเมือง เทศบาลเมืองไทรมี เทศบาลเมืองบางกร่าง องค์การบริหารส่วนตำบลบางรักน้อย และองค์การบริหารส่วนตำบลบางไผ่ ซึ่งอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ถือเป็นเป็นอำเภอที่มีชุมชนเมืองอยู่เป็นจำนวนมาก โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

ชุมชนเมืองเชิงพาณิชย์ ตั้งอยู่บริเวณใจกลางอำเภอเมืองนนทบุรี เป็นแหล่งการค้า การลงทุน และธุรกิจต่าง ๆ ที่สำคัญของจังหวัดนนทบุรี เช่น ตลาดท่าไทรนนทบุรี ตลาดนนทบุรี ย่านรัตนาธิเบศร์ ถนนเลี้ยวเมืองนนทบุรี ถนนติวานนท์ ย่านท่าทราย เป็นต้น ชุมชนเมืองเชิงพาณิชย์มีประชากรหนาแน่น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง บริการ นักธุรกิจ ข้าราชการ

ชุมชนเมืองที่อยู่อาศัย ตั้งอยู่บริเวณรอบนอกอำเภอเมืองนนทบุรี เป็นที่อยู่อาศัยของประชาชนทั่วไป เช่น หมู่บ้านจัดสรร ชุมชนดั้งเดิม เป็นต้น ชุมชนเมืองที่อยู่อาศัยมีประชากรหนาแน่นเช่นกัน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ นักธุรกิจ ข้าราชการ รับจ้างและบริการ ส่วนชุมชนดั้งเดิมนั้น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร และค้าขายเป็นต้น แต่ยังเป็นพื้นที่ที่มีการดูแลผ่านนายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ปัจจุบันพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ถือเป็นพื้นที่ที่มีประชากร ทั้งหมด 356,861 คน โดยมีประชากรแฝงที่เข้ามาทำงานเวลากลางวัน ประมาณ 114,000 คน ส่วนประชากรแฝง

ที่เข้ามาทำงานเวลาว่างคืน ประมาณ 22,200 คน โดยพื้นที่ร้อยละ 70 เป็นพื้นที่แหล่งการค้า การลงทุน และธุรกิจต่าง ๆ ที่สำคัญ และมีระบบโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณูปโภคครบครัน

นอกจากนี้ พื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี ยังถือเป็นพื้นที่ ๆ ได้รับวัฒนธรรม รูปแบบการดำเนินชีวิตของประชาชนในเมืองหลวง ในช่วงเริ่มต้นการขยายความเจริญจากพื้นที่กรุงเทพมหานคร สู่พื้นที่ต่างจังหวัด อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ ๆ ถือว่าเป็นเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ซึ่งถือเป็นเขตเศรษฐกิจที่มีความเจริญรุ่งเรือง มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจไทย

ดังนั้น พื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดนนทบุรีจึงถือเป็นพื้นที่ชุมชนเมือง ตามคำนิยามของ นิรมล ศรีสุขุม¹ ที่กล่าวว่า “ชุมชนเมือง หมายถึง กลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กัน อาศัยอยู่ในเขตเมือง หรือเขตเทศบาล มีจำนวนประชากรหนาแน่น ประกอบอาชีพหลากหลาย มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมสูง มีระบบโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณูปโภคครบครัน” ประกอบกับ ผู้วิจัยมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานด้านกำนันผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาบทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี

1.2 คำถามวิจัย (Research Questions)

ในการศึกษาเรื่อง บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี โดยมีคำถามงานวิจัยดังนี้

1.2.1 กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี มีบทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง เป็นอย่างไร

1.2.2 กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี มีปัญหาและอุปสรรคในการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง เป็นอย่างไร

1.2.3 แนวทางในการพัฒนา การทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี เป็นอย่างไร

¹ นิรมล ศรีสุขุม, ชุมชนเมือง: พัฒนาการ โครงสร้างและปัญหา (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560), 120-121.

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา (Objectives)

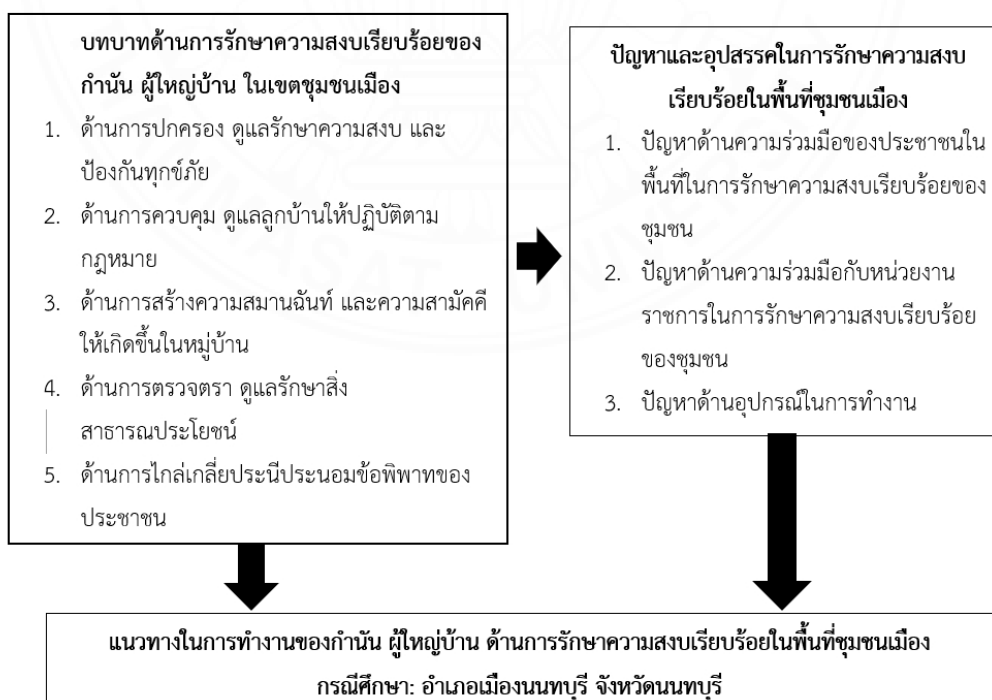
1.3.1 เพื่อศึกษาบทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

1.3.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

1.3.3 เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนา การทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

1.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับ บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยได้มีการกำหนดแนวทางในการศึกษา โดยการกำหนดประเด็นย่อยของการศึกษาเกี่ยวกับ บทบาทหน้าที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การรักษาความสงบเรียบร้อย ประกอบด้วยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการนำมาตั้งกรอบแนวคิดดังนี้

ในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาถึงบทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง ที่ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ดูแลรักษาความสงบ และป้องกันทุกขภัย ด้านการควบคุม ดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ด้านการสร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ด้านการตรวจตรา ดูแลรักษาสิ่งสาธารณประโยชน์ และด้านการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของประชาชน ควบคู่กับปัญหาและอุปสรรคในการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง ประกอบด้วยปัญหาด้านความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน ปัญหาด้านความร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน ปัญหาด้านอุปสรรคในการทำงาน ซึ่งเป็นการศึกษาโดยจะทำการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ อาทิ นโยบาย เอกสาร บทความ สิ่งพิมพ์ รายงานผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนเอกสารที่เผยแพร่ร่วมกับการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องเพื่อสรุปผลการศึกษาเป็นข้อเสนอแนะทางในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

1.5 วิธีการศึกษา

1.5.1 วิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่อง บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งวิเคราะห์วิจัยทางเอกสาร โดยจะทำการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ อาทิ นโยบาย เอกสาร บทความ สิ่งพิมพ์ รายงานผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนเอกสารที่เผยแพร่ร่วมกับการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ที่มีความเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

- 1) นายอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี
- 2) ตัวแทนหน่วยงานราชการ/ท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี
- 3) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี
- 4) ผู้นำชุมชน ในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี
- 5) ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

โดยกำหนดประเด็นในการศึกษาที่สำคัญ คือ บทบาทหน้าที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการบริหารราชการในเขตชุมชนเมือง และ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารราชการในเขตชุมชนเมือง เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลในการเสนอแนะทางในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการบริหารราชการในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

1.5.2 พื้นที่ในการศึกษา และประชากรกลุ่มตัวอย่าง

1.5.2.1 กำหนดพื้นที่ในการศึกษา คือ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

1.5.2.2 กำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1) นายอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี จำนวน 1 ราย

2) ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี โดยกำหนดกับหัวหน้าหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชนกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

2.1) หัวหน้าส่วนราชการ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี
จำนวน 5 ราย

2.2) ผู้กำกับการ หรือ รองผู้กำกับ หรือ สารวัตร หรือ ข้าราชการตำรวจที่ได้รับมอบหมาย สังกัด สถานีตำรวจภูธรเมืองนนทบุรี หรือ สถานีตำรวจภูธรรัตนาธิเบศร์ และ สถานีตำรวจภูธรบางศรีเมือง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 2 ราย

2.3) นายกเทศมนตรีนครนนทบุรี

2.4) นายกเทศมนตรีเมืองบางศรีเมือง

2.5) นายกเทศมนตรีเมืองไทรมา

2.6) นายกเทศมนตรีเมืองบางกร่าง

2.7) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางรักน้อย

2.8) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางไผ่

2.9) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย กำนัน จำนวน 4 ราย และผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 23 ราย

3) ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง จำนวน 5 ราย

4) ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี มีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 ตำบล จึงกำหนดตัวแทนประชาชน

4.1) ตำบลสวนใหญ่ จำนวน 2 คน

4.2) ตำบลตลาดขวัญ จำนวน 2 คน

4.3) ตำบลบางเขน จำนวน 2 คน

4.4) ตำบลบางกระสอ จำนวน 2 คน

4.5) ตำบลท่าทราย จำนวน 2 คน

4.6) ตำบลบางศรีเมือง จำนวน 2 คน

4.7) ตำบลบางรักน้อย จำนวน 2 คน

4.8) ตำบลบางกร่าง จำนวน 2 คน

4.9) ตำบลบางไผ่ จำนวน 2 คน

4.10) ตำบลไทรมา้า จำนวน 2 คน

1.5.3 ขั้นการเก็บและรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดขอสัมภาษณ์แบบส่วนตัว ผ่านทางโทรศัพท์ หรือ การเผชิญหน้า โดยในการสัมภาษณ์ครั้งนี้จะเป็นการสัมภาษณ์แบบเชิงโครงสร้าง โดยมีการกำหนดประเด็นที่จะสัมภาษณ์และให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีอิสระในการตอบ จากนั้นมาจัดหมวดหมู่ของคำตอบในรูปแบบเชิงพรรณนา

1.5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยดำเนินการจัดระเบียบข้อมูล แบ่งหมวดหมู่ข้อมูล ตามประเด็นที่ตั้งไว้ จากนั้นดำเนินการแยกระดับของข้อมูล แยกประเด็นและความเกี่ยวข้อง ต่อมาดำเนินการ การอ่านข้อมูลอย่างละเอียดลึกซึ้ง (read between the lines) เพื่อหาประเด็นสำคัญ (Themes) จากข้อมูลที่มีและจะร้อยเรียงมาพรรณนาเป็นผลการศึกษา และทำการหาข้อสรุป ดีความ และตรวจสอบผลการถูกต้องของผลการศึกษา จะเป็นขั้นตอนที่จะนำเนื้อหาของการทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ มาผสมผสานให้เป็นเนื้อเดียวกับผลการศึกษาที่ได้สรุปมาเป็นประเด็นสำคัญ ควบคู่กับการยกคำพูดจากประโยคที่ทรงอิทธิพลของผู้ให้ข้อมูลมาพิจารณา เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลตามที่ต้องการ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึง บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง

1.6.2 ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง

1.6.3 นำผลการศึกษาที่ได้มาใช้ในการเสนอแนวทางในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี ผู้ศึกษาได้ทำการค้นคว้าและประมวลแนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานราชการส่วนภูมิภาค
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานราชการส่วนภูมิภาค

การบริหารราชการส่วนภูมิภาค หมายความว่า รัฐบาลกลาง กระทรวง หน่วยงาน และ กรม จัดสรรอำนาจบริหารบางส่วนให้กับข้าราชการส่วนภูมิภาคที่ทำงานในภูมิภาคของตน โดยมีอำนาจใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา ทั้งยังแนะนำหลักการกระจายอำนาจหรือการมอบอำนาจในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้กรอบและอำนาจที่ได้รับจากรัฐบาลกลาง (การกระจายอำนาจ) จัดโครงสร้างการบริหารส่วนภูมิภาคของประเทศไทยในปัจจุบัน พระราชบัญญัติการบริหารราชการ พ.ศ. 2534 แบ่งการบริหารออกเป็นจังหวัดและอำเภอ จังหวัดเป็นหน่วยบริหารภูมิภาคที่ใหญ่ที่สุด ประกอบด้วยหลายอำเภอ มีสถานะเป็นนิติบุคคล และมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหัวหน้าและผู้บังคับบัญชาข้าราชการส่วนท้องถิ่นในจังหวัด ยอมรับนโยบายและคำสั่งจากนายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี หรือกระทรวง เพื่อดำเนินการตามนโยบายและคำสั่งที่เหมาะสมกับท้องถิ่นและประชาชน ส่วนอำเภอนั้นเป็นหน่วยงานราชการสังกัดจังหวัดแต่ไม่มีสถานะทางกฎหมายของจังหวัด โดยมีนายอำเภอ เป็นหัวหน้าอำเภอและสั่งการเจ้าหน้าที่ในเขตรับผิดชอบงานบริหารเขต¹

¹ เสน่ห์ จัยโต, *การบริหารราชการส่วนภูมิภาค* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2553).

บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์² กล่าวว่า “การบริหารราชการส่วนภูมิภาค (Provincial Administration) เป็นการบริหารราชการแผ่นดินตามหลักการแบ่งอำนาจ (Deconcentration) ราชการบริหารส่วนกลางจะมอบอำนาจหน้าที่ในกิจการบางอย่างไปให้แก่ราชการบริหารส่วนภูมิภาคไปปฏิบัติจัดทำ มีอำนาจตัดสินใจในขอบเขตที่จำกัดบางอย่างตามที่ราชการบริหารส่วนกลางจะได้มอบไว้ให้หน่วยงานที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค เป็นกลไกสำคัญทางการเมืองในการแปลงนโยบายการเมืองสู่การปฏิบัติ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 51 ได้บัญญัติให้การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค มีสองรูปแบบคือ จังหวัด และ อำเภอ”

การบริหารงานราชการส่วนภูมิภาค หมายถึง การบริหารราชการแผ่นดินตามหลักการแบ่งอำนาจ (Deconcentration) โดยราชการบริหารส่วนกลางจะมอบอำนาจหน้าที่ในกิจการบางอย่างไปให้แก่ราชการบริหารส่วนภูมิภาคไปปฏิบัติจัดทำ มีอำนาจตัดสินใจในขอบเขตที่จำกัดบางอย่างตามที่ราชการบริหารส่วนกลางจะได้มอบไว้ให้หน่วยงานที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค³

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติมยังกำหนดให้มีการจัดตั้งหน่วยงานบริหารในระดับตำบลและระดับหมู่บ้าน เป็นหน่วยบริหารระดับล่าง สังกัดนายอำเภอ หน่วยบริหาร 2 ระดับ ตำบล และหมู่บ้าน มีกำนันและผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เป็นหัวหน้าประชาชนในพื้นที่ กำนันและผู้ใหญ่บ้านไม่ใช่ข้าราชการ แต่เป็นเจ้าหน้าที่ที่ได้รับเงินเดือน เพื่อเป็นค่าตอบแทน⁴

การบริหารงานราชการส่วนภูมิภาคในประเทศไทย ในปัจจุบันมีโครงสร้างการปกครอง 2 ระดับ คือ ระดับจังหวัด ประกอบด้วยส่วนราชการระดับจังหวัด ทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินในเขตจังหวัด โดยส่วนราชการระดับจังหวัดที่สำคัญ ได้แก่ สำนักงานจังหวัด รับผิดชอบงานบริหารราชการทั่วไป และงานราชการของส่วนราชการส่วนกลางในจังหวัด ที่ทำการปกครองจังหวัด รับผิดชอบงานด้านความมั่นคง ปกครอง รักษาความสงบเรียบร้อย และงานบริการประชาชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด รับผิดชอบงานด้านการพัฒนาชุมชน สังคม และสวัสดิการ สำนักงานที่ดินจังหวัด รับผิดชอบงานด้านที่ดิน อสังหาริมทรัพย์ สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัด

² บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์ และคณะ, “การบริหารราชการส่วนภูมิภาค,” สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2567, <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การบริหารราชการส่วนภูมิภาค>.

³ กุลธน ธนาพงศธร และเทพศักดิ์บุญยรัตพันธุ์, *การบริหารราชการส่วนภูมิภาค* (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2553).

⁴ ประภัสสร เรืองโพธิ์, *การบริหารและการนิเทศงานส่วนภูมิภาค* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542).

รับผิดชอบงานด้านการก่อสร้าง โครงสร้างพื้นฐาน และผังเมืองสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัด รับผิดชอบงานด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย⁵

ระดับอำเภอ ประกอบด้วยส่วนราชการระดับอำเภอ ทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน ในเขตอำเภอ โดยส่วนราชการระดับอำเภอที่สำคัญ ได้แก่ ที่ว่าการปกครองอำเภอรับผิดชอบงาน บริหารราชการทั่วไปและงานราชการของส่วนราชการส่วนกลางในอำเภอ สถานีตำรวจภูธรอำเภอ รับผิดชอบงานด้านความมั่นคง รักษาความสงบเรียบร้อย และงานบริการประชาชน สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา รับผิดชอบงานด้านการศึกษา สำนักงานเกษตรอำเภอ รับผิดชอบงานด้านการเกษตร สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ รับผิดชอบงานด้านสาธารณสุข สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ รับผิดชอบ งานด้านการพัฒนาชุมชน สังคม และสวัสดิการ สำนักงานท้องถิ่นอำเภอกำกับดูแลองค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอ⁶

การบริหารงานราชการส่วนภูมิภาคในปัจจุบัน ประสบกับปัญหาและอุปสรรคหลาย ประการ ได้แก่ ปัญหาด้านการสั่งการจากส่วนกลาง ส่งผลให้การบริหารงานส่วนภูมิภาคขาดความ คล่องตัวปัญหาด้านงบประมาณกระจุกตัวอยู่ส่วนกลาง ส่งผลให้ส่วนภูมิภาคขาดทรัพยากรในการ ปฏิบัติภารกิจ ปัญหาด้านบุคลากรไม่เพียงพอต่อการกิจ ส่งผลให้ส่วนภูมิภาคไม่สามารถปฏิบัติงานได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาด้านการบริหารจัดการอำนาจและขาดอำนาจตัดสินใจ ส่งผลให้ส่วน ภูมิภาคไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทันท่วงที ปัญหาด้านฐานข้อมูล ส่งผลให้ส่วนภูมิภาคไม่สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาด้านกรอบระยะเวลาในการ ดำรงตำแหน่งของผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการ นายอำเภอ ส่งผลให้ขาดความต่อเนื่องในการ ทำงาน ปัญหาการทุจริตในราชการส่วนภูมิภาค ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชน⁷

แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ การ มอบอำนาจการตัดสินใจให้ส่วนภูมิภาคมากขึ้น การกระจายงบประมาณให้ส่วนภูมิภาคอย่างเหมาะสม การเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรส่วนภูมิภาค การปรับปรุงระบบการบริหารจัดการอำนาจ การ พัฒนาระบบฐานข้อมูล การขยายเวลาดำรงตำแหน่งของผู้ว่าราชการจังหวัด การปฏิรูประบบราชการ เพื่อขจัดปัญหาการทุจริต การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานราชการส่วนภูมิภาคอย่างมี

⁵ ทศพร ศิริสัมพันธ์, *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารราชการแนวใหม่* (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552).

⁶ เรื่องเดียวกัน.

⁷ ปธาน สุวรรณมงคล, *การบริหารงานภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล* (กรุงเทพฯ: สถาบัน พระปกเกล้า, 2558).

ประสิทธิภาพ จะช่วยให้การบริหารราชการส่วนภูมิภาคสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน⁸

จากแนวคิดการบริหารงานส่วนภูมิภาค สรุปได้ว่า การบริหารราชการส่วนภูมิภาค หมายถึง การบริหารราชการแผ่นดินในส่วนภูมิภาค เป็นการแบ่งอำนาจการปกครองจากส่วนกลางออกไปให้เจ้าหน้าที่ของรัฐไปประจำปฏิบัติงานในภูมิภาค ภายใต้การบังคับบัญชาของส่วนกลาง โดยมุ่งหวังให้เกิดการปกครองที่มีประสิทธิภาพ ใกล้ชิดกับประชาชน และตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 51 ได้บัญญัติให้การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค มีสองรูปแบบคือ จังหวัดและอำเภอ โดยจังหวัด เป็นหน่วยการบริหารราชการส่วนภูมิภาคระดับสูงสุด มีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง ดูแลทุกข์สุขของประชาชนในเขตจังหวัด โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของข้าราชการพลเรือนในจังหวัด และอำเภอ เป็นหน่วยการบริหารราชการส่วนภูมิภาคระดับรองลงมา มีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง ดูแลทุกข์สุขของประชาชนในเขตอำเภอ โดยนายอำเภอเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของข้าราชการพลเรือนในอำเภอ นอกจากนี้ ยังมีหน่วยการบริหารราชการส่วนภูมิภาคอื่นๆ ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงมหาดไทย เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่

จุฑามาศ ศรีศิริพรพันธ์⁹ กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ หมายถึง แนวทางการแสดงออกหรือการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่ถูกกำหนดโดยฐานะตำแหน่งเมื่อคนเข้าดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ตามการรับรู้ของตนเองและความคาดหวังจากบุคคลในสังคมในบุคคลเดียวกันอาจมีได้หลายบทบาท เช่น บทบาทของผู้บังคับบัญชาหรือบทบาทของผู้ใต้บังคับบัญชา ดังนั้น บทบาทและหน้าที่จึงมีความสัมพันธ์กัน

⁸ ไพรัช สร้างถิ่น และไอริส สร้างถิ่น, *การบริหารและการนิเทศงานส่วนภูมิภาค* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2522).

⁹ จุฑามาศ ศรีศิริพรพันธ์, *บทบาทและความสัมพันธ์ทางสังคม* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548).

วีรศักดิ์ เครือสมบัติ¹⁰ กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ หมายถึง การที่บุคคลในสังคมมีพฤติกรรมหรือการกระทำที่เป็นไปตามสถานะหรือฐานะของตนในสังคม บทบาทหน้าที่จึงเป็นสิ่งที่สังคมกำหนดขึ้นสำหรับบุคคลในสังคมแต่ละคน เพื่อให้สังคมมีระบบการทำงานที่ราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

ประเภทของบทบาทหน้าที่

สัญญา สัญญาวิวัฒน์¹¹ ได้แยกประเภทของบทบาทออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) บทบาทตามใบสั่ง (Prescribed roles) บทบาทประเภทนี้เพ่งเล็งถึงการปฏิบัติตามความคาดหวังของแต่ละสถานภาพตัวตนและทักษะในการแสดงบทบาทมีหน้าที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของสถานภาพนั้น ๆ การวิเคราะห์บทบาทประเภทนี้เน้นตรงระดับการยอมรับปฏิบัติ ตามความคาดหวังของตำแหน่งที่บุคคลเข้าครอบครอง

2) บทบาทตามใจ (Subjective roles) บทบาทประเภทที่สองเพ่งไปบังจุดที่ว่าความคาดหวังต่าง ๆ จะต้องผ่านอัตตาหรือตัวตนเสียก่อนแล้วจึงมีการปฏิบัติขณะที่ผ่านตัวตนนี้เองตัวตนก็จะกลั่นกรองพิจารณาเลือกสรรลดทอนพลิกแพลงความคาดหวังนั้น ๆ ให้เหมาะกับตนจุดสนใจของการวิเคราะห์จึงอยู่ที่แบบหรือสไตล์ของแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร

3) บทบาทจริง (Enacted roles) บทบาทประเภทนี้คือ พฤติกรรมจริงของปัจเจกชนหลังผ่านขั้นตอน 2 ขั้นตอนข้างต้นมาแล้วหากจะดูพฤติกรรมเปิดเผยก็จะดูด้วยความซับซ้อนหรือโครงข่ายเชื่อมโยงของพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เห็นถ้าเพ่งไปที่บทบาทเปิดเผยจุดการวิเคราะห์ก็จะพุ่งในตัวความคาดหวังหรือการตีความคาดหวังตามสถานภาพนั้น

สุนทร บุญสถิต¹² ได้แบ่งบทบาทออกเป็น 3 ชนิดคือ

1) บทบาทตามความคาดหวัง (Expected role) ได้แก่ บทบาทที่บุคคลต้องแสดงออกตามความคาดหวังของผู้อื่นหรือสังคม

2) บทบาทตามลักษณะการรับรู้ (Perceived role) ได้แก่ บทบาทที่เจ้าของสถานภาพรับรู้เองว่าตนควรจะมีบทบาทอย่างไร

3) บทบาทที่แสดงจริง (Actual role) ได้แก่ บทบาทเจ้าของสถานภาพแสดงจริงซึ่งอาจเป็นไปตามที่สังคมคาดหวังหรือตนเองคาดหวังหรือไม่ก็ได้

¹⁰ วีรศักดิ์ เครือสมบัติ, *สังคมวิทยา* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550).

¹¹ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, *ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543).

¹² สุนทร บุญสถิต, “สถานภาพ บทบาท และปัญหาของสามเณรในสังคมไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543).

สุนารี เนาว์สุข¹³ แบ่งประเภทของบทบาทตามคุณลักษณะออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) บทบาทในอุดมคติหรือสิ่งที่สังคมกำหนด (The prescribed role) เป็นบทบาทที่มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ตามตำแหน่งทางสังคมกำหนดไว้

2) บทบาทที่ควรกระทำ (The perceived role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำตามตำแหน่งที่ได้รับซึ่งอาจไม่เหมือนกับบทบาทในอุดมคติหรืออาจแตกต่างกันในแต่ละบุคคล

3) บทบาทที่กระทำจริง (The performance role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำไปจริงขึ้นอยู่กับความเชื่อความคาดหวังและการรับรู้ของแต่ละบุคคลตลอดจนความกดดันและโอกาสในแต่ละสังคมในระยะเวลาหนึ่งรวมถึงบุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย

จุฑามาศ สิริสิริพรพันธ์¹⁴ กล่าวว่าประเภทของบทบาทแบ่งประเภทตามการบริหารเชิงจิตวิทยาออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) บทบาทจริง (Actual role or role behavior) บทบาทจริงหรือพฤติกรรมแท้จริงของ บุคคลซึ่งถูกควบคุมโดยอารมณ์ทัศนคติพฤติกรรมส่วนตัวปัญหาในการปฏิบัติงานส่วนใหญ่คือการไม่ปฏิบัติตามขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบที่องค์กรกำหนดไว้

2) บทบาทที่องค์กรกำหนด (Role prescription) คือ ขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบซึ่งองค์กรหรือหน่วยงานกำหนดให้ปัญหาที่พบในการปฏิบัติงานส่วนใหญ่คือการไม่ปฏิบัติตามขอบเขตหน้าที่ ความรับผิดชอบที่องค์กรกำหนดไว้

3) บทบาทคาดหวัง (Role expectation) แบ่งเป็นความคาดหวังที่บุคคลอื่นมีต่อตนเองและความคาดหวังของตนเองปัญหาจะเกิดเมื่อตนไม่สามารถปฏิบัติตามความคาดหวังนั้นได้

พวงเพชร สุรัตน์กุล¹⁵ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับบทบาทว่า บทบาทเป็นรูปธรรมเห็นได้จากการกระทำที่แสดงออกมาบทบาทมี 3 ด้าน คือ

¹³ สุนารี เนาว์สุข, “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรร การรับรู้บทบาท กับการปฏิบัติตามบทบาทการให้การศึกษาเรื่องเอดส์ของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลชุมชนในเขต 7 ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิทยาศาสตร์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543).

¹⁴ จุฑามาศ สิริสิริพรพันธ์, *บทบาทและความสัมพันธ์ทางสังคม* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548).

¹⁵ พวงเพชร สุรัตน์กุล, *บทบาทของสตรี ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ในสมัยรัตนโกสินทร์* (พ.ศ. 2325-2525) (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542).

1) บทบาทในอุดมคติ (Ideal role) ได้แก่ บทบาทอันกำหนดไว้ตามความคาดหวัง ของบุคคลทั่วไปในสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติเป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งผู้ที่มีสถานภาพนั้นๆ ควรกระทำ แต่อาจมีใครที่ทำได้หรือไม่ก็ทำได้

2) บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (Perceived role) เป็นบทบาทอันบุคคลคาดคิดด้วยตนเองว่าควรเป็นอย่างไรทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับทัศนคติค่านิยมบุคลิกลักษณะและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย

3) บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual role) เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริงขึ้นอยู่กับเหตุการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วยทำให้การแสดงบทบาทแตกต่างกันไป

สรุปได้ว่าประเภทของบทบาทจะแบ่งได้ทั้งบทบาทตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายและบทบาทที่ปฏิบัติจริงตามเหตุการณ์นั้น ๆ โดยเป็นบทบาทที่จำเป็นต้องกระทำ หรือบทบาทที่มีการกำหนดไว้แล้ว

จากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ คือ การแสดงออกหรือการทำหน้าที่ของบุคคล ซึ่งสมาชิกคนอื่น ๆ ของสังคมมุ่งหวังให้เขาทำ ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง โดยถือเอาฐานะและหน้าที่ทางสังคมของบุคคลนั้นเป็นมูลฐาน โดยบทบาทหน้าที่ของบุคคลในสังคมสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทหลัก ๆ คือ บทบาทตามสถานภาพ (Status Role) เป็นบทบาทที่เกิดจากการมีสถานภาพในสังคม บทบาทตามสถานภาพจะมาพร้อมกับสิทธิและหน้าที่ที่บุคคลควรปฏิบัติ และบทบาทตามบทบาท (Role Role) เป็นบทบาทที่เกิดจากการมีบทบาทตามสถานภาพ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย

แนวคิดเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย¹⁶ สามารถแบ่งออกเป็น 2 แนวคิดหลัก ได้แก่

1) แนวคิดเชิงกฎหมาย แนวคิดนี้มองว่า การรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นหน้าที่ของรัฐ โดยรัฐจะใช้กฎหมายและอำนาจทางปกครองในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความสงบเรียบร้อย เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายว่าด้วยตำรวจ เป็นต้น ในแนวคิดเชิงกฎหมาย การรักษาความสงบเรียบร้อย ถือเป็นการที่สังคมมีสภาพที่เป็นระเบียบเรียบร้อย ปราศจากการก่ออาชญากรรมและการกระทำความผิดอื่น ๆ กฎหมายจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของประชาชนให้อยู่ในกรอบของกฎหมาย และรัฐจะใช้อำนาจทางปกครองในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อ

¹⁶ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, *แนวคิดและหลักปฏิบัติในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม* (กรุงเทพฯ: สำนักยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2564).

รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน เช่น การจับกุมผู้กระทำความผิด การปราบปรามการชุมนุมประท้วงที่ไม่สงบเรียบร้อย เป็นต้น¹⁷

แนวคิดเชิงกฎหมายการรักษาความสงบเรียบร้อย ถือเป็นการนำเอากฎหมายมาใช้ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน โดยกฎหมายในที่นี้หมายถึง กฎหมายทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายปกครอง กฎหมายอาญา กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายแรงงาน กฎหมายสิ่งแวดล้อม ฯลฯ กฎหมายเหล่านี้ล้วนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน โดยกฎหมายรัฐธรรมนูญจะกำหนดหลักการและกรอบของการรักษาความสงบเรียบร้อย กฎหมายปกครองจะกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการรักษาความสงบเรียบร้อย กฎหมายอาญาจะกำหนดความผิดและบทลงโทษสำหรับผู้ละเมิดความสงบเรียบร้อย กฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะกำหนดสิทธิและหน้าที่ของประชาชนในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อย กฎหมายแรงงานจะกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อย กฎหมายสิ่งแวดล้อมจะกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นต้น¹⁸

แนวคิดเชิงกฎหมายการรักษาความสงบเรียบร้อย มีลักษณะสำคัญ¹⁹ ดังนี้

- มีหลักการและกรอบของกฎหมายเป็นตัวกำหนด หลักการและกรอบของกฎหมายเป็นแนวทางในการดำเนินการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน หลักการที่สำคัญ ได้แก่ หลักการประชาธิปไตย หลักการสิทธิมนุษยชน หลักการความเสมอภาค หลักการสันติวิธี หลักการกฎหมายเป็นอาณัติ เป็นต้น

- มีหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ดำเนินการ หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ในการใช้กฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน หน่วยงานของรัฐที่สำคัญ ได้แก่ หน่วยงานฝ่ายปกครอง หน่วยงานฝ่ายตุลาการ หน่วยงานฝ่ายนิติบัญญัติ

- มีประชาชนมีส่วนร่วม ประชาชนมีบทบาทสำคัญในการร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้โดยปฏิบัติ

¹⁷ ศุภชัยวิชัยและพัฒนานโยบายสาธารณะ, สถานการณ์อาชญากรรมในประเทศไทย ปี 2564 (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2564).

¹⁸ ชีรเดช ตติยวัฒน์ ชัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง: หลักการพื้นฐานของกฎหมายปกครองและการกระทำทางปกครอง (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2546).

¹⁹ อภิญา เลื่อนฉวี, กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2559).

ตามกฎหมาย ช่วยกันสอดส่องดูแลความสงบเรียบร้อย และแจ้งเบาะแสการกระทำผิดกฎหมายต่อหน่วยงานของรัฐ²⁰

นอกจากนี้ แนวคิดเชิงกฎหมายการรักษาความสงบเรียบร้อย ยังได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทางกฎหมายต่างประเทศ เช่น แนวคิดเรื่องการปกครองโดยกฎหมาย (Rule of Law) ซึ่งให้ความสำคัญกับการใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม แนวคิดเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ซึ่งให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ซึ่งให้ความสำคัญกับบทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการปกครอง²¹

สรุปได้ว่า แนวคิดเชิงกฎหมายการรักษาความสงบเรียบร้อยมีความสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นแนวทางในการส่งเสริมและรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

2) แนวคิดเชิงสังคม แนวคิดนี้มองว่า การรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นหน้าที่ของสังคม โดยสังคมจะต้องช่วยกันสร้างจิตสำนึกและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการรักษาความสงบเรียบร้อย เช่น การปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตย จิตสำนึกในการเคารพกฎหมาย และความอดทนอดกลั้น เป็นต้น²² ซึ่งในแนวคิดเชิงสังคม การรักษาความสงบเรียบร้อย ถือเป็นการที่คนในสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นปกติสุข ปราศจากความขัดแย้งหรือความรุนแรง สังคมจึงจะต้องช่วยกันสร้างจิตสำนึกและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการรักษาความสงบเรียบร้อย เช่น การปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตย จิตสำนึกในการเคารพกฎหมาย และความอดทนอดกลั้น เป็นต้น จิตสำนึกในการเคารพกฎหมายมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาความสงบเรียบร้อย เพราะหากประชาชนไม่เคารพกฎหมาย ก็จะนำไปสู่การก่ออาชญากรรมและการกระทำความผิดอื่น ๆ ตามมา²³

แนวคิดเชิงสังคมการรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นไปที่การสร้างสังคมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อย โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมต่างๆ ที่ช่วยส่งเสริมความสงบเรียบร้อย แนวคิดเชิงสังคมการรักษาความสงบเรียบร้อย มีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

²⁰ เรื่องเดียวกัน.

²¹ เรื่องเดียวกัน.

²² พรชัย เอี่ยมศรี, “แนวคิดและแนวทางในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมไทย,” *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 41(3), (2564): 307-338.

²³ กระทรวงมหาดไทย, *คู่มือการปฏิบัติงานรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน* (กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2564).

- มีการสร้างจิตสำนึกของคนในสังคม จิตสำนึกของคนในสังคมมีความสำคัญต่อการรักษาความสงบเรียบร้อย โดยคนทุกคนควรมีจิตสำนึกที่ดีในการเคารพกฎหมาย ปฏิบัติตามกฎหมาย เคารพสิทธิและหน้าที่ของตน และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

- มีการสร้างสังคมที่มีความเท่าเทียมและยุติธรรม สังคมที่มีความเท่าเทียมและยุติธรรมเป็นสังคมที่ทุกคนมีสิทธิและโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งจะช่วยลดความคับข้องใจและความไม่พอใจของคนในสังคม อันเป็นสาเหตุของการก่อความไม่สงบ

- มีการสร้างสังคมที่มีวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงาม วัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงามของสังคมช่วยส่งเสริมความสงบเรียบร้อย โดยปลูกฝังให้คนในสังคมมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงาม เช่น การเคารพผู้ใหญ่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และความกตัญญู เป็นต้น²⁴

- มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม โดยหน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมควรร่วมมือกันในการส่งเสริมและรักษาความสงบเรียบร้อย²⁵

สรุปได้ว่า แนวคิดเชิงสังคมการรักษาความสงบเรียบร้อยมีความสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง เพราะช่วยสร้างสังคมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อย ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

ในความเป็นจริงแล้ว แนวคิดทั้งสองแนวคิดนี้มีความเกี่ยวข้องกัน การรักษาความสงบเรียบร้อยโดยรัฐจะต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนด้วย หากรัฐใช้กฎหมายและอำนาจทางปกครองอย่างเด็ดขาดโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของประชาชน ก็อาจนำไปสู่ความขัดแย้งและความไม่สงบเรียบร้อยในสังคมได้เช่นกัน ในทางกลับกัน หากประชาชนขาดจิตสำนึกในการเคารพกฎหมาย ก็อาจนำไปสู่การก่ออาชญากรรมและการกระทำความผิดอื่น ๆ ตามมาเช่นกัน²⁶

ดังนั้น การรักษาความสงบเรียบร้อยอย่างมีประสิทธิภาพจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งรัฐและประชาชน โดยรัฐจะต้องใช้กฎหมายและอำนาจทางปกครองอย่างเหมาะสม และประชาชนจะต้องช่วยกันสร้างจิตสำนึกและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการรักษาความสงบเรียบร้อย

²⁴ กิตติพัฒน์ นนทปัทมเดชุลย์, *นโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542).

²⁵ กฤษฎา บุญชัย, “แนวคิดทฤษฎีในการศึกษาชุมชนและประชาสังคม,” *วารสารร่วมพฤษ* ปีที่ 14 (2541).

²⁶ โกวิท พวงงาม, *การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552).

จากแนวคิดเกี่ยวกับการรักษาความสงบ สรุปได้ว่า การรักษาความสงบเรียบร้อย คือ แนวคิดที่มุ่งเน้นการคุ้มครองรักษาสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม สร้างความสงบเรียบร้อยในสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข โดยบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตตามที่ต้องการ แต่สิทธิและเสรีภาพนั้นต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย หากมีบุคคลใดละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น รัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองและปกป้องสิทธิและเสรีภาพนั้น นอกจากนี้ แนวคิดเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย ยังรวมถึงแนวคิดเรื่อง การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม อาชญากรรมเป็นภัยคุกคามต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ดังนั้น รัฐจึงมีหน้าที่ในการป้องกันการเกิดอาชญากรรมและปราบปรามอาชญากรรมที่กระทำไปแล้ว

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธิดา จิตต์ล้ำเลิศสกุล²⁷ พบว่า “บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ปฏิบัติงานจริง โดยภาพรวมระดับปานกลาง ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการทะเบียน ด้านการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการป้องกันภัย และบทบาทนอกเหนือกฎหมายอยู่ในระดับปานกลาง การศึกษาถึงด้านความสัมพันธ์ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ อาชีพ และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง”

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์²⁸ ศึกษาบทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน และการปกครองท้องที่ พบว่า “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่ออำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน คือ ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการปรับตัวของการจัดระเบียบการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค แต่ส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นผลมา จากรัฐธรรมนูญปี 2540 ที่มีผลทำให้การบริหารราชการส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เป็นการถ่ายโอนภารกิจหลายประการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ทำให้การปกครองท้องที่มีขอบเขตและภารกิจหน้าที่ที่จำกัดลง จึงทำให้บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านถูกจำกัดลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ บทบาท

²⁷ ธิดา จิตต์ล้ำเลิศสกุล, “บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ปฏิบัติงานจริงและที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย: กรณีศึกษาจังหวัดสงขลา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารรัฐกิจ, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2552).

²⁸ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, “ศึกษาบทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน และการปกครองท้องที่,” (กรุงเทพฯ: รายงานการวิจัยสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2560).

ของกำนันผู้ใหญ่บ้านจึงเน้นไปที่ ดูแลทุกข์สุขของประชาชน ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเน้นบทบาทในด้านการพัฒนา”

สุรพงษ์ รุ่งวารินทร์²⁹ ศึกษาบทบาทด้านการปกครองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน: กรณีจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า “โดยภาพรวมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังมีสภาพของบทบาทตามภารกิจการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก และเมื่อนำมาพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติงานในด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพมากที่สุด และอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการป้องกันอาวุธสงคราม ด้านการป้องกันบ่อนการพนันและแหล่งอบายมุข ด้านการให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้ประสบภัยพิบัติ ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการป้องกันอาชญากรรม และด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ซึ่งทุกด้านอยู่ในระดับมาก สำหรับด้านงานทะเบียน อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานด้านการปกครองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พบว่า ปัจจัยด้านงบประมาณ ส่งผลต่อบทบาทการปฏิบัติงานในด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ด้านการป้องกันอาวุธสงคราม และด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนาบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านคือ ลดจำนวนของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และสารวัตรกำนันลงและเพิ่มขวัญกำลังใจให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมากขึ้น และในระยะยาวควรกำหนดให้มีการปรับเปลี่ยนสถานะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้เป็นราชการส่วนภูมิภาคต่อไป”

ไททัศน์ มาลา³⁰ ได้ศึกษาเรื่อง การคงอยู่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในบริบทของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น: กรณีศึกษา จังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า “บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในบริบทของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นพบว่า ในด้านกฎหมายนั้นถึงแม้จะมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและมีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับกำนันผู้ใหญ่บ้านหลายครั้ง แต่ไม่ได้ทำบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านลดลงแต่อย่างใด สำหรับบทบาททางสังคมนั้น กำนันผู้ใหญ่บ้านที่ยังมีความสำคัญต่อประชาชนในฐานะผู้ตามธรรมชาติแบบบารมีชนที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ประสานเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐกับประชาชน และเป็นผู้นำทางจิตวิทยาในระดับชุมชน”

²⁹ สุรพงษ์ รุ่งวารินทร์, “ศึกษาบทบาทด้านการปกครองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน:กรณีจังหวัดสุพรรณบุรี,” *วารสารมหาวิทยาลัยปทุมธานี* ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (2564): 2-3.

³⁰ ไททัศน์ มาลา, “การคงอยู่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในบริบทของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น: กรณีศึกษา จังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา,” (ทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยและพัฒนา, 2559), 91-101.

นิยม พัฒนศรี³¹ ศึกษา บทบาทการพัฒนาท้องถิ่นของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดนครปฐม ผลการรายงาน พบว่า “1. บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่น เนื่องจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้เข้ามา มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาท้องถิ่น พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในตำบลซึ่งเคยเป็นภารกิจสำคัญของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อย่างไรก็ตาม กำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังมีบทบาทและปฏิบัติงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในด้านการส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานท้องถิ่น การประสานนโยบายของหน่วยงานท้องถิ่นกับความต้องการของราษฎร การติดตาม สอดส่องดูแล และประสานการปฏิบัติงานหน่วยงานท้องถิ่นให้เป็นไปตามกฎหมายและเจตนารมณ์ของราษฎร ในท้องถิ่น และท้องถิ่นของแต่ละอำเภอในจังหวัดนครปฐม 2. ความสำเร็จที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ จากบทบาทการบริหารของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่น โดยกำนันผู้ใหญ่บ้านเองนั้นมอง บทบาทการทำงานของตนเองในแง่ดีมากกว่าชาวบ้านทั้งด้านบทบาทการทำงานจริง และความคาดหวังที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบบทบาทในทุกด้าน แล้วแล้ว ทั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านต่างเห็นว่าภาวะความเป็นผู้นำและคุณสมบัติของผู้นำ เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดสำหรับการเป็นผู้นำชุมชน แต่ในด้านตรงกันข้ามการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและบริบททางสังคมในจังหวัดนครปฐม และการเติบโตอย่างรวดเร็วทำให้เกิดการรุกเข้ามาของชุมชนสมัยใหม่ กลุ่มอาชีพ และกลุ่มทางสังคมใหม่ ระบบการผลิตและระบบตลาด ความเป็นทุนนิยม ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างภายในชุมชนชนบทไปสู่ความเป็นชุมชนเมือง ที่ประชาชนไม่ต้องพึ่งพาผู้นำชุมชนมากนัก ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องปรับตัว และแสวงหาบทบาทและความชอบธรรมต่อการดำรงอยู่ของตนมากขึ้น”

อนุวัตร กองพันธ์³² ศึกษา บทบาททางการเมืองของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี พบว่า “ในภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านอยู่ในระดับมาก ผลการศึกษาวิจัยข้างต้น แสดงให้เห็นว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านคำแนะนำช่วยเหลือประชาชนในเขตพื้นที่ ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย มีการรักษาความสงบและป้องกันความทุกข์ราษฎรรวมทั้งสามารถควบคุมดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ และรวมถึง จัดการป้องกันโรคติดต่อหรือโรคระบาดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และเป็นตัวแทนภาครัฐในการจัดทำบัญชีสำมะโนครัวในหมู่บ้านทำให้ประชาชนอาศัยอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี”

³¹ นิยม พัฒนศรี, “บทบาทการพัฒนาท้องถิ่นของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดนครปฐม,” *วารสารมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น* ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2564).

³² อนุวัตร กองพันธ์, “บทบาททางการเมืองของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต, 2560).

กรณ สนั่นไหว³³ ศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของฝ่ายปกครอง ในเขตพื้นที่อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษา พบว่า “ด้านประสิทธิภาพด้านการปกครอง ดูแลรักษาความสงบ และป้องกันทุกข์ภัยของราษฎรประเด็นที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากที่สุดคือ การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในพื้นที่รับผิดชอบด้านประสิทธิภาพด้านการควบคุม ดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ประเด็นที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากที่สุดคือ ฝ่ายปกครองปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างในการปฏิบัติตามกฎหมายตามที่ทางราชการได้แนะนำ ด้านประสิทธิภาพด้านการสร้างความสมานฉันท์ และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ประเด็นที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากที่สุดคือ ฝ่ายปกครองมีการอบรมลูกบ้านให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันด้านประสิทธิภาพด้านการตรวจตรา ดูแลรักษาสิ่งสาธารณประโยชน์ ประเด็นที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากที่สุดคือ ฝ่ายปกครองมีการจัดการป้องกันโรคติดต่อ หรือโรคระบาดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ด้านประสิทธิภาพด้านการใกล้เคียง ประนีประนอมข้อพิพาทของราษฎร ประเด็นที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากที่สุดคือ ฝ่ายปกครองอำนวยความสะดวกให้แก่ราษฎรในหมู่บ้านอย่างเท่าเทียมกันและทั่วถึง”

ศุภิสรา ธารประเสริฐ³⁴ ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม พบว่า “แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ได้แก่ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และที่ทำการปกครองอำเภอควรจะมีการพัฒนาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และควรจัดสรรทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้เพียงพอ กำนันผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในด้านต่างๆ รวมทั้งการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และควรให้ความสำคัญกับการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อยกระดับการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยให้มีกลุ่มองค์กรภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่มากขึ้น โดยต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน”

³³ กรณ สนั่นไหว, “ศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของฝ่ายปกครอง ในเขตพื้นที่อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2565).

³⁴ ศุภิสรา ธารประเสริฐ, “ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2565).

ปาริชาติ สุวรรณโณ³⁵ ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด ผลการวิจัยพบว่า “กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ด้านการควบคุม ดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติตามกฎหมายสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการตรวจตรา ดูแลรักษาสิ่งสาธารณประโยชน์ ด้านการสร้างความสัมพันธ์และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ด้านการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของราษฎร และอันดับสุดท้าย คือ ด้านการปกครอง ดูแลรักษาความสงบ และป้องกันทุกภัยของราษฎร”

ชาติชัย อุดมกิจมงคล³⁶ ได้วิจัยเรื่อง การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและผลสัมฤทธิ์ตามหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดสกลนคร พบว่า “ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดสกลนครในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนผลการเปรียบเทียบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดสกลนครตามคุณลักษณะส่วนบุคคล จำแนกตามคุณลักษณะด้านเพศ ตำแหน่ง ปัจจุบัน อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ด้านประสบการณ์ที่เคยดำรงตำแหน่งมาก่อน พบว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดสกลนครทั้งในภาพรวมและรายด้านไม่มีความแตกต่างกัน”

พระนิทัศน์ วงศ์วังเพิ่มและคณะ³⁷ ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า “ปัญหาการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดขอนแก่นอยู่ในระดับน้อย ผลการเปรียบเทียบปัญหาการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านจำแนกตามเพศ พบว่า โดยรวมมีปัญหาการปฏิบัติงาน แตกต่างกัน ส่วนผลการเปรียบเทียบปัญหาการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน จำแนก ประสบการณ์การปฏิบัติหน้าที่พบว่า โดยรวม มีปัญหาการปฏิบัติงานแตกต่างกัน และผลการเปรียบเทียบปัญหาปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านจำแนกตามสถานภาพพบว่า โดยรวมมีปัญหาการปฏิบัติงานแตกต่างกัน”

³⁵ ปาริชาติ สุวรรณโณ, “ปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตราด,” (วิทยานิพนธ์ สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2563)

³⁶ ชาติชัย อุดมกิจมงคล, “การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและผลสัมฤทธิ์ตามหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดสกลนคร,” *มนุษย์สังคมสาร*, 18(1) (2563): 21.

³⁷ พระนิทัศน์ วงศ์วังเพิ่ม, “ปัญหาการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดขอนแก่น,” *วารสารวิชาการธรรมทรรคน*, 19(2) (2562): 82.

นฤมล จันทร์พร³⁸ ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามความคาดหวังของประชาชนหลังประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 กรณีศึกษา : อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี พบว่า “บทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามความคาดหวังของประชาชนในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการปกครองประชาชนในพื้นที่ อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการดูแลรักษาสิ่งสาธารณะประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง ด้านอำนวยความสะดวกธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการบริการอยู่ในระดับปานกลาง”

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี ผู้ศึกษาได้ทำการค้นคว้าและประมวลแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ประกอบด้วย

ประเด็นที่ 1 บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง โดยเกิดจากการที่ วิจัยได้นำแนวคิดของการบริหารงานราชการส่วนภูมิภาค ที่มีพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 51 ได้บัญญัติให้การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค ได้มอบอำนาจให้กับผู้ว่าราชการ มีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง ดูแลทุกข์สุขของประชาชนในเขตจังหวัด นายอำเภอ มีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง ดูแลทุกข์สุขของประชาชนในเขตอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ในดูแลทุกข์สุขของประชาชนในระดับพื้นที่ ซึ่งหน้าที่ดูแลทุกข์สุข หมายรวมถึงด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ ซึ่งจากรายงานการวิจัยของปาริชาติ สุวรรณโณ³⁹ ที่ได้มีการแบ่งหน้าที่การรักษาความสงบ เรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คือ ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย การควบคุม ดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ด้านการตรวจตรา ดูแลรักษาสิ่งสาธารณะประโยชน์ ด้านการสร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ด้านการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของราษฎร และ ด้านการปกครอง ดูแลรักษาความสงบ และป้องกันทุกข์ภัยของราษฎร โดยประชาชนมีความพึงพอใจในการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของราษฎร แต่มีปัญหาด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย มากที่สุด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำผลการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาตั้งเป็นกรอบและประเด็นในการศึกษา คือ บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง ประกอบด้วย ด้านการปกครอง ดูแลรักษาความสงบ และป้องกันทุกข์ภัย ด้านการควบคุม ดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ด้านการสร้างความสามัคคี และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ด้านการตรวจตรา ดูแลรักษาสิ่งสาธารณะประโยชน์ ด้านการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของประชาชน

³⁸ นฤมล กิตตะยานนท์, *พฤติกรรมในองค์กร* (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2527).

³⁹ เรื่องเดียวกัน.

ประเด็นที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคในการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง โดยเกิดจากการที่ วิจัยได้นำแนวคิดของการรักษาความสงบ การรักษาความสงบเรียบร้อย คือ แนวคิดที่มุ่งเน้นการคุ้มครองรักษาสีทิตีและเสรีภาพของบุคคล ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม สร้างความสงบเรียบร้อยในสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข ซึ่งจากพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่12) พ.ศ.2552 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของกำนันและมีอำนาจหน้าที่ ในการปกครอง และรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน โดยจากรายงานของ นฤมล จันทรพร⁴⁰ พบว่า ประชาชนในพื้นที่อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี มีความพึงพอใจต่อการทำงานด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อยู่ในระดับปานกลาง อีกทั้งจากรายงานของปาริชาติ สุวรรณโณ พบว่า ปัญหาของการทำงานด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะเกิดจากความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่มีน้อย โดยเฉพาะในพื้นที่ชุมชนเมืองจะพบว่า ประชาชนดั้งเดิมจะให้ความร่วมมือในการรักษาความสงบในชุมชนมากกว่า ประชาชนที่ย้ายถิ่นฐานมาใหม่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำผลการ ทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาตั้งเป็นกรอบและประเด็นในการศึกษา คือ ปัญหาและอุปสรรคในการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง ประกอบด้วย ปัญหาด้านความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน ปัญหาด้านความร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน และปัญหาด้านอุปกรณ์ในการทำงาน

โดยจากการศึกษาทั้งสองประเด็น ผู้วิจัยมุ่งเป้าของการสรุปผลการศึกษา คือ ข้อเสนอแนะทางในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง
กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน.

บทที่ 3

ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี โดยในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- 3.1 บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
- 3.2 บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
- 3.3 อำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย
- 3.4 บริบทพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี
- 3.5 ลักษณะของชุมชนเมืองในอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี
- 3.6 โครงสร้างการทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน

3.1 บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด มีหน้าที่ในการปกครอง ดูแล และอำนวยความสะดวกให้แก่ราษฎรในเขตปกครองของตน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 กำหนดให้กำนันมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

อำนวยความสะดวกและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในตำบลสร้างความสามัคคีและความสัมพันธ์ในตำบล รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรม และประเพณีในท้องที่ประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในตำบลในการติดต่อหรือรับบริการ กับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ส่วนผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้ อำนวยความสะดวกและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน สร้างความสัมพันธ์และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องที่ ประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในหมู่บ้านในการติดต่อหรือรับบริการกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 กำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ในทางปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย มีหน้าที่ต้องรายงานต่อทางราชการ เช่น รายงานความเดือดร้อนของราษฎรให้ทาง ราชการทราบเพื่อขอความช่วยเหลือ ปฏิบัติตามคำสั่งของทาง

ราชการ การจัดทำทะเบียน เช่น การปรับปรุงทะเบียนท้องที่ข้อมูลจำนวนราษฎร การนำชื่อราชการไปประกาศแก่ราษฎร การฝึกอบรมราษฎรให้รู้จักกระทำการในยามรบ การบำรุงและส่งเสริมอาชีพแก่ราษฎร การจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย การอันเกี่ยวกับความอาญา เช่น อำนาจในการจับกุมผู้กระทำความผิดกฎหมาย ส่งพนักงานสอบสวนท้องที่ ส่วนตามกฎหมายและระเบียบอื่น ๆ

1. ตามกฎหมายว่าด้วยทะเบียนราษฎร เช่น ผู้ใหญ่บ้านเป็นนายทะเบียนผู้รับแจ้งเกิด แจ้งตาย แจ้งย้ายที่อยู่และออกหลักฐานให้แก่ประชาชนนำไปยื่นต่อนายทะเบียน

2. ตามกฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชน เช่น เป็นเจ้าพนักงานในการตรวจ บัตรประจำตัวประชาชนเฉพาะด้านตรวจในพื้นที่

3. ตามกฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว เช่น ผู้ใหญ่บ้านอาจต้องไปเป็น พยานบุคคลรับรองบุคคลที่ประสงค์จะขอจดทะเบียนสมรส ทะเบียนรับบุตรบุญธรรม

4. ตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะเช่น ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ไปกับเจ้าของหรือตัวแทนนำสัตว์ที่ต้องจดทะเบียนรูปพรรณไปจดทะเบียนรูปพรรณ

5. ตามกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เช่น ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ให้คำรับรองเกี่ยวกับความประพฤติ และหลักฐานของผู้ขออนุญาตมีและใช้อาวุธปืน

6. ตามพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 เช่น ต้องนำราษฎรไปแสดงตนเพื่อคัดเลือกทหาร

7. ตามประมวลกฎหมายอาญา เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่จับกุมผู้กระทำความผิด หรือจัดการให้เป็นไปตามหมายจับหรือหมายค้น กำนันและผู้ใหญ่บ้าน เป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง เมื่อกระทำการตามอำนาจหน้าที่ ผู้ใดดูหมิ่นหรือขัดขวางย่อมมีความผิดต่อเจ้าพนักงานจะได้รับโทษหนักขึ้นกว่าความผิดต่อบุคคลธรรมดา

กำนันและผู้ใหญ่บ้านได้รับการคัดเลือกจากราษฎรในตำบลและหมู่บ้านของตน โดยการเลือกตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด มีวาระการดำรงตำแหน่งจนอายุครบ 60 ปี

บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านมีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างมาก กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นกลไกสำคัญในการประสานงานระหว่างประชาชนกับส่วนราชการ ในการแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ของประชาชนในท้องถิ่น กำนันและผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นผู้นำท้องถิ่นที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติ

อำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ดังนี้ อำนวยความเป็นธรรม และดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎร สร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในท้องที่ ประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในการติดต่อหรือรับบริการกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนันและ

ผู้ใหญ่บ้านจึงมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่หลากหลาย มีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศชาติเป็นอย่างมาก

3.2 บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่12) พ.ศ. 2552 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านไว้ดังนี้

3.2.1 ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของราษฎร คือ ในการปกครองระดับตำบล หมู่บ้าน นั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ที่ได้รับเลือกจากราษฎรให้ทำหน้าที่ปกครองดูแลทุกข์สุข ราษฎร นอกจากนั้นในฐานะที่กำนันก็ดี ผู้ใหญ่บ้านก็ดีเป็นบุคคลที่อยู่ในท้องที่รู้จักคุ้นเคยกับสภาพ ท้องที่ และรู้ความต้องการรู้ปัญหาของท้องถิ่นเป็นอย่างดี กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ดังนี้

- (1) ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ปกครองราษฎรที่อยู่ในเขตหมู่บ้าน (มาตรา10)
- (2) ผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าของราษฎรในหมู่บ้านของตน มีอำนาจและหน้าที่ในการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของราษฎร กล่าวคือ (มาตรา 27)
- (3) รักษาความสงบและความสุขสำราญ ช่วยป้องกันความทุกข์ภัยของลูกบ้าน ตามสมควรและที่สามารถจะทำได้ การที่กล่าวนี้ ถ้าสมควรจะต้องปรึกษาหารือและช่วยกันกับเพื่อน ผู้ใหญ่บ้านก็ดีกับกำนันนายตำบลก็ดี ก็เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะต้องปฏิบัติให้สมควรแก่การที่จะรักษาประโยชน์และความสุขของลูกบ้าน ซึ่งได้มอบไว้ให้เป็นธุระในพระราชบัญญัตินี้
- (4) ควบคุมดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติหน้าที่ซึ่งจะต้องพึงกระทำ ตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของราชการ
- (5) กระทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎรตามที่ทางราชการได้แนะนำ
- (6) บรรดาการที่จะตรวจตรารักษาความปกติเรียบร้อยในตำบล คือ การที่จะว่ากล่าวราษฎรในตำบลนั้นให้ประพฤติตนตามพระราชกำหนดกฎหมายก็ดี หรือการที่จะป้องกันภัยอันตรายและรักษาความสุขสำราญของราษฎรในตำบลนั้นก็ดี หรือการที่จะรับกิจสุทุกข์ของราษฎรในตำบลนั้นร้องเรียน ต่อผู้ว่าราชการเมือง กรมการอำเภอ และจะรับข้อราชการมาประกาศแก่ราษฎรในตำบลนั้นก็ดี หรือที่ จะจัดการตามพระราชกำหนดกฎหมาย เช่น การตรวจแนะนำ เก็บภาษีอากรในตำบลนั้นก็ดี ทั้งนี้ อยู่ในหน้าที่ของกำนันผู้เป็นนายตำบล ผู้ใหญ่บ้านทั้งปวงในตำบลนั้นและแพทย์ประจำตำบลจะต้อง ช่วยกันเอาเป็นธุระจัดการให้เรียบร้อยได้ตามสมควรแก่หน้าที่ (มาตรา 34)

(7) นอกจากอำนาจหน้าที่ที่กล่าวโดยเฉพาะให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกำนัน กำนันมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้านด้วย (มาตรา 34 ทวิ)

3.2.2 ด้านการที่เกี่ยวข้องกับความอาญา

ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ได้กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ในการเกี่ยวข้องความอาญาดังต่อไปนี้ (มาตรา 28)

- (1) เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตน ต้องแจ้งความต่อกำนันนายตำบลให้ทราบ
- (2) เมื่อทราบข่าวว่าการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านที่ใกล้เคียง ต้องแจ้งความต่อผู้ใหญ่บ้านนั้นให้ทราบ
- (3) เมื่อตรวจพบของกลางที่ผู้กระทำความผิดกฎหมายมีอยู่ก็ดี หรือสิ่งของที่สงสัยว่าได้มาโดยกระทำความผิดกฎหมายหรือเป็นสิ่งของสำหรับใช้ในการกระทำความผิดกฎหมายก็ดี ให้จับสิ่งของนั้นไว้ และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล
- (4) เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกำลังกระทำความผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดกฎหมายก็ดี ให้จับตัวผู้นั้นไว้ และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล
- (5) ถ้ามีหมายหรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการให้จับผู้ใดในหมู่บ้านนั้นเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะจับผู้นั้นและรีบส่งต่อกำนันหรือกรรมการอำเภอตามสมควร
- (6) เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้นหรือให้ยึด ผู้ใหญ่บ้านต้องจัดการ ให้เป็นไปตามหมาย

3.2.3 กำนันมีหน้าที่และอำนาจในการที่เกี่ยวข้องกับความอาญา ดังนี้ (มาตรา 35)

- (1) เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าจะได้เกิดขึ้นในตำบลของตน ต้องแจ้งความต่อกรรมการอำเภอให้ทราบ
- (2) เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในตำบลที่ใกล้เคียง ต้องแจ้งความต่อกำนันนายตำบลนั้นให้ทราบ
- (3) เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกำลังกระทำความผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดกฎหมายก็ดี ให้จับผู้นั้นไว้และรีบนำส่งต่อกรรมการอำเภอ
- (4) ถ้ามีหมายหรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการให้จับผู้ใดในตำบลนั้นเป็นหน้าที่ของกำนันที่จะจับผู้นั้น แล้วรีบส่งกรรมการอำเภอตามสมควร
- (5) เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้นหรือให้ยึด กำนันต้องจัดการให้เป็นไปตามกฎหมาย
- (6) ถ้ามีผู้มาขออายัดตัวคนหรือสิ่งของก็ดี หรือผู้ต้องโจรกรรมจะทำความผิดราสิน หรือมีผู้จะขอทำการชันสูตรบาดแผลก็ดี ทั้งนี้ให้กำนันสืบสวนฟังข้อความแล้วรีบนำตัว ผู้ขอและผู้ต้อง

อายัด และทรัพย์สินของบรรดาที่จะพาไปด้วยนั้นไปยังกรมการอำเภอถ้าสิ่งของอย่างใดจะพาไปไม่ได้ ก็ให้กำนันชั้นสูตรให้รู้เห็นแล้วนำความไปแจ้งต่อกรมการอำเภอในขณะนั้น

3.2.4 กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
ภายในตำบลหรือหมู่บ้านที่รับผิดชอบตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงเป็น “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” มีอำนาจ หน้าที่ดังนี้

3.2.4.1 สืบสวนคดีอาญาการสืบสวนคดีอาญาหมายถึง การแสวงหาข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานซึ่ง พนักงานปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่เพื่อรักษาความสงบ เรียบร้อยของ ประชาชนและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจ ทำการสืบสวน คดีอาญาส่วนเขตอำนาจในการสืบสวนคดีอาญา กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจการ สืบสวน คดีอาญาในเขตท้องที่ตำบลหรือหมู่บ้านของตน

3.2.4.2 วิธีการสืบสวนคดีอาญาได้แก่ การออกไปตรวจดูสถานที่เกิดเหตุเมื่อเกิด คดีอาญา ขึ้นเพื่อหาข้อเท็จจริง เหตุการณ์ พยานหลักฐาน ของกลาง ตลอดจนตรวจค้นรายละเอียด ต่าง ๆ ที่ เกี่ยวกับการกระทำ ความผิดในคดีนั้น แม้ว่ากำนันและผู้ใหญ่บ้านจะไม่มีอำนาจสอบสวน คดีอาญา แต่หากราษฎรในตำบล หมู่บ้าน ซึ่งเป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องหาหรือผู้กล่าวโทษในคดีเรื่องหนึ่ง เรื่องใดและไม่ได้ได้รับความเป็นธรรมเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ ปลดปล่อยชั่วคราว อำนาจแนะนำราษฎรให้ทราบว่า บุคคลดังกล่าวมีอำนาจร้องขอความเป็นธรรมต่อผู้ว่า ราชการจังหวัด นายอำเภอ หรือ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจควบคุม การสอบสวน

3.2.4.3 จับผู้กระทำผิดกำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ทำการจับกุม ผู้กระทำผิดอาญาที่เกิดขึ้น หรืออ้างหรือเชื่อว่าเกิดขึ้นภายในเขตท้องที่ของตน นอกจากกรณีที่ได้ทำการ ติดตามจับโจรผู้ร้าย ระหว่างเขตท้องที่ติดต่อกันการจับผู้กระทำผิดอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์อย่างใดอย่าง หนึ่ง ดังต่อไปนี้

(1) เมื่อมีหมายจับ

(2) เมื่อบุคคลนั้นกระทำความผิดซึ่งหน้า เช่น เห็นนาย ก.กำลังตี ศีรษะ

นาย ข. อยู่ใกล้ ๆ

(3) เมื่อพบบุคคลนั้นกำลังพยายามกระทำความผิดหรือพบโดยมีพฤติการณ์ อันควร สงสัยว่าผู้นั้นจะกระทำความผิดโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถใช้ในการ กระทำ ความผิด เช่น พบนาย ก. กำลังเอาสว่านเจาะประตูบ้านของผู้อื่นเมื่อเจ้าของบ้านไม่อยู่เพื่อลัก ทรัพย์ เป็นต้น

(4) เมื่อมีเหตุอันสมควรสงสัยว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดมาแล้วและจะหลบหนี เช่น นาย ก.ถือมีดเปื้อนเลือดวิ่งหนีออกจากบ้านผู้อื่น เป็นต้น

(5) เมื่อมีผู้ขอให้จับโดยแจ้งว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดและแจ้งด้วยว่าได้ร้องทุกข์ไว้ ตามระเบียบแล้ว

(6) เจ้าพนักงานขอให้ช่วย

3.2.4.4 อำนาจค้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ ดังนี้

การค้นในที่รโหฐาน (อันได้แก่ การค้นบ้านเรือนของบุคคล)

(1) เมื่อมีหมายค้น

(2) เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่รโหฐาน

(3) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำ ลงในที่รโหฐาน เช่น เห็นมีการเล่นการพนันในบ้านหลังหนึ่ง เป็นต้น

(4) เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้าขณะถูกไล่จับหนีเข้าไปหรือมีเหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยว่าได้เข้าไปในบ้านหลังหนึ่ง เป็นต้น

(5) เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า สิ่งของที่ได้มาโดยการกระทำความผิดได้ซ่อนหรือ อยู่ในนั้นประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่า เนื่องจากการเนินซ้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้ สิ่งของนั้น จะถูกโยกย้ายเสียก่อน เช่น ทราบข่าวว่าที่เก็บสินค้าของนายก มีอาวุธปืนผิดกฎหมายเก็บไว้เพื่อจำหน่ายและจะส่งมอบของกันภายในวันนั้น เช่นนี้ หากจะรอเอาหมายค้นมาสิ่งของดังกล่าวอาจถูก โยกย้ายเสียก่อนที่จะสามารถค้นที่เก็บสินค้านั้นได้

(6) มีอำนาจหน้าที่จัดการให้เป็นไปตามหมายอาญา ซึ่งได้มอบหรือส่งมาให้จัดการภายในอำนาจอันได้แก่ หมายจับหรือหมายค้น ซึ่งผู้ใหญ่บ้านและกำนันมักจะปฏิบัติร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจ

3.3 อำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย

การปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย มีดังนี้ (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457, กระทรวงมหาดไทย)

3.3.1 ด้านการปกครอง ดูแลรักษาความสงบ และป้องกันทุกข์ภัยของราษฎร

หมายถึง การดูแลรักษาความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชนตลอดจนการป้องกันและระงับเหตุร้ายการรายงานเหตุการณ์ผิดปกติที่เกิดขึ้นในตำบลหมู่บ้านซึ่งอาจเป็นคุณหรือโทษแก่ชุมชนประชาชนหรือต่อประเทศชาติให้ทางราชการทราบเป็นหน้าที่สำคัญของกำนันผู้ใหญ่บ้านในฐานะเป็น

ผู้ปกครองดูแลรับผิดชอบเขตปกครองนั้น ๆ เพื่อจะได้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายและป้องกันมิให้เกิดเหตุ ลูกหลานใหญ่โตขึ้นหรือเป็นการปราบปรามเหตุร้ายนั้นได้โดยเด็ดขาดรวดเร็ว

3.3.2 ด้านการควบคุม ดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติตามกฎหมาย หมายถึง ควบคุมดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการโดยกระทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎรตามที่ทางราชการได้แนะนำและการนำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎรหรือการ ประชุมอบรมชี้แจงข่าวสารแก่ราษฎร เป็นสิ่งสำคัญทางการปกครองเนื่องจากการทำความเข้าใจร่วมกันเป็นพื้นฐานสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบริหารราชการส่วนภูมิภาคถือว่ากำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นตัวกลางระหว่างราชการและประชาชนในการที่จะนำข่าวสารข้อมูลทางราชการ แจ้งให้ประชาชน ในหมู่บ้านตำบลได้รับทราบโดยทั่วกัน

3.3.3 ด้านการสร้างความสามัคคีและความสามัคคีที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน หมายถึง การสร้าง ความสามัคคีและความสามัคคีที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านรวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องที่ ให้คงอยู่สืบไป เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมความรักความสามัคคีของประชาชนในหมู่บ้าน การจัดกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมของหมู่บ้าน และจัดกิจกรรมแข่งขันกีฬาเพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่บ้าน เป็นต้น

3.3.4 ด้านการตรวจตรา ดูแลรักษาสิ่งสาธารณประโยชน์ หมายถึง ในการปกครองระดับตำบล หมู่บ้านกำนันผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้ได้รับเลือกจากราษฎรในตำบลหมู่บ้านนั้นมีอำนาจปกครองดูแลทุกข์สุขของราษฎรเป็นหน้าที่โดยตรงของกำนันผู้ใหญ่บ้านที่จะต้องดูแลเอาใจใส่ในเรื่องนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นผู้ค้นเคยมกับสภาพท้องที่จะต้องรู้ความต้องการและปัญหาของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาปัดเป่าความเดือดร้อนแก่ราษฎร และปฏิบัติการตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้โดยเคร่งครัดอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับกิจสาธารณะประโยชน์ได้แก่

- (1) แจ้งให้ราษฎรให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณะประโยชน์เพื่อบำบัด ปัดป้องภัยอันตรายสาธารณะอันมีมา โดยผูกเงินรวมตลอดทั้งการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย
- (2) ถ้าเกิดจลาจลฆ่ากันตายชิงทรัพย์ปล้นทรัพย์ไฟไหม้หรือเหตุร้ายสำคัญใดๆ ในตำบล หรือมีเหตุควรสงสัยว่าลูกบ้านคนใดในตำบลนั้นบางคนจะเกี่ยวข้องเป็นโจรผู้ร้ายเป็นหน้าที่ของกำนัน ต้องเรียกผู้ใหญ่บ้านและลูกบ้านในตำบลออกมาช่วยต่อสู้ติดตามจับผู้ร้าย หรือติดตามเอาของกลางคืนหรือดับไฟหรือช่วยอย่างอื่นตามสมควรแก่การโดยเต็มกำลัง
- (3) กำนันต้องร่วมมือและช่วยเหลือนายอำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการดูแล รักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินและสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์อื่น อันอยู่ในตำบลนั้น เป็นต้น

3.3.5 ด้านการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของราษฎร หมายถึง การไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาท โดยในหมู่บ้านหนึ่งให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 (ข้อ 4) กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ประนีประนอมข้อพิพาทของราษฎรเมื่อ

3.3.5.1 เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับความแ่งหรือความอาญา ที่เป็นการผิดอันยอมความได้

3.3.5.2 คู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมข้อพิพาท

3.3.5.3 ข้อพิพาทดังกล่าวเกิดขึ้นในหมู่บ้าน หรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457, กระทรวงมหาดไทย)

3.4 บริบทพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

อำเภอเมืองนนทบุรี เป็นอำเภอศูนย์กลางการปกครอง การศึกษา เศรษฐกิจ และการสาธารณสุขของจังหวัดนนทบุรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัด ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือค่อนทางเหนือ 20 กิโลเมตร มีพื้นที่ปกครองทั้งหมด 77.02 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 388,939.375 ไร่ และมีอาณาเขตจรดอำเภอและจังหวัดข้างเคียงเรียงตามเข็มนาฬิกาดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอปากเกร็ด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอปากเกร็ดและอำเภอบางใหญ่

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอบางใหญ่และอำเภอบางบัวทอง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร

อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี มีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 ตำบล ได้แก่ ตำบลสวนใหญ่ ตำบลตลาดขวัญ ตำบลบางเขน ตำบลบางกระสอ ตำบลท่าทราย ตำบลบางศรีเมือง ตำบลบางรักน้อย ตำบลบางกร่าง ตำบลบางไผ่ และตำบลไทรม้า และ 6 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลนครนนทบุรี เทศบาลเมืองบางศรีเมือง เทศบาลเมืองไทรม้า เทศบาลเมืองบางกร่าง องค์การบริหารส่วนตำบลบางไผ่ และองค์การบริหารส่วนตำบลบางรักน้อย ซึ่งอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ถือเป็นเป็นอำเภอที่มีชุมชนเมืองอยู่เป็นจำนวนมาก โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

ชุมชนเมืองเชิงพาณิชย์ ตั้งอยู่บริเวณใจกลางอำเภอเมืองนนทบุรี เป็นแหล่งการค้า การลงทุน และธุรกิจต่างๆ ที่สำคัญของจังหวัดนนทบุรี เช่น ตลาดทำนายนนนทบุรี ตลาดนนทบุรี ย่านรัตนาธิเบศร์ ถนนเลี้ยวเมืองนนทบุรี ถนนติวานนท์ ย่านท่าทราย เป็นต้น ชุมชนเมืองเชิงพาณิชย์ มีประชากรหนาแน่น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ นักธุรกิจ ข้าราชการ ค้าขาย รับจ้าง บริการ

ชุมชนเมืองที่อยู่อาศัย ตั้งอยู่บริเวณรอบนอกอำเภอเมืองนนทบุรี เป็นที่อยู่อาศัยของประชาชนทั่วไป เช่น หมู่บ้านจัดสรร ชุมชนแออัด เป็นต้น ชุมชนเมืองที่อยู่อาศัยมีประชากรหนาแน่นเช่นกัน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ข้าราชการ รับจ้าง บริการ และทำการเกษตร

ประชากรในอำเภอเมืองนนทบุรีมีจำนวนทั้งสิ้น 364,543 คน (พ.ศ. 2565) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง และบริการ อำเภอเมืองนนทบุรีเป็นศูนย์กลางการคมนาคมที่สำคัญของภาคกลาง ตั้งอยู่บนเส้นทางคมนาคมที่สำคัญหลายสาย ได้แก่ ถนนสายเอเชีย ถนนรัตนาธิเบศร์ ถนนติวานนท์ และถนนราชพฤกษ์ ส่งผลให้อำเภอเมืองนนทบุรีเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคกลาง มีการลงทุนจากภาคเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นจำนวนมาก

3.5 ลักษณะของชุมชนเมืองในอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี เป็นอำเภอที่มีชุมชนเมืองอยู่เป็นจำนวนมากในพื้นที่โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท¹ ได้แก่

ชุมชนเมืองเชิงพาณิชย์ ตั้งอยู่บริเวณใจกลางอำเภอเมืองนนทบุรี เป็นแหล่งการค้า การลงทุน และธุรกิจต่างๆ ที่สำคัญของจังหวัดนนทบุรี เช่น ตลาดนกฮูก ตลาดนนทบุรี ย่านรัตนาธิเบศร์ ย่านสนามบินน้ำ เป็นต้น ชุมชนเมืองเชิงพาณิชย์มีประชากรหนาแน่น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง และบริการ

ชุมชนเมืองที่อยู่อาศัย ตั้งอยู่บริเวณรอบนอกอำเภอเมืองนนทบุรี เป็นที่อยู่อาศัยของประชาชนทั่วไป เช่น หมู่บ้านจัดสรร ชุมชนแออัด เป็นต้น ชุมชนเมืองที่อยู่อาศัยมีประชากรหนาแน่นเช่นกัน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ ธุรกิจ รับจ้าง และบริการ

ชุมชนเมืองในอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี มีลักษณะเด่น คือ มีความหลากหลาย ชุมชนเมืองในอำเภอเมืองนนทบุรีมีประชากรหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนาวัฒนธรรม และอาชีพ ส่งผลให้ชุมชนเมืองมีความหลากหลายทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรม มีความเจริญก้าวหน้า ชุมชนเมืองในอำเภอเมืองนนทบุรีมีความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ส่งผลให้ชุมชนเมืองมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน และมีแนวโน้มเติบโตอย่างรวดเร็ว

¹ เทศบาลนครนนทบุรี, “แผนพัฒนาตำบล,” (นนทบุรี: เทศบาลนครนนทบุรี, 2565).

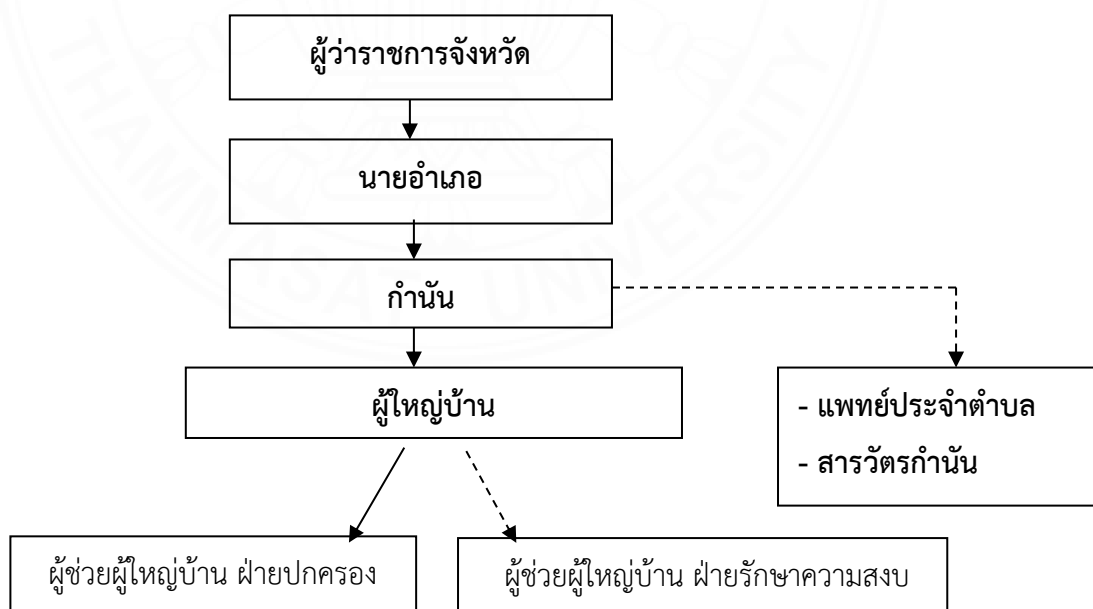
ชุมชนเมืองในอำเภอเมืองนนทบุรีมีแนวโน้มเติบโตอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเป็นศูนย์กลางการคมนาคม และเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคกลาง

ชุมชนเมืองในอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี เผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ดังนี้

1. ปัญหาความแออัด ชุมชนเมืองในอำเภอเมืองนนทบุรีมีประชากรหนาแน่น ส่งผลให้เกิดปัญหาความแออัดทั้งในด้านที่อยู่อาศัยและสาธารณูปโภค
2. ปัญหามลพิษ ชุมชนเมืองในอำเภอเมืองนนทบุรีมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจและที่อยู่อาศัยหนาแน่น ส่งผลให้เกิดปัญหามลพิษทั้งทางอากาศ น้ำ และเสียง
3. ปัญหาอาชญากรรม ชุมชนเมืองในอำเภอเมืองนนทบุรีมีประชากรหลากหลาย ส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ

สำหรับการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ของชุมชนเมืองในอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ควรดำเนินการอย่างบูรณาการ โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ เช่น การพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะ เพื่อลดปัญหาการจราจรและมลพิษ การพัฒนาสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ไขปัญหาความแออัดและมลพิษ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและปัญหาสังคมอื่นๆ

3.6 โครงสร้างการทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน

ภาพที่ 3.1 โครงสร้างการทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน, เรียบเรียงโดยผู้เขียน.

โครงสร้างการทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ประกอบด้วย 3 ระดับ ได้แก่

ระดับอำเภอ

ชั้นที่ 1 ประกอบด้วยอำเภอ ทำหน้าที่กำกับดูแลการทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน

นายอำเภอ เป็นข้าราชการพลเรือนระดับสูง สังกัดกระทรวงมหาดไทย ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายปกครองประจำอำเภอ มีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง ดูแลทุกข์สุขของประชาชนในเขตอำเภอ กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นข้าราชการพลเรือนระดับตำบล สังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายปกครองประจำตำบล มีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง ดูแลทุกข์สุขของประชาชนในเขตตำบล

นายอำเภอ ทำหน้าที่เป็นหัวหน้ากำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอ มีหน้าที่ในการกำกับดูแล กำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอ ปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และนโยบายของทางราชการ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในอำเภอ

นายอำเภอกับกำนันและผู้ใหญ่บ้านมีความสัมพันธ์กันในฐานะเจ้าพนักงานปกครองชั้นผู้ใหญ่กับผู้ช่วยเจ้าพนักงานปกครอง โดยนายอำเภอเป็นเจ้าพนักงานปกครองชั้นผู้ใหญ่สูงสุดในเขตอำเภอ และกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นเจ้าพนักงานปกครองชั้นผู้ช่วย

อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอที่เกี่ยวข้องกับกำนันและผู้ใหญ่บ้าน คือ แต่งตั้งและถอดถอนกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ส่งเสริมและพัฒนากำนันและผู้ใหญ่บ้าน

อำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่เกี่ยวข้องกับนายอำเภอ คือ มีหน้าที่รายงานผลการปฏิบัติงานต่อนายอำเภอ มีหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งและนโยบายของนายอำเภอ มีหน้าที่ขอความช่วยเหลือจากนายอำเภอเมื่อจำเป็น

โดยสรุปแล้ว นายอำเภอกับกำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่ในการปกครองดูแลทุกข์สุขของประชาชนในท้องถิ่น โดยนายอำเภอเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอ มีหน้าที่ในการกำกับดูแล ตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างนายอำเภอกับกำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารราชการในท้องที่ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด

ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภอ ทำหน้าที่เป็นกลไกในการประสานงานระหว่างกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอ กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในอำเภอ เสนอแนะความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อกำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภอ ปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และนโยบายของทางราชการ ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภอ ทำหน้าที่ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายจากอำเภอ

ขั้นที่ 2 ประกอบด้วยกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่ปกครองราษฎรในเขตหมู่บ้านของตน กำนัน ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าหมู่บ้านและตำบล มีหน้าที่ในการปกครองดูแลราษฎรในหมู่บ้านและตำบล รักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้า ปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และนโยบายของทางราชการ

ผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่เป็นรองกำนัน มีหน้าที่ในการปกครองดูแลราษฎรในหมู่บ้าน รักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้า ปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และนโยบายของทางราชการ

ขั้นที่ 3 ประกอบด้วยแพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่ช่วยเหลือกำนันผู้ใหญ่บ้านในการปกครองราษฎร

แพทย์ประจำตำบล ทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำตำบล มีหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของราษฎรในตำบล ป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ ให้บริการสาธารณสุขแก่ราษฎรในตำบล ปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และนโยบายของทางราชการ

สารวัตรกำนัน ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยกำนันในการปฏิบัติงานด้านรักษาความสงบเรียบร้อยในตำบล ส่งเสริมและพัฒนาตำบลให้เจริญก้าวหน้า ปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และนโยบายของทางราชการ

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในการปฏิบัติงานด้านปกครอง ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้า ปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และนโยบายของทางราชการ

ระดับจังหวัด

ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นข้าราชการพลเรือนระดับสูง สังกัดกระทรวงมหาดไทย ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายปกครองประจำจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง ดูแลทุกข์สุขของประชาชนในเขตจังหวัด กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นข้าราชการพลเรือนระดับตำบล สังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายปกครองประจำตำบล มีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง ดูแลทุกข์สุขของประชาชนในเขตตำบล

ผู้ว่าราชการจังหวัดกับกำนันและผู้ใหญ่บ้านมีความสัมพันธ์กันในฐานะผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในเขตจังหวัด

อำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับกำนันและผู้ใหญ่บ้าน คือ แต่งตั้งและถอดถอนกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน และส่งเสริมและพัฒนากำนันและผู้ใหญ่บ้าน

อำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่เกี่ยวข้องกับผู้ว่าราชการจังหวัด คือ มีหน้าที่รายงานผลการปฏิบัติงานต่อผู้ว่าราชการจังหวัดผ่านอำเภอ มีหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งและนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัด และมีหน้าที่ขอความช่วยเหลือจากผู้ว่าราชการจังหวัดเมื่อจำเป็น

โดยสรุปแล้ว ผู้ว่าราชการจังหวัดกับกำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่ในการปกครอง ดูแลทุกข์สุขของประชาชนในท้องถิ่น โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในเขตจังหวัด มีหน้าที่ในการกำกับดูแล ตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยความสัมพันธ์ระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดกับกำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารราชการในท้องที่ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด

สำหรับหัวหน้าส่วนราชการที่รับผิดชอบการปกครองท้องที่ ทำหน้าที่กำกับ ดูแล ตรวจสอบ ติดตามผลการดำเนินงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

ระดับส่วนกลาง

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการปกครองท้องที่ของประเทศไทย มีหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และข้าราชการพลเรือนฝ่ายปกครองระดับตำบล มีหน้าที่ในการปกครอง ดูแลทุกข์สุขของประชาชนในท้องที่ กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นข้าราชการพลเรือนระดับตำบล สังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่ในการปกครอง ดูแลทุกข์สุขของประชาชนในเขตตำบล

กรมการปกครองมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนากำนันและผู้ใหญ่บ้าน คือ

- กำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนากำนันและผู้ใหญ่บ้าน
- จัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมและพัฒนากำนันและผู้ใหญ่บ้าน
- สนับสนุนงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการฝึกอบรมและพัฒนา

กำนันและผู้ใหญ่บ้าน

- กำกับดูแลการปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน

กรมการปกครองมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนากำนันและผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นในการปกครอง ดูแลทุกข์สุขของประชาชนในท้องถิ่น

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่อง บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

4.1 เพื่อศึกษาบทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

4.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

4.3 เพื่อเสนอแนวทางในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

มีผลการศึกษา ดังนี้

4.1 บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง

ในการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง จะดำเนินการศึกษาประเด็นย่อย จำนวน 5 ด้าน โดยมีผลการศึกษา ดังนี้

4.1.1 ด้านการปกครอง ดูแลรักษาความสงบ และป้องกันทุกขภัย

ในการศึกษาบทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง มีความคิดเห็นในภาพรวม คือ ในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่หลักในการดูแลรักษาความสงบในชุมชน ซึ่งการทำงานที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ไม่พบอุปสรรคในการทำงาน แต่พบความแตกต่างในรูปแบบการทำงานระหว่างชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ กับชุมชนที่เป็นหมู่บ้านสร้างใหม่ โดยถ้าเป็นชุมชนดั้งเดิม ยังพบการให้ความสำคัญกับการทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในการเกิดปัญหาที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยในชุมชน ประชาชนที่เป็นชุมชนดั้งเดิมยังพบการให้ความสำคัญกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยถ้าเกิดเหตุในชุมชน ประชาชนจะเข้ามาขอความช่วยเหลือกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้เป็นผู้นำไปสู่การแจ้งปัญหากับหน่วยงานราชการต่าง ๆ ส่วนประชาชนที่เป็นผู้อาศัยในหมู่บ้านสร้างใหม่ ส่วนใหญ่เวลาเกิดปัญหาที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย จะเข้าพบหน่วยงานราชการโดยตรง เช่น การเกิดปัญหาอาชญากรรมในบ้านของตนเอง ประชาชนจะเข้าแจ้งความกับสถานีตำรวจโดยตรง

นอกจากนี้ ปัญหาในด้านการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่พบเมื่อพื้นที่กลายเป็นชุมชนเมือง คือ ปัญหาประชากรแฝง ปัญหาคนเร่ร่อน ปัญหาคนต่างด้าว ที่เข้ามาอาศัยในพื้นที่

ซึ่งกลุ่มบุคคล 3 กลุ่มนี้ ถือเป็นกลุ่มบุคคลที่ไม่อยู่ในความดูแลของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพราะเป็นบุคคลที่ไม่มีทะเบียนในพื้นที่ แต่ด้วยบทบาทการเป็นผู้ดูแลความสงบในชุมชน กำนัน และ ผู้ใหญ่บ้านจึงต้องดูแลควบคุมบุคคลกลุ่มดังกล่าว ร่วมกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ อย่างสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานแรงงานจังหวัดนนทบุรี สำนักงานตำรวจ เป็นต้น

ในด้านการทำงานด้านการปกครอง ดูแลรักษาความสงบ และป้องกันทุกภัยจะพบว่า มีรูปแบบเปลี่ยนไปจากอดีต โดยจะเป็นการประสานผ่านช่องทางออนไลน์ โทรศัพท์ แทนการเข้ามาแจ้งปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งประชาชนในชุมชนดั้งเดิมจะดำเนินการติดต่อกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านโดยตรง แต่กับประชาชนในพื้นที่ชุมชนสร้างใหม่ ส่วนใหญ่จะเป็นการประสานผ่านคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการนิติบุคคล ในการแจ้งปัญหา แจ้งเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยในชุมชน รวมถึงการทำจดหมายไปใส่ตู้ไปรษณีย์หน้าบ้าน ซึ่งแตกต่างกับชุมชนดั้งเดิมที่ยังสามารถใช้หอกระจายเสียงได้

ส่วนบทบาทการทำงานด้านการปกครอง ดูแลรักษาความสงบ และป้องกันทุกภัยของกำนันผู้ใหญ่บ้านในชุมชนไม่แตกต่างกัน คือ ยังมีหน้าที่ในการดูแลรักษาความสงบในชุมชน ยังรับเรื่องร้องเรียนหรือร้องทุกข์ปัญหาความไม่เป็นธรรมของประชาชน และรับแจ้งเบาะแสข้อมูลการกระทำความผิดกฎหมายต่าง ๆ ตลอดจนการช่วยเหลือ ดูแล ให้คำแนะนำ และแก้ไขปัญหา ในเบื้องต้นแก่ ประชาชน ผู้ได้รับความเดือดร้อน หรือผู้ที่ต้องการคำแนะนำในเบื้องต้นทางด้านกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม

แต่อย่างไรก็ตาม หน้าที่ในการรักษาความสงบในเขตชุมชนเมืองยังพบว่า บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้ลดลงจากอดีต เพราะความสำคัญในส่วนนี้ประชาชนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับสถานีตำรวจภูธรมากกว่า อีกทั้งในพื้นที่ชุมชนอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี ยังพบที่ตั้งของสถานีตำรวจ 3 สถานี ได้แก่ สถานีตำรวจภูธรเมืองนนทบุรี สถานีตำรวจภูธรรัตนนิบศรี สถานีตำรวจภูธรบางศรีเมือง ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่สะดวกต่อการเดินทาง

ตัวอย่างบทบาทการทำงานด้านการปกครอง ดูแลรักษาความสงบ และป้องกันทุกภัยในเขตชุมชน เช่น

การตั้งด่าน ในอดีตกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครตำรวจในพื้นที่ จะมีส่วนร่วมในการตั้งด่านต่าง ๆ แต่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่มีส่วนร่วมในการตั้งด่านกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่จะเป็นการรับทราบการตั้งด่านที่ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจแจ้งมายังผู้นำชุมชนเท่านั้น ยกเว้นในช่วงสถานการณ์โควิดที่การตั้งด่านในชุมชน จะเป็นหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และอาสาสมัครต่าง ๆ

การแจ้งเบาะแสอาชญากรรมในชุมชน การแจ้งเบาะแสอาชญากรรมส่วนใหญ่จะเกิดกับชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ ที่ยังมีความต้องการความช่วยเหลือจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาทิ แจ้งเบาะแสของ

ผู้ติดยาเสพติด แจ้างเบาะแสแรงงานต่างด้าวเถื่อน คนจรจัด เป็นต้น ส่วนชุมชนในหมู่บ้านสร้างใหม่จะเป็นการได้รับเบาะแสดจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งประชาชนกลุ่มนี้จะแจ้งกับเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยตรง และเจ้าหน้าที่ตำรวจประสานมากับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อร่วมกันแก้ปัญหา

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์ของผู้แทนแต่ละส่วน ดังนี้

(1) นายอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี กล่าวว่า

ตามหลักการดูแลความสงบเรียบร้อยในชุมชนถือเป็นภารกิจ หน้าที่ของผู้นำชุมชนอย่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ดังนั้น ไม่ว่าพื้นที่ในเขตชุมชนแบบใด การปกครองดูแลความสงบเรียบร้อยมีไม่ต่างกัน แต่อาจต่างกันแค่ลักษณะการทำงาน ส่วนรูปแบบหน้าที่ซึ่งไ้คงเป็นแบบเดิมตามอำนาจหน้าที่ ำ รับทราบในตอนรับตำแหน่ง และถือปฏิบัติกันเรื่อยมา กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีการปรับตัวตามยุคสมัยเรื่อยมา และเชื่อว่าการมีอยู่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะสร้างความสงบเรียบร้อย บำบัดทุกข์ บำรุงสุขในพื้นที่ได้¹

(2) ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี กล่าวว่า

การทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คิดว่าตอนนี้การทำงานด้านความสงบเรียบร้อยในชุมชน แตกต่างจากอดีต เพราะหน้าที่เหล่านี้เป็นงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ คนในเขตชุมชนส่วนใหญ่ก็เวลามีปัญหาด้านความสงบเรียบร้อยมักจะวิ่งเข้ามาหาตำรวจมากกว่า เข้าไปหากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่ในการทำงาน เราเองหน้าที่ของตำรวจเวลาเกิดอะไรในพื้นที่ก็ต้องแจ้งผู้นำชุมชนให้มารับทราบปัญหา และร่วมกันแก้ปัญหาอยู่²

¹ นายอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, อำเภอเมืองนนทบุรี, 12 มกราคม 2567.

² ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, อำเภอเมืองนนทบุรี, 9 มกราคม 2567.

ส่วนใหญ่งานด้านความสงบ ทางเทศบาลก็มักทำงานร่วมกับทางกำนันผู้ใหญ่บ้าน ตลอด ที่จริงแล้วพื้นที่ส่วนใหญ่แม้จะเป็นพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านจัดสรรมากขึ้น แต่ประชาชนดั้งเดิมก็ยังอยู่เช่นเดียวกัน การดูแลเรื่องความสงบเรียบร้อยที่ทางกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในอดีต เคยทำอย่างไร ปัจจุบันก็ยังทำแบบนั้น แต่เปลี่ยนแค่ลักษณะการทำงานเท่านั้นเอง³

ถ้าจะมองในแง่การทำงานการทำงานในชุมชนเมือง ยังไงก็มีความยากต่อการทำงานกับชุมชนแบบเดิมอยู่แล้ว ทั้งการให้เกียรติ การเคารพ การเชื่อใจ ต่าง ๆ ยังไงก็ต่างกัน การทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังงี้ต่างกันไปด้วย แต่เราเองคิดว่าปรับตัวไป เพราะเป็นหน้าที่บทบาทของเรา⁴

(3) ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง กล่าวว่า

ปกติแล้วตนจะเป็นผู้ที่คอยสอดส่องพวกที่กระทำความผิดกฎหมายในหมู่บ้าน อาจจะไม่ได้เดินตรวจตราตลอดแต่จะมีผู้ที่คอยรายงานให้ฟังอยู่เสมอ และคอยดูพวกผู้คนที่มาจากนอกพื้นที่ บางครั้งเป็นช่วงเทศกาลมีคนเยอะ ก็จำเป็นต้องคอยสอดส่องผู้คนที่แปลกหน้าที่เข้ามาและมีพิรุณ ซึ่งบางครั้งเป็นคนนอกพื้นที่ที่เข้ามาขโมยของชาวบ้านในพื้นที่ เมื่อจับได้ก็จะนำส่งตำรวจต่อไป ส่วนพวกหมู่บ้านจัดสรร เราก็คอยสอบถามกับพวกกรรมการหมู่บ้านเป็นประจำ ดูแลทั่วถึงอยู่แล้ว⁵

ปกติเจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่โดยตรงในการตรวจตราก็จริงแต่ไม่ได้เข้ามาสอดส่องตลอดเวลา และบางทีพอเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาตรวจตรา พวกที่กระทำความผิดกฎหมายก็จะรู้ทันและหลบซ่อน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จึงเป็นผู้ที่มีหน้าที่และความใกล้ชิดกับคนในพื้นที่ ที่คอยสอดส่องและตรวจตราผู้ที่กระทำความผิด แม้ตอนนี้พื้นที่

³ ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, อำเภอเมืองนนทบุรี, 9 มกราคม 2567.

⁴ ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, อำเภอเมืองนนทบุรี, 9 มกราคม 2567.

⁵ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ทางโทรศัพท์, 22 มกราคม 2567.

จะกลายเป็นชุมชนเมือง แต่คนดั้งเดิมก็มีไม่น้อย คนรู้จัก ๆ กันก็มีมากผมรู้จักหมดแหละ ทำงานได้ไม่มีปัญหาไม่ว่าจะพื้นที่ไหน⁶

(4) ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

ผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลที่เรารู้จักและคุ้นเคยมากกว่าตำรวจ มีความใกล้ชิดกับชาวบ้านในพื้นที่ สนับสนุนกันแบบญาติพี่น้องและเป็นผู้ที่เห็นการกระทำความผิดได้รวดเร็วกว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจ แน่นนอน⁷

ที่จริงแล้วเราเพิ่งย้ายเข้ามาในพื้นที่ยังไม่รู้จัก กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเลย ส่วนใหญ่มีปัญหาอะไรก็แจ้งกรรมการหมู่บ้าน แต่ก็ทราบอยู่นะว่าเดียวทางกรรมการหมู่บ้านคงประสานกับพวกผู้ใหญ่บ้านอยู่แล้ว⁸

สรุปได้ว่า

บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ในเขตชุมชนเมืองของ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่หลักในการดูแลรักษาความสงบในชุมชน ส่วนใหญ่ไม่พบอุปสรรคในการทำงาน แต่พบความแตกต่างในรูปแบบการทำงานระหว่างชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ กับชุมชนที่เป็นหมู่บ้านสร้างใหม่ แต่บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้ลดลงจากอดีต เพราะความสำคัญในส่วนนี้ประชาชนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับสถานีตำรวจภูธรมากกว่า อีกทั้งในพื้นที่ชุมชนอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ยังพบที่ตั้งของสถานีตำรวจภูธรเมืองนนทบุรี สถานีตำรวจภูธรรัตนนิมิตร์ สถานีตำรวจภูธรบางศรีเมือง ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่สะดวกต่อการเดินทาง โดยรูปแบบการทำงานระหว่างชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ กับชุมชนที่เป็นหมู่บ้านสร้างใหม่ โดยถ้าเป็นชุมชนดั้งเดิมยังพบการให้ความสำคัญกับการทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ส่วนประชาชนที่เป็นผู้อาศัยในหมู่บ้านสร้างใหม่ส่วนใหญ่เวลาเกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อย จะเข้าพบหน่วยงานราชการโดยตรง เช่น การเกิดปัญหาอาชญากรรมในบ้านของตนเอง ประชาชนจะเข้าแจ้งความกับสถานีตำรวจโดยตรง

⁶ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ทางโทรศัพท์, 22 มกราคม 2567.

⁷ ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ชุมชนบ้านบางรักน้อย หมู่ที่ 3 ตำบลบางรักน้อย อำเภอเมืองนนทบุรี, 20 มกราคม 2567.

⁸ ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ชุมชนบ้านบางรักน้อย หมู่ที่ 3 ตำบลบางรักน้อย อำเภอเมืองนนทบุรี, 20 มกราคม 2567.

4.1.2 ด้านการควบคุม ดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติตามกฎหมาย

ในการศึกษาบทบาทด้านการควบคุม ดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติตามกฎหมายของ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง มีความคิดเห็นในภาพรวม คือ ในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง และในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ที่ถือว่าเป็นพื้นที่มีประชากร ทั้งหมด 356,861 คน โดยมีประชากรแฝงที่เข้ามาทำงานเวลากลางวัน ประมาณ 114,000 คน ส่วนประชากรแฝงที่เข้ามาทำงานเวลากลางคืน ประมาณ 22,200 คน⁹ แสดงให้เห็นว่า ในการควบคุม ดูแลประชาชนในพื้นที่ให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ทั้งหมด ไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะมีความหลากหลายของประชาชนในพื้นที่ ประกอบกับพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี มีสถานีดำรวจภูธรเมืองนนทบุรี สถานีตำรวจภูธรรัตนธิเบศร์ สถานีตำรวจภูธรบางศรีเมือง ทั้ง 3 สถานี จะมีสถานีย่อยในพื้นที่ มากกว่า 30 จุด

ดังนั้น หน้าที่หลักในการควบคุม ดูแลประชาชนให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ส่วนใหญ่ จะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจมากกว่าหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะประชาชนในหมู่บ้านสร้างใหม่ ประชาชนแฝงในพื้นที่ จะปฏิบัติตามกฎหมายตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ตำรวจ มากกว่า คำสั่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่

กรณีตัวอย่าง คือ ในช่วงการแพร่ระบาดของสถานการณ์โควิด จะพบปัญหาในการควบคุมประชาชนในพื้นที่ให้ปฏิบัติตามมาตรการ และตามกฎหมาย จะเห็นได้ว่า บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะอยู่ในส่วนของการเป็นผู้ช่วยให้กับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ทั้งสาธารณสุข เจ้าหน้าที่ตำรวจ มากกว่า การเป็นผู้ควบคุมประชาชนในพื้นที่ด้วยตนเอง

แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับในกลุ่มของชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ ยังพบถึงความสามารถในการควบคุมประชาชนให้ปฏิบัติตามกฎหมาย โดยดำเนินการผ่านการเข้าไปตักเตือนลูกบ้านในชุมชนดั้งเดิม เมื่อพบการกระทำการผิดกฎหมายที่ไม่รุนแรง เช่น การติดยาเสพติด การทะเลาะวิวาท การลักขโมย เป็นต้น

ส่วนในชุมชนสร้างใหม่ส่วนใหญ่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะไม่มีบทบาทในการควบคุม ดูแลให้ประชาชนในชุมชนสร้างใหม่ปฏิบัติตามกฎหมายได้

⁹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, “จำนวนประชากรและบ้าน จำแนกเป็นรายอำเภอ และรายตำบล จังหวัดนนทบุรี,” สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มกราคม 2567, <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/districtList/S010107/th/4.htm>.

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์ของผู้แทนแต่ละส่วน ดังนี้

1) นายอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี กล่าวว่า

โดยปกติแล้ว นายอำเภอจะเป็นผู้ที่ออกคำสั่งให้กำนันผู้ใหญ่บ้านคอยปฏิบัติหน้าที่ดูแลควบคุมให้ลูกบ้านทำตามกฎหมาย ภายในพื้นที่ของตนเองเนื่องจากกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ที่มีหน้าที่ตามกฎหมายในการให้ความช่วยเหลือนายอำเภอ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นงานสิ่งใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับการดูแลประชาชนในพื้นที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็ต้องเป็นผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือนายอำเภอ เช่น การตั้งด่านตรวจตราในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งปกติแล้วเทศกาลสงกรานต์เป็นเทศกาลที่ประชาชนจะมารวมตัวและมีการสังสรรค์กัน และมีความเสี่ยงที่จะเกิดเหตุการณ์มาแล้วซ้ำ พวกนี้กำนันผู้ใหญ่บ้านต้องทำอยู่แล้ว¹⁰

2) ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี กล่าวว่า

ส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานั้น การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถทำได้ เนื่องจากพื้นที่ ประชากรมาก การคมนาคมขนส่งสะดวก การขยายตัวของหน่วยบริการของสำนักงานตำรวจในท้องที่ อย่างสถานีตำรวจภูธรเมืองนนทบุรี ทำให้มีกำลังพล และทรัพยากรต่าง ๆ ที่เพียงพอต่อการติดตามโจร ผู้ร้าย ในท้องที่ได้ ยิ่งทำให้บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ลดน้อยถอยลงไป จะเหลือเพียงบทบาทการเป็นเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งเป็นตัวเชื่อมระหว่างราชการและประชาชน ซึ่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน สามารถทำบทบาทนี้ได้ดี¹¹

ที่สถานีผมให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ช่วยเหลือ ในการตั้งด่านตรวจตราในชุมชนบ้าง โดยการตั้งด่านตรวจตราถือว่าเป็นอีกหนึ่งคำสั่งที่ได้รับมอบหมายจากนายอำเภอ ซึ่งเป็นการตรวจตราตั้งด่านเพื่อดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้านของตนเอง¹²

¹⁰ นายอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, อำเภอเมืองนนทบุรี, 12 มกราคม 2567.

¹¹ ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, อำเภอเมืองนนทบุรี, 9 มกราคม 2567.

¹² ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, อำเภอเมืองนนทบุรี, 9 มกราคม 2567.

3) ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง กล่าวว่า

การทะเลาะวิวาทกันเกิดขึ้น กำนันผู้ใหญ่บ้านจะต้องคอยตรวจตราภายในหมู่บ้านและตำบล เพื่อไม่ให้เกิดอันตรายเกิดขึ้น รวมไปถึงยังจำเป็นต้องมีการตั้งด่านตรวจสารเสพติดภายในตำบลและหมู่บ้าน เพื่อเฝ้าระวังผู้ที่น่าสงสัยว่าเป็นบุคคลที่ยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติด ทั้งนี้ จะมีประชาชนในพื้นที่คอยโทรมารายงานว่าแต่บุคคลใดอาจมีส่วนเกี่ยวข้องในการเสพหรือ ขยายยาเสพติด เพื่อให้กำนันผู้ใหญ่บ้านเข้าไปตรวจสอบและประสานงานกับตำรวจ เพื่อให้เข้ามาดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด¹³

ปกติหน้าที่นี้ในการควบคุมประชาชน ตำรวจจะมีอำนาจในตรวจตราตามกฎหมายมากกว่า แต่กำนันผู้ใหญ่บ้านมีความจำเป็นต้องคอยช่วยด้วย ซึ่งเป็นการควบคุมลูกบ้านด้วยกันกับตำรวจ คอยประสานงานและให้ความช่วยเหลือกัน ถือเป็นหน้าที่ ทั้งนี้ กำนันผู้ใหญ่บ้านจะต้องคอยสอดส่องและตรวจ ในพื้นที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยของประชาชน เพื่อสอดส่องการกระทำความผิด ซึ่งแตกต่างกับตำรวจที่เป็นการตั้งด่านอยู่กับที่ ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสามารถพบเห็นสิ่งผิดปกติและการกระทำความผิดได้ดีกว่าการตั้งด่านอยู่กับที่เหมือนเจ้าหน้าที่ตำรวจ¹⁴

(4) ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

ปกติก็ไม่มีผู้ใหญ่บ้านมาคอยควบคุมคอยบอกให้ทำอะไรนะ อาจเพราะหมู่บ้านเรามีกฎระเบียบ เวรยามชัดเจน คนนอกไม่ค่อยเข้ามาในหมู่บ้านได้¹⁵

ที่ผ่านมาก็ได้ ผู้ใหญ่บ้านนี้แหละ คอยเป็นหูเป็นตา ควบคุมวัยรุ่นแถวนี้ที่ชอบมั่วสุมเสพยากัน ก็ให้กระจายกันไปบ้าง เวลาใครทะเลาะวิวาทกันก็เรียกผู้ใหญ่บ้านก่อนให้ผู้ใหญ่บ้านไปตามตำรวจมาให้ ถือว่าช่วย ๆ กัน¹⁶

¹³ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ชุมชนศาลเจ้าตลาดขวัญ เทศบาลนครนนทบุรี, 22 มกราคม 2567.

¹⁴ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ชุมชนวัดแจ้งศิริสัมพันธ์ เทศบาลนครนนทบุรี, 22 มกราคม 2567.

¹⁵ ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ชุมชนวัดบางศรีเมือง เทศบาลเมืองบางศรีเมือง, 20 มกราคม 2567.

¹⁶ ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ชุมชนริมคลองบางศรีทอง เทศบาลเมืองบางศรีเมือง, 20 มกราคม 2567.

สรุปได้ว่า

บทบาทด้านการควบคุมดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ในเขตชุมชนเมือง ของ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการควบคุม ดูแลประชาชนในพื้นที่ให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ทั้งหมดไม่สามารถ ดำเนินการได้ เพราะมีความหลากหลายของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้น หน้าที่หลักในการควบคุมดูแล ประชาชนให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ มากกว่าหน้าที่ของ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะประชาชนในหมู่บ้านสร้างใหม่ ประชาชนแฝงในพื้นที่ จะปฏิบัติตาม กฎหมายตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ตำรวจมากกว่า คำสั่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่ แต่ในกลุ่มของ ชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ ยังพบถึงความสามารถในการควบคุมประชาชนให้ปฏิบัติตามกฎหมาย โดย ดำเนินการผ่านการเข้าไปตักเตือน ลูกบ้านในชุมชนดั้งเดิม เมื่อพบการกระทำการผิดกฎหมายที่ไม่ รุนแรง เช่น การติดยาเสพติด การทะเลาะวิวาท การลักขโมย เป็นต้น ส่วนในชุมชนสร้างใหม่ ส่วนใหญ่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะไม่มีบทบาทในการควบคุม ดูแลให้ประชาชนในชุมชนสร้างใหม่ปฏิบัติตาม กฎหมายได้

4.1.3 ด้านการสร้างความสมานฉันท์ และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน

ในการศึกษาบทบาทด้านการสร้างความสมานฉันท์ และความสามัคคีให้เกิดขึ้น ในหมู่บ้านของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง มีความคิดเห็นในภาพรวม คือ ในด้านการสร้าง ความสมานฉันท์ และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านในปัจจุบันของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังพบความ ไม่ชัดเจนในด้านการสร้างความสามัคคีในภาพใหญ่ จะพบเพียงชุมชนเล็ก ๆ ตามกลุ่มชุมชนดั้งเดิม เนื่องจากเป็นส่วนใหญ่ชุมชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ถือว่าเป็นสังคมเมือง โดยมีประชากรในแต่ละชุมชนมีความหลากหลายมาก ทั้งประชาชนกลุ่มใหม่ กลุ่มดั้งเดิม ประชากรแฝง ทำให้สภาพสังคมเปลี่ยนไปในแต่ละชุมชนมีสภาพที่ห่างเหินกันออกไปจากความ เจริญเติบโตของเมือง ประชาชนในพื้นที่ไม่มีความรู้จัก หรือสนิทสนมกลมเกลียวกันเหมือน ในอดีต อีกทั้งลักษณะรูปแบบการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเมือง ก็มีการเปลี่ยนไปแต่ละคน มีความพยายามรักษาความเป็นส่วนตัวของตนเองมากขึ้น ดังนั้น บทบาทในด้านการสร้างความ สมานฉันท์ และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนเมืองแบบภาพรวม ยังถือว่าไม่สามารถดำเนินการได้

แต่สำหรับกลุ่มชุมชนเล็ก ๆ และเป็นชุมชนดั้งเดิม การสร้างความสมานฉันท์ และความ สามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ยังพบว่า ผู้ใหญ่บ้านยังมีบทบาทในส่วนนี้ ผ่านการช่วยเหลือชุมชนใน หมู่บ้านของตน และบทบาทด้านการทำประชาคมร่วมกับหน่วยงานภาคราชการต่าง ๆ โดยการจัดทำ ประชาคมในที่นี้ถือเป็นช่องทางให้กับประชาชนได้เข้ามาแสดงความคิดเห็นและพูดคุยแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น พูดคุยถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และร่วมกันหาแนวทางการแก้ไข

ส่วนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามเทศกาลส่วนใหญ่จะเป็นภารกิจของหน่วยงานราชการ อย่าง เทศบาล อำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล กิจกรรมเหล่านี้สามารถกระตุ้นให้เกิดความสามัคคี

ในชุมชนได้ แต่เมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมดสัดส่วนของประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 10 ของประชาชนทั้งหมด

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์ของผู้แทนแต่ละส่วน ดังนี้

1) นายอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี กล่าวว่า

บทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในการสร้างความสมานฉันท์ และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ถือเป็นการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ ส่วนราชการได้พึงเสียงสะท้อนจากคนในพื้นที่ ย่อมดีกว่าการดำเนินการทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งจะตอบโต้กับคนในพื้นที่หรือไม่ก็ได้ การจัดทำประชาคมของตำบล หมู่บ้าน ซึ่งจะให้ผู้แทนเข้ามาร่วมพูดคุยกันเกี่ยวกับสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ซึ่งเมื่อประชาชนในพื้นที่มีปัญหา ทางกำนันและผู้ใหญ่บ้านก็ต้องช่วยกันบรรเทาปัญหาเบื้องต้นไปก่อนเท่าที่ทรัพยากรที่มีจะทำได้ แต่ถ้าปัญหานั้นมันใหญ่เกินกว่าที่จะทำได้ก็ต้องช่วยบูรณาการร่วมกับอำเภอ เพื่อช่วยเหลือประชาชนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้ความช่วยเหลือต่อไป¹⁷

2) ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี กล่าวว่า

ที่จริงเทศบาลของเราก็มีการจัดกิจกรรมให้เกิดความสามัคคีในชุมชนเรื่อย ๆ นะ แต่คนที่เข้าร่วมงานมีส่วนน้อย ส่วนผู้ใหญ่จะเน้นเป็นฝ่ายนัดชาวบ้านมาร่วมกิจกรรม ก็จะเป็นพวก กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ ที่ว่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่คนส่วนใหญ่ในพื้นที่¹⁸

มันเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านอยู่แล้วนะในการสร้างความสามัคคีในชุมชน แต่เอาจริง ทำไม่ค่อยได้หรอก ตอนนั้นคนในพื้นที่มีตั้งเยอะ แค่มุมพวกคนไร่บ้าน พวกต่างดาว ก็ไม่มีกำลังพอมาระดมให้คนรักกันแล้ว¹⁹

¹⁷ นายอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, อำเภอเมืองนนทบุรี, 12 มกราคม 2567.

¹⁸ ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, อำเภอเมืองนนทบุรี, 9 มกราคม 2567.

¹⁹ ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, อำเภอเมืองนนทบุรี, 9 มกราคม 2567.

3) ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง กล่าวว่า

ในด้านการแก้ความขัดแย้งกับประชาชนในพื้นที่นี้เป็นสภาพปัญหาที่ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ในการปฏิบัติหน้าที่ดูแลความสงบในหมู่บ้าน กำนันผู้ใหญ่บ้านมีความจำเป็นจะต้องดูแลและตรวจตราผู้ที่กระทำความผิด ซึ่งเมื่อมีผู้กระทำความผิดอยู่ในหมู่บ้านแล้ว กำนันผู้ใหญ่บ้านจะดำเนินการแจ้งตำรวจเพื่อมาจับกุม ทั้งนี้ ในการที่กำนันผู้ใหญ่บ้าน เข้าไปแจ้งความกับผู้กระทำความผิด จึงมักเกิดความขัดแย้งกับผู้ที่ถูกแจ้งความ และเกิดความไม่พอใจเกิดขึ้น อย่างการจับกุมผู้ค้า ผู้เสพยาเสพติด ผู้ปกครองญาติพี่น้องมักจะไม่พอใจกำนันผู้ใหญ่บ้าน เนื่องจากมีความเชื่อว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ได้รับข้อมูลจากกำนันผู้ใหญ่บ้านและเข้าใจว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านทราบกำหนดการการเข้าจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่ไม่บอกกล่าวกัน²⁰

จัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามเทศกาลส่วนใหญ่จะเป็นภารกิจของหน่วยงานราชการ อย่าง เทศบาล อำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล กิจกรรมเหล่านี้สามารถกระตุ้นให้เกิดความสามัคคีในชุมชนได้ แต่เมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมดสัดส่วนของประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 10 ของประชาชนทั้งหมด²¹

4) ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

ถึงแม้บทบาทนี้จะมีพวกนักการเมืองท้องถิ่นที่คอยดูแลประชาชนแต่นั้นเป็นเพียงแค่ตอนหาเสียงเท่านั้น ในยามสภาวะปกติแทบจะไม่มีใครมาสนใจประชาชนหรือสอบถามปัญหาประชาชน ทำให้กำนันผู้ใหญ่บ้านที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดต้องเข้ามาเป็นผู้ที่คอยรับฟังปัญหา และคอยช่วยเหลือประชาชนแทน²²

เอาจริง ความสามัคคีในประชาชนตอนนี้ ไม่ว่าชุมชนไหนก็ทำได้ยาก เพราะนิสัยคนเปลี่ยนไปแล้ว เดิมนั้นคนส่วนใหญ่เน้นต่างคนต่างอยู่ จะให้มาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันมันยาก เวลาผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุม ถ้าไม่มีส่วนได้ส่วนเสียเราก็ไม่อยากจะเข้า²³

²⁰ ตัวแทนผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ชุมชนวัดสมรโกฏิ เทศบาลนครนนทบุรี, 22 มกราคม 2567.

²¹ ตัวแทนผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ชุมชนวัดน้อยนอก เทศบาลนครนนทบุรี, 22 มกราคม 2567.

²² ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, อำเภอเมืองนนทบุรี, 20 มกราคม 2567.

²³ ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, 20 มกราคม 2567.

สรุปได้ว่า

บทบาทด้านการสร้างความสมานฉันท์ และความสามัคคีที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง ยังพบความไม่ชัดเจนในด้านการสร้างความสามัคคีในภาพใหญ่ จะพบเพียงชุมชนเล็ก ๆ ตามกลุ่มชุมชนดั้งเดิม เนื่องจากเป็นส่วนใหญ่ชุมชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ถือว่าเป็นสังคมเมือง โดยมีประชากรในแต่ละชุมชนมีความหลากหลายมาก ทั้งประชาชนกลุ่มใหม่ กลุ่มดั้งเดิม ประชากรแฝง ทำให้สภาพสังคมในแต่ละชุมชนมีสภาพที่ห่างเหิน ประชาชนในพื้นที่ไม่มีความรู้จัก หรือสนิทสนมกลมเกลียวกันเหมือนในอดีต

4.1.4 ด้านการตรวจตรา ดูแลรักษาสีงสารณประโยชน์

ในการศึกษาบทบาทด้านการตรวจตรา ดูแลรักษาสีงสารณประโยชน์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง มีความคิดเห็นในภาพรวม คือ ส่วนใหญ่ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นตรงกันว่าบทบาทด้านการตรวจตรา ดูแลรักษาสีงสารณประโยชน์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง ในประเด็นนี้มีความแตกต่างจากในอดีต และเป็นบทบาทที่เริ่มมีการทำงานลดน้อยลงของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทั้งนี้เนื่องจาก พื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ถือเป็นพื้นที่สังคมเมือง สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในพื้นที่ จะมีหน่วยงานราชการดูแลอย่างทั่วถึง อีกทั้งส่วนใหญ่บทบาทในส่วนนี้ได้ปรับเปลี่ยนเป็นหน้าที่ของหน่วยงานท้องถิ่นอย่างเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล ในการดูแล ซ่อมบำรุง ซึ่งในฐานะผู้นำชุมชน จะไม่ได้มีบทบาทในการซ่อมบำรุง แต่ยังคงบทบาทในการรับแจ้งความเสียหายของสิ่งสาธารณประโยชน์จากประชาชนเพื่อทำหน้าที่แจ้งกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่พบเพียงบางส่วนเท่านั้น เพราะปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสาร มีความก้าวหน้า ประชาชนส่วนใหญ่จะดำเนินการแจ้งความเสียหายของสิ่งสาธารณประโยชน์ กับหน่วยงานที่ดูแล โดยตรง มากกว่าการประสานกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนัน ยกเว้นกลุ่มประชาชนสูงอายุในชุมชนดั้งเดิม ที่ยังมีรูปแบบความเคยชินในการพึ่งพาผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน

แต่อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการอนุรักษ์วัฒนธรรม ทรัพยากรที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น บทบาทในส่วนนี้ยังพบความชัดเจน และเป็นบทบาทที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการดำเนินการค่อนข้างมาก เช่น การอนุรักษ์ทุเรียนเมืองนนท์ การอนุรักษ์พันธุ์พืชหายากในพื้นที่ การดำเนินการอนุรักษ์ในส่วนนี้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถือเป็นผู้แทนสำคัญในการเป็นคนประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเชื่อมกับประชาชนในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนในชุมชนดั้งเดิม ดำเนินการทำงานร่วมกัน จึงถือว่าบทบาทในด้านนี้ กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ยังมีความสำคัญค่อนข้างมาก

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์ของผู้แทนแต่ละส่วน ดังนี้

1) นายอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี กล่าวว่า

พวกหน้าที่การตรวจตรา ดูแลรักษาสิ่งสาธารณประโยชน์ ของกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ปกติเป็นอำนาจกำนันผู้ใหญ่บ้านอยู่แล้วที่ ต้องดูแลดูแลรักษาสิ่งสาธารณประโยชน์เพราะเป็นหน้าที่ของผู้ผู้นำในการอำนวยความสะดวกให้กับลูกบ้านของตนเอง และเป็นการปกป้องสิ่งสาธารณประโยชน์ ที่ใช้ร่วมกันของคนในชุมชน จะให้ใครนำไปเป็นของส่วนตัวไม่ได้ รวมถึงการชี้แนวเขตพื้นที่สาธารณะ เมื่อมีการรังวัดที่ดินในพื้นที่ติดต่อกับที่สาธารณะประโยชน์²⁴

2) ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี กล่าวว่า

ในการซ่อมบำรุงสิ่งสาธารณประโยชน์ส่วนกลาง ต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของเทศบาล เป็นหน้าที่ของท้องถิ่นในพื้นที่ การดูแลในส่วนนี้บทบาทส่วนใหญ่ต้องเป็นของท้องถิ่น เทศบาลเองก็มีเจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจตรา ซ่อมบำรุงอย่างสม่ำเสมอ²⁵

ตอนนี้เมืองนนท์เป็นสังคมเมือง พวกของสาธารณะต่าง ๆ มีหน่วยงานดูแลประจำอยู่แล้ว ยิ่งการสื่อสารสมัยนี้มีความง่าย โทรศัพท์แป็บเดียวก็สามารถแจ้งปัญหาต่าง ๆ ได้แล้ว²⁶

ตอนนี้จุดเด่นใหญ่ ๆ ที่ทำงานกับผู้ใหญ่บ้านคือ เรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรม ทรัพยากรที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น บทบาทในส่วนนี้ยังพบความชัดเจน และเป็นบทบาทที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการดำเนินการค่อนข้างมาก เช่น การอนุรักษ์อุทยานเมืองนนท์ การอนุรักษ์พันธุ์พืชหายากในพื้นที่ การดำเนินการอนุรักษ์ในส่วนนี้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถือเป็นผู้แทนสำคัญในการเป็นคนประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเชื่อมกับประชาชนในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนในชุมชนดั้งเดิม

²⁴ นายอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำคำ, อำเภอเมืองนนทบุรี, 12 มกราคม 2567.

²⁵ ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำคำ, อำเภอเมืองนนทบุรี, 9 มกราคม 2567.

²⁶ ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำคำ, อำเภอเมืองนนทบุรี, 9 มกราคม 2567.

ดำเนินการทำงานร่วมกัน จึงถือว่าบทบาทในด้านนี้ กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ยังมีความสำคัญค่อนข้างมาก²⁷

3) ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง กล่าวว่า

ในฐานะผู้นำชุมชน บทบาทในส่วนนี้ผมคิดว่ามันก็มีลดน้อยลงบ้าง บางครั้งผมเองก็เป็นตัวแทนรับแจ้งเหตุ รับแจ้งว่าอะไรพัง อะไร เสียหาย และบอกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บอกเทศบาลให้เข้ามาดูแล ของพวกนี้ ต้องคนในพื้นที่ จริง ๆ ถึงรู้ คนนอกมักไม่ค่อยเห็นนะ²⁸

การดูแลสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ขยะในคลอง พวกนี้ ทางผู้ช่วย ทางผู้ใหญ่บ้าน มักจะเป็นคนประสานให้หน่วยงานอย่างเจ้าท่า อย่างเทศบาลมาดูแล ตลอด ก็ถือว่าเรามีหน้าที่ดูแลนะ²⁹

4) ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

ตอนนี้ใครเค้าแจ้งผู้ใหญ่บ้าน ถ้าหลอดไฟเสีย ถนนทรุด เราแจ้งเทศบาลโดยตรงได้ หน้าเพจของเทศบาล มีช่องให้ร้องเรียนอยู่นะ เราแจ้งเองเลยง่ายดี และเทศบาลยังตอบกลับมาด้วยถ้าแก้ไขเรียบร้อย³⁰

ยายนะมีไรก็พึ่งพาผู้ใหญ่บ้านตลอดนะ อยากให้เค้าช่วยไร อยากให้เค้าซ่อมไร อยากให้มาเก็บขยะ ในคลอง ยายก็แจ้งผู้ใหญ่บ้านนะแหละสะดวกดี ด้วยความที่บ้านใกล้กันสะดวกมาก³¹

²⁷ ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำคำ, อำเภอเมืองนนทบุรี, 9 มกราคม 2567.

²⁸ ตัวแทนผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำคำ, อำเภอเมืองนนทบุรี, 22 มกราคม 2567.

²⁹ ตัวแทนผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำคำ, ทางโทรศัพท์, 22 มกราคม 2567.

³⁰ ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำคำ, อำเภอเมืองนนทบุรี, 20 มกราคม 2567.

³¹ ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำคำ, อำเภอเมืองนนทบุรี, 20 มกราคม 2567.

ถ้าจะมองการทำงานด้านการดูแล การอนุรักษ์ ผู้ใหญ่บ้านแกก็ทำได้ดีนะ ตอนนี้อำเภอเรี่ยนนนทไปไกล ก็มีผู้ใหญ่บ้านนี้แหละ ประสานให้ออกงานต่าง ๆ ช่วยเกษตรกรในพื้นที่ ๆ มีอยู่น้อย ให้มีรายได้ดีเลยละ³²

สรุปได้ว่า

บทบาทด้านการตรวจตรา ดูแลรักษาสิ่งสาธารณประโยชน์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง แตกต่างจากในอดีต และเป็นบทบาทที่เริ่มมีการทำงานลดน้อยลงของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทั้งนี้เนื่องจาก สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในพื้นที่ จะมีหน่วยงานราชการดูแลอย่างทั่วถึง แต่ยังคงพบบทบาทในด้านการรับแจ้งความเสียหายของสิ่งสาธารณประโยชน์จากประชาชนเพื่อทำหน้าที่แจ้งกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่พบเพียงบางส่วนเท่านั้น

4.1.5 ด้านการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของประชาชน

ในการศึกษาบทบาทด้านการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของประชาชนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง มีความคิดเห็นในภาพรวม คือ สำหรับประเด็นการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของประชาชน บทบาทของผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน ถือว่ามีความสำคัญในระดับมาก ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มประชาชนในชุมชนดั้งเดิม ประชาชนในชุมชนสร้างใหม่ กลุ่มประชากรแฝง ประชาชนทุกกลุ่มจะต้องเชิญให้ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นหนึ่งในคณะกรรมการที่มีหน้าที่ไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง ต่าง ๆ ที่เกิดในชุมชน ร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ทั้ง เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่เทศบาล ทุกหน่วยงานของทั้งราชการ ภาคเอกชน จะให้ความสำคัญกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้เป็นผู้แทนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดในชุมชน

ทั้งนี้ เนื่องจากหน่วยงานราชการทั้งหมด รวมถึงท้องถิ่น มองถึงความสำคัญของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ว่าเป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่ เป็นตัวแทนของบุคคลที่เข้าใจพื้นที่มากที่สุด และเป็นกลุ่มบุคคลที่ใกล้ชิดประชาชน แม้กลุ่มชุมชนสร้างใหม่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ยังมีการประสานงานกับกรรมการบ้าน ดังนั้นทุกฝ่ายจึงให้ความสำคัญกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

³² ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, อำเภอเมืองนนทบุรี, 20 มกราคม 2567.

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์ของผู้แทนแต่ละส่วน ดังนี้

1) นายอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี กล่าวว่า

การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในหมู่บ้านและตำบล จะได้รับการแก้ไขมากขึ้นเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับบทบาทของ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และการขับเคลื่อนของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในพื้นที่รับผิดชอบ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะผู้ปกครองท้องที่ มีหน้าที่ในการยุติปัญหาคความขัดแย้งไม่ให้กลายเป็นข้อพิพาทเป็นคดีความสู่ชั้นศาล ซึ่งบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่จะดำเนินการในแต่ละวิธีย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของคความขัดแย้ง คความสามารถ ทักษะของ ผู้ใหญ่บ้าน และสถานการณ์ความรุนแรงของปัญหาคข้อพิพาท ซึ่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องบริหารจัดการในพื้นที่ด้วยความเป็นธรรมในการแก้ปัญหานั้นด้วย³³

2) ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี กล่าวว่า

ปกติแม้จะเกิดข้อพิพาทในพื้นที่ และมีการแจ้งความดำเนินคดีต่าง ๆ ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องเชิญกำนัน หรือ ผู้ใหญ่บ้านเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยทุกครั้ง³⁴

ทุกครั้งที่เกิดเรื่องให้ต้องมีการเจรจาไกล่เกลี่ย ไม่ว่าจะระหว่างใคร ลูกบ้านกับลูกบ้าน ลูกบ้านกับราชการ ทางเทศบาลจะเชิญให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมาร่วมไกล่เกลี่ยทุกครั้ง บางครั้งผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นผู้นำไกล่เกลี่ยด้วยซ้ำ เพราะผู้ใหญ่บ้านย่อมรู้จักลูกบ้านตัวเองดี³⁵

สมาชิกสภาเทศบาลหรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ เพราะชาวบ้านยังไม่เชื่อใจในความเป็นกลางความสามารถในการเป็นคนกลางการไกล่เกลี่ย หรือการแก้ปัญหาร่วมกันยังไม่สามารถทำได้ ด้วยเหตุผลด้านวิญญู ภูมิภาวะ ซึ่งส่วนมากอายุของสมาชิกองค์การปกครองท้องถิ่นยังไม่สูงมาก ทำให้ยังไม่เกิดความมั่นใจว่าจะแก้ปัญหาคให้ได้³⁶

³³ นายอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำชำ, 12 มกราคม 2567.

³⁴ ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำชำ, อำเภอเมืองนนทบุรี, 9 มกราคม 2567.

³⁵ ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำชำ, อำเภอเมืองนนทบุรี, 9 มกราคม 2567.

³⁶ ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำชำ, อำเภอเมืองนนทบุรี, 9 มกราคม 2567.

3) ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง กล่าวว่า

หน้าที่ในการไกล่เกลี่ยทุกอย่าง ผมเองคิดว่าถือเป็นหนึ่งในหน้าที่ของผมอยู่แล้ว ทุกวันนี้ก็มักจะต้อง ไปโรงพักในพื้นที่ เพื่อเป็นพยาน คอยช่วยไกล่เกลี่ย แก้ไขปัญหาให้ลูกบ้านตลอดนะ³⁷

ตามกฎหมายต่าง ๆ ก็ระบุชัดเจนว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ดูแลลูกบ้านให้เกิดความสงบ เพราะฉะนั้นเวลาเกิดเหตุทะเลาะวิวาท หรือ การล่าที่ดิน อะไร ทางผมในฐานะกำนัน ต้องเข้าร่วมลงชื่อเป็นพยานไกล่เกลี่ยทุกครั้ง หน้าที่นี้ไม่มีวันหายไปหรอก ยิ่งตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็ควรมีต่อให้กลายเป็นสังคมเมืองแล้ว แต่ชุมชนเล็ก ๆ ทั่วไปก็ยังอยู่³⁸

เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งเกิดชาวบ้านในชุมชนจะเข้ามาหากำนัน ผู้ใหญ่บ้านมากกว่าเข้าหาสมาชิกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลฯ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน³⁹

4) ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

เอาจริง เวลามีปัญหาทะเลาะกับเพื่อนบ้าน คนแรกทีนึกถึงก็ผู้ใหญ่บ้านนะ ส่วนใหญ่ก็เรียกให้แกมาคุยให้แนะแหละ เพราะไม่งั้นก็นึกไม่ออกว่าจะเรียกใครมาไกล่เกลี่ย จะแจ้งตำรวจเรื่องมันก็เล็กน้อยเกินไป ไม่อยากให้เป็นเรื่องใหญ่ เอาผู้ใหญ่บ้านมาพูดนี้แหละดีที่สุด⁴⁰

³⁷ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ชุมชนวัดเฉลิมพระเกียรติ ๒ เทศบาลเมือง บางศรีเมือง, 9 มกราคม 2567.

³⁸ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ชุมชนวัดเฉลิมพระเกียรติ ๒ เทศบาลเมือง บางศรีเมือง, 22 มกราคม 2567.

³⁹ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ชุมชนวัดเฉลิมพระเกียรติ ๒ เทศบาลเมือง บางศรีเมือง, 22 มกราคม 2567.

⁴⁰ ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, อำเภอเมืองนนทบุรี, 20 มกราคม 2567.

คิดว่าหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน ไม่ว่าชุมชนไหน หน้าที่นี้ก็ควรเป็นผู้ใหญ่บ้าน เป็นกำนันนะ อย่างบางเรื่อง นิติบุคคลเอาไม่อยู่ เราก็เรียกให้ผู้ใหญ่บ้าน มาช่วยไกล่เกลี่ยนะ⁴¹

อัยยตอนนั้นทะเลาะกับข้างบ้าน ยายก็นึกถึงแต่ผู้ใหญ่ นะ เพราะผู้ใหญ่รู้จักยายกับข้างบ้านดี เลยน่าจะช่วยได้ การมีผู้ใหญ่มันดีอยู่นะ ยายว่าควรมีตลอดไป⁴²

การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งนั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านชุมชนต้องมีบทบาทในการยอมรับในฐานะคนกลางซึ่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านชุมชนเองต้องพยายามเป็นกลางให้กับชุมชนเห็นและยอมรับ ทั้งการปฏิบัติตนและการปฏิบัติตามกฎหมาย⁴³

สรุปได้ว่า

บทบาทด้านการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของประชาชนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง ถือว่ามีความสำคัญมาก ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มประชาชนในชุมชนดั้งเดิม ประชาชนในชุมชนสร้างใหม่ กลุ่มประชากรแฝง ประชาชนทุกกลุ่มจะต้องเชิญให้ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นหนึ่งในคณะกรรมการที่มีหน้าที่ไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง ต่าง ๆ ที่เกิดในชุมชน ร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่เทศบาล เจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ ทุกหน่วยงานของทั้งภาคราชการ ภาคเอกชน จะให้ความสำคัญกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้เป็นผู้แทนหรือเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดในชุมชน ทั้งนี้เนื่องจาก หน่วยงานราชการทั้งหมด รวมถึงท้องถิ่น มองถึงความสำคัญของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ว่าเป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่ เป็นตัวแทนของบุคคลที่เข้าใจพื้นที่มากที่สุด และเป็นกลุ่มบุคคลที่ใกล้ชิดประชาชน แม้กลุ่มชุมชนสร้างใหม่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังมีการประสานงานกับกรรมการบ้าน ดังนั้นทุกฝ่ายจึงให้ความสำคัญกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

⁴¹ ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, อำเภอเมืองนนทบุรี, 20 มกราคม 2567.

⁴² ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, อำเภอเมืองนนทบุรี, 20 มกราคม 2567.

⁴³ ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, อำเภอเมืองนนทบุรี, 20 มกราคม 2567.

4.2 ปัญหาและอุปสรรคในการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง

ในการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง จะดำเนินการศึกษาประเด็นย่อย จำนวน 3 ด้าน โดยมีผลการศึกษา ดังนี้

4.2.1 ปัญหาด้านความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน

ในการศึกษาปัญหาด้านความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง มีความคิดเห็นโดยภาพรวม พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมาย ปฏิบัติตามมาตรการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน มีการให้ความร่วมมือในการตรวจค้น การตั้งด่าน เป็นต้น

แต่ในส่วนกิจกรรมที่สร้างความสามัคคี กิจกรรมในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความสงบเรียบร้อย เช่น กิจกรรมการอบรมอาสาสมัครตำรวจ การอบรมป้องกันเหตุเพลิงไหม้ การอบรมความปลอดภัยในชุมชน กิจกรรมเหล่านี้ จะพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนสร้างใหม่ ประชากรแฝงจะไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม รวมถึงการตอบแบบสอบถาม การระดมความคิดเห็น การประชุมหมู่บ้าน เพราะสอบถามปัญหาของชุมชน สำหรับประชาชนในชุมชนดั้งเดิม ส่วนใหญ่จะให้ความร่วมมือทั้งหมด ทั้งการดูแลรักษาความสงบ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์ ดังนี้

ยังเฝ้าการรักษาความสงบของหมู่บ้านถือเป็นเรื่องสำคัญของส่วนรวม ไม่ว่าใครก็ให้ความร่วมมือทั้งนั้น ส่วนใหญ่ลูกบ้านจะไม่ค่อยมีปัญหาตามหมู่บ้านใหญ่ ๆ โครงการแพ่ง ๆ เขาก็ให้ความร่วมมือดีนะเวลา ขอให้ความร่วมมืออะไร อย่างตอนโควิดก็ช่วยกันแจ้งชื่อ แจ้งอะไรอยู่ดี⁴⁴

ความปลอดภัยของบ้าน ของคนส่วนใหญ่มันเป็นสิ่งที่กระทบกับคนหมู่บ้าน ดังนั้น เวลาผู้ใหญ่บ้านมาขอความร่วมมือในการทำอะไรที่จะให้ชุมชนสงบเราก็พร้อมให้ความร่วมมือนะ มันเป็นเรื่องสำคัญ⁴⁵

⁴⁴ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ชุมชนวัดบัวขวัญ เทศบาลนครนนทบุรี, 22 มกราคม 2567.

⁴⁵ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ชุมชนซอยวัดกำแพง เทศบาลนครนนทบุรี, 22 มกราคม 2567.

นี่ก็ให้ความสำคัญกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พอ ๆ กับตำรวจในท้องที่เลยนะ แต่บางอย่างก็อาจต้องให้มีตำรวจมายืนยันด้วย การมีแต่ผู้ใหญ่บ้านเดินมาขอตุ๊กต่อง ขอเข้าบ้านเฉย ๆ ก็ไม่ยากให้เข้าเท่าไร เรายังมีความกังวลบ้าง⁴⁶

สรุปได้ว่า

ปัญหาด้านความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามการตั้งด่าน เป็นต้น แต่ในส่วนกิจกรรมที่สร้างความสามัคคี กิจกรรมในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความสงบเรียบร้อย จะพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนสร้างใหม่ ประชากรแฝงจะไม่ให้ความร่วมมือในการทำส่วนประชาชนในชุมชนดั้งเดิม จะให้ความร่วมมือทั้งหมด

4.2.2 ปัญหาด้านความร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน

ในการศึกษาปัญหาด้านความร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง มีความคิดเห็นในภาพรวม พบว่าในฝั่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทั้งหมดจะให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นอย่างดี เพราะการทำงานของทั้งสองฝั่งส่วนใหญ่จะเป็นการทำงานแบบพึ่งพากัน โดยเฉพาะอำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ต้องมีการทำงานควบคู่กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อยู่ตลอดเวลา

ส่วนปัญหาด้านการทับซ้อนกันของบทบาท เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งจากการปฏิบัติหน้าที่ โดยจากพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่กำหนดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่คอยเป็นผู้ช่วยนายอำเภอและในบางครั้งต้องทำหน้าที่ซ้อนทับกับเจ้าพนักงานของรัฐอื่น ๆ เช่น ให้ตรวจตราความเรียบร้อยในหมู่บ้าน และการตั้งด่านตรวจตราผู้กระทำความผิด ซึ่งบทบาทหน้าที่นี้เป็นบทบาทหน้าที่ที่ตำรวจเป็นผู้รับผิดชอบ แต่ทั้งนี้ เมื่อเป็นคำสั่งจากนายอำเภอที่คอยสั่งการมาทางกำนันผู้ใหญ่บ้านต้องมีการดำเนินการ

นอกจากนี้ในการทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการ ทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังพบปัญหาเกี่ยวกับการทำงานแบบไม่มีแผนงานของหน่วยงานราชการ และการขาดการบูรณาการร่วมกัน ทำให้เวลาในการทำงานที่ต้องขอความร่วมมือจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะพบปัญหาการซ้อนทับกันของวันและเวลาในการทำงาน การนัดประชาชนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยงานราชการ อีกทั้ง

⁴⁶ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำคำ, ชุมชนแผ่นดินทอง เทศบาลนครนนทบุรี, 22 มกราคม 2567.

หน่วยงานราชการส่วนใหญ่มองว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องอำนวยความสะดวกให้กับหน่วยงานของตนเอง เพราะเป็นบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำให้บางครั้งเกิดปัญหาในด้านความรู้สึกได้

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์ ดังนี้

ตลอดเวลาที่ทำงานร่วมกันมากับท้องถิ่น กับตำรวจก็ไม่ค่อยมีปัญหาอะไรนะ ทุกอย่างราบรื่นดี พวกเจ้าหน้าที่กับผมก็รู้จักกันทำงานด้วยกันมาตลอด ช่วยเหลือกันได้ดีอยู่⁴⁷

ส่วนใหญ่ปัญหาที่เจอ คือ การทำงานแบบไม่มีแผนงานของหน่วยงานราชการ และการขาดการบูรณาการร่วมกัน ทำให้เวลาในการทำงานที่ต้องขอความร่วมมือจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะพบปัญหาการซ้อนทับกันของวันและเวลาในการทำงาน การนัดประชาชนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยงานราชการ ทำให้เราเองตัดสินใจลำบากจะแบ่งชาวบ้านยังไง จะนัดชาวบ้านยังไง⁴⁸

หน่วยงานราชการส่วนใหญ่มองว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องอำนวยความสะดวกให้กับหน่วยงานของตนเอง เพราะเป็นบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำให้บางครั้งเกิดปัญหาในด้านความรู้สึก ความไม่พอใจบ้าง⁴⁹

สรุปได้ว่า

ปัญหาด้านความร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง พบว่า การทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการในการรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นอย่างดี แต่พบปัญหาด้านการซ้อนทับกันของบทบาทหน้าที่ในบางครั้ง นอกจากนี้ในการทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการ ทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังพบปัญหาเกี่ยวกับการทำงานแบบไม่มีแผนงานของหน่วยงานราชการ และการขาดการบูรณาการร่วมกัน ทำให้เวลาในการทำงานที่ต้องขอความร่วมมือจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะพบปัญหาการซ้อนทับกันของวันและเวลาในการทำงาน การนัดหมายประชาชนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยงานราชการ

⁴⁷ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยนายพัฒนสิน อำคำ, ทางโทรศัพท์, 22 มกราคม 2567.

⁴⁸ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำคำ, ทางโทรศัพท์, 22 มกราคม 2567.

⁴⁹ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำคำ, ทางโทรศัพท์, 22 มกราคม 2567.

4.2.3 ปัญหาด้านอุปกรณ์และทักษะในการทำงาน

ในการศึกษาปัญหาด้านอุปกรณ์ในการทำงานในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง มีความคิดเห็นในภาพรวม พบว่า มีปัญหาใหญ่ 4 ด้าน คือ

(1) ปัญหาด้านอุปกรณ์การทำงาน ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน ถือว่าเป็นงานที่สร้างความเสี่ยงด้านความปลอดภัยให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแลกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยตรงกลับไม่ได้มีการจัดสรรงบประมาณในการซื้ออุปกรณ์ป้องกันภัยต่าง ๆ ให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยส่วนใหญ่อุปกรณ์ในการป้องกันตนเองต่าง ๆ ทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะเป็นผู้รับผิดชอบเอง หรือ ทางอำเภอให้การสนับสนุนมาบ้าง แต่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ

(2) ปัญหาด้านค่าเสี่ยงภัย/ค่าเงินชดเชยกรณีบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่ในการทำงานด้านการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน บางครั้งจะทำให้เกิดอันตรายแก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้ เช่น การห้ามลูกบ้านทะเลาะวิวาท การร่วมมือกับเจ้าพนักงานตำรวจ ในการจับกุม ผู้กระทำความผิด การเข้าไกล่เกลี่ย หรือเจรจากับผู้กระทำความผิด การตั้งด่าน ซึ่งงานเหล่านี้ ถือเป็นงานเสี่ยงภัยประเภทหนึ่ง โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ชุมชนในเมือง ที่มักจะมีปัญหาด้านความปลอดภัยอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งปัจจุบันกำนัน ผู้ใหญ่ จะได้รับเพียงเงินตอบแทนแต่จะไม่ได้รับค่าเสี่ยงภัยหรือค่าเงินชดเชยกรณีบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่ เหมือนเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือข้าราชการอื่นๆ

(3) ปัญหาด้านทักษะการป้องกันตนเอง เนื่องจากกำนันผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่ จะต้องเข้าร่วมการทำงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในด้านการทำงานด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน ซึ่งบางครั้งในสถานการณ์ฉุกเฉิน กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ยังขาดทักษะการป้องกันตนเองในสถานการณ์ฉุกเฉินที่ส่งผลต่อความปลอดภัยต่อตนเอง

(4) ขาดทักษะการไกล่เกลี่ยและความรู้ทางด้านกฎหมาย หนึ่งในภารกิจหลักของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คือการเป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ยปัญหาต่าง ๆ ให้กับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งทักษะการไกล่เกลี่ย การสื่อสาร การพูดคุย รวมถึงท่าทางต่าง ๆ ต้องเป็นทักษะเฉพาะ เพื่อให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จ แต่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่ยังขาดทักษะการทำงานในด้านนี้

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์ ดังนี้

ที่จริงพวกผมไม่มีอุปกรณ์ในการป้องกันตัว อย่างปืน อย่างกระบอง เหมือนตำรวจเค้าเลยนะ ที่เห็น ๆ ถือติดมือมา คือ หามาเอง อยากให้รัฐบาลให้ความสำคัญในส่วนนี้และสนับสนุนงบประมาณจัดซื้อให้พวกผมบ้าง⁵⁰

⁵⁰ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ทางโทรศัพท์, 22 มกราคม 2567.

ที่จริงการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน บางครั้งอาจจะทำให้เกิดอันตรายแก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้ เช่น การห้ามลูกบ้านทะเลาะวิวาท การร่วมมือกับเจ้าพนักงานตำรวจ ในการจับกุมผู้กระทำความผิด การเข้าไกล่เกลี่ย หรือเจรจากับผู้กระทำความผิด การตั้งด่าน งานเหล่านี้ ถือเป็นงานเสี่ยงภัยประเภทหนึ่ง โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ชุมชนในเมือง ที่มักจะมีปัญหาด้านความปลอดภัยอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งปัจจุบันกำนัน ผู้ใหญ่ จะได้รับเพียงค่าตอบแทนในรูปแบบเงินเดือน แต่จะไม่ได้รับค่าเสี่ยงภัยหรือค่าเงินชดเชย ภัยอันตรายจากการปฏิบัติหน้าที่ เหมือนเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือข้าราชการ⁵¹

ผมว่าถ้าพวกผมไปได้อบรมพวกทักษะการสื่อสาร ทักษะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท บ้าง น่าจะเป็นผลดีต่อการทำงานในอนาคตนะครับ⁵²

สรุปได้ว่า

ปัญหาด้านอุปสรรคในการทำงานในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง มีความคิดเห็นในภาพรวม พบว่า มีปัญหาใหญ่ 4 ด้าน คือ

(1) ปัญหาด้านอุปสรรคการทำงาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณในการซื้ออุปกรณ์ป้องกันภัยต่าง ๆ ให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยส่วนใหญ่อุปกรณ์ในการป้องกันตนเองต่าง ๆ ทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะเป็นผู้รับผิดชอบเอง หรือ ทางอำเภอให้การสนับสนุนมาบ้าง แต่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ

(2) ปัญหาด้านค่าเสี่ยงภัย/ค่าเงินชดเชยภัยอันตรายจากการปฏิบัติหน้าที่ ในการทำงานด้านการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน บางครั้งจะทำให้เกิดอันตรายแก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้ ซึ่งปัจจุบันกำนัน ผู้ใหญ่ จะได้รับเพียงค่าตอบแทนในรูปแบบเงินเดือน แต่จะไม่ได้รับค่าเสี่ยงภัยหรือค่าเงินชดเชยภัยอันตรายจากการปฏิบัติหน้าที่ เหมือนเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือ ข้าราชการ

(3) ปัญหาด้านทักษะการป้องกันตนเอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านขาดทักษะการป้องกันตนเองในสถานการณ์ฉุกเฉินที่ส่งผลต่อความปลอดภัยต่อตนเอง

(4) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ขาดทักษะการไกล่เกลี่ยและความรู้ทางด้านกฎหมายเท่าที่ควร

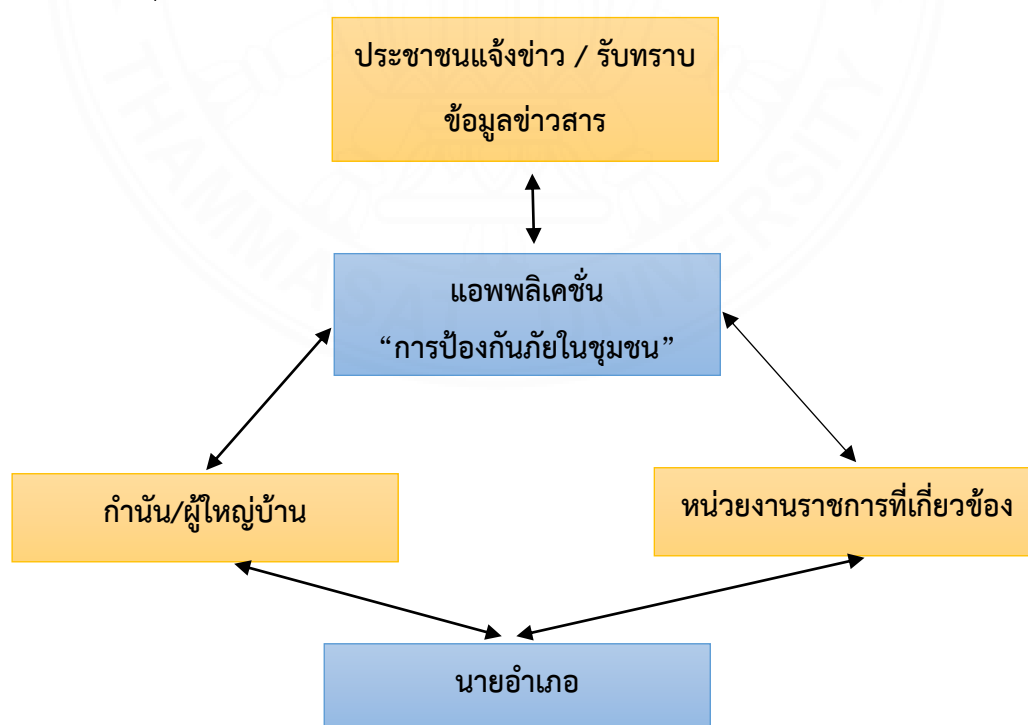
⁵¹ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำคำ, ทางโทรศัพท์, 22 มกราคม 2567.

⁵² ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำคำ, ทางโทรศัพท์, 22 มกราคม 2567.

4.3 แนวทางในการพัฒนา การทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ในพื้นที่ชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี และปัญหาและอุปสรรคในการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมืองกรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ผู้ศึกษา จึงขอเสนอแนวทางในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ดังนี้

(1) จัดทำแอปพลิเคชัน “การป้องกันภัยในชุมชน” จากผลการศึกษา จะพบว่า พื้นที่ในชุมชนเมืองส่วนใหญ่จะพบความหลากหลายของประชาชนที่เข้ามาอาศัยในพื้นที่ค่อนข้างมาก ทั้งประชาชนในชุมชนดั้งเดิม ทั้งประชาชนในชุมชนสร้างใหม่ ทั้งประชากรแฝง ดังนั้น การทำงานด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงจากในอดีตที่ต้องรับทราบการแจ้งปัญหา ต่าง ๆ ผ่านทางการสื่อสารแบบส่วนตัว ให้เปลี่ยนช่องทางการสื่อสารที่ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้ามาใช้บริการได้ ซึ่งปัจจุบันแอปพลิเคชันที่สามารถให้บริการผ่านโทรศัพท์มือถือ ถือเป็นสิ่งที่ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ชุมชนเมืองสามารถใช้งานได้ จึงเหมาะสมกับการนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน

ภาพที่ 4.1 ตัวอย่างเครือข่ายการสื่อสาร, เรียบเรียงโดยผู้เขียน.

ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่เป็นแนวทางในข้อเสนอ

ที่จริงการทำงานในการทำงานของพวกเรา ไม่ค่อยมีปัญหา แต่สิ่งที่อยากแก้ไข ก็พวกรูปแบบงานเดิม ๆ ของระบบราชการที่มีความเย็นเยื่อ ต้องใช้เอกสารมากมาย เวลาจะรายงานการทำงานอะไรต้องเป็นระบบ อยากให้มีวิธีการทำงานที่ง่ายขึ้น การสื่อสารที่ง่ายกว่าเดิม เพราะโลกตอนนี้ไปไกลแล้ว เราควรเปลี่ยนแปลงบ้าง⁵³

การรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงจากในอดีตที่ต้องรับทราบการแจ้งปัญหา ต่าง ๆ ผ่านทางการสื่อสารแบบส่วนตัว ให้เปลี่ยนช่องทางการสื่อสารที่ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้ามาใช้บริการได้⁵⁴

สิ่งสำคัญของการทำงานเกี่ยวกับความปลอดภัยของลูกบ้าน เราเองจะทำได้ ก็ต้องเกิดจากความร่วมมือของลูกบ้านเป็นหลัก การที่พวกผมมีช่องทางให้ลูกบ้านติดต่อได้สะดวก ๆ การที่พวกผมมีช่องทางติดต่อกับพวกตำรวจ ปลัด จะทำให้การทำงานด้านความปลอดภัยง่ายขึ้น⁵⁵

สมัยนี้เราติดต่อทางไลน์ ทางโทรศัพท์ เป็นหลัก เพราะมันง่าย ถ้ามีการพัฒนาพวกแอปพลิเคชันแจ้งภัยในพื้นที่น่าจะดีนะอยากให้บ้าง⁵⁶

(2) เสริมทักษะด้านการป้องกันตนเอง เนื่องจากในแต่ละปีพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี มีคดีที่เกี่ยวกับปัญหาด้านอาชญากรรมในชุมชน เฉลี่ย 500 – 1,000 คดี ต่อปี ดังนั้น การทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ที่ต้องเข้าร่วมในการดูแลประสานงาน หรือ อยู่ในเหตุการณ์ อุกฉวนต่าง ๆ ดังนั้น หน่วยงานอย่างกระทรวงมหาดไทยที่เป็นผู้ดูแลการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยตรง ควรดำเนินการจัดอบรมทักษะการป้องกันตนเองให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงอาสาสมัคร

⁵³ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ทางโทรศัพท์, 22 มกราคม 2567.

⁵⁴ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ทางโทรศัพท์, 22 มกราคม 2567.

⁵⁵ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ทางโทรศัพท์, 22 มกราคม 2567.

⁵⁶ ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ทางโทรศัพท์, 20 มกราคม 2567.

ต่าง ๆ เพื่อให้การทำงานด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่เป็นแนวทางในข้อเสนอ

เวลาไปคนคนกลางไกล่เกลี่ยคนทะเลาะวิวาท พวกผมนี่โดนลูกหลงบ่อยมาก ไม่ค่อยมีทักษะต่อสู้อะไรกับพวกเขาเลย ยิ่งพวกต่างด้าวนะ พวกนี้สู้ยิบตา พวกขี้เมา ขี้ยาอีก งานอย่างพวกผมนี่อันตรายมากเหมือนกัน⁵⁷

เวลาจัดอบรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน น่าจะเพิ่มหลักสูตรทักษะการป้องกันตัวบ้าง เพื่อให้พวกผมมีความรู้ติดตัวนิดหน่อย ยิ่งงัดพวกต่างด้าว จ้างคนร้าย พวกผม ต้องเข้าร่วมฐานผู้นำในพื้นที่ มีอะไรป้องกันตัวบ้างก็ดี⁵⁸

ที่จริงการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน บางครั้งอาจจะทำให้เกิดอันตรายแก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้ เช่น การห้ามลูกบ้านทะเลาะวิวาท การร่วมมือกับเจ้าพนักงานตำรวจ ในการจับกุมผู้กระทำความผิด การเข้าไกล่เกลี่ย หรือเจรจากับผู้กระทำความผิด การตั้งด่าน งานเหล่านี้ ถือเป็นงานเสี่ยงภัยประเภทหนึ่ง โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ชุมชนในเมือง ที่มักจะมีปัญหาด้านความปลอดภัยอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งปัจจุบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะได้รับเพียงค่าตอบแทนในรูปแบบเงินเดือน แต่จะไม่ได้รับค่าเสี่ยงภัยหรือค่าเงินชดเชยกรณีบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่ เหมือนเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือข้าราชการ⁵⁹

(3) การมีผู้ช่วยทางกฎหมายให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จากผลการศึกษา จะพบว่า บทบาทด้านการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของประชาชนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง ถือว่ามีความสำคัญในเป็นอย่างยิ่ง โดยผู้แทนประชาชน ผู้แทนหน่วยงานราชการ มีความคิดเห็นตรงกันว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทสำคัญต่อการไกล่เกลี่ยปัญหาในชุมชน แต่ส่วนใหญ่พบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนใหญ่ ขาดทักษะการไกล่เกลี่ยและความรู้ทางด้านกฎหมาย ดังนั้น ผู้บริหารของกระทรวงมหาดไทย ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอควรมีการจัดตั้งบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านกฎหมายโดยเฉพาะ มาเป็นที่ปรึกษาให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเวลาเกิดปัญหาด้านข้อกฎหมาย รวมถึง

⁵⁷ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ทางโทรศัพท์, 22 มกราคม 2567.

⁵⁸ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ทางโทรศัพท์, 22 มกราคม 2567.

⁵⁹ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ทางโทรศัพท์, 22 มกราคม 2567.

การสนับสนุนการอบรมเพิ่มทักษะความเชี่ยวชาญด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือมีการฝึกอบรมเพิ่มศักยภาพในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้เข้าใจหน้าที่และกฎหมายในการปฏิบัติงานให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่เป็นแนวทางในข้อเสนอ

ผมว่าถ้าพวกผมไปได้อบรมพวกทักษะการสื่อสาร ทักษะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทบ้าง น่าจะเป็นผลดีต่อการทำงานในอนาคตนะครับ⁶⁰

เวลาต้องไปเป็นคนกลาง หรือพยานในคดีอะไร การเป็นผู้ใหญ่บ้านถือว่าลำบากเหมือนกัน เพราะผมไม่รู้ข้อกฎหมาย จะพูดอะไร บางทีก็กลัวจะโน้ตดีไปด้วย หรือเวลาต้องไปไกล่เกลี่ยคนพวกทวงหนี้ หรือพวกเป็นบัญชีม้า ผมก็ไม่ว่าความผิดแค่ไหน ควรช่วยลูกบ้านตัวเองแค่ไหน ถ้าพวกผมมีคนช่วยหรือที่อำเภอมีนิติกรหลาย ๆ คนน่าจะดี⁶¹

อยากได้เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ทางด้านกฎหมายโดยเฉพาะ มาเป็นที่ปรึกษาให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเวลาเกิดปัญหาด้านข้อกฎหมายบ้าง⁶²

(4) ปรับปรุงข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบ เนื่องจาก ตามอำนาจในการที่เกี่ยวกับความอาญา (มาตรา 35) ที่กล่าวว่า ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ที่กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ในการเกี่ยวกับความอาญาดังต่อไปนี้ (มาตรา 28)

- เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตน ต้องแจ้งความต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้ทราบ

- เมื่อทราบข่าวว่าการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านที่ใกล้เคียง ต้องแจ้งความต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นั้นให้ทราบ

- เมื่อตรวจพบของกลางที่ผู้กระทำความผิดกฎหมายมีอยู่ก็ดี หรือสิ่งของที่สงสัยว่าได้มาโดยกระทำความผิดกฎหมายหรือเป็นสิ่งของสำหรับใช้ในการกระทำความผิดกฎหมายก็ดี ให้จับสิ่งของนั้นไว้และรีบนำส่งต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

⁶⁰ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำคำ, ทางโทรศัพท์, 22 มกราคม 2567.

⁶¹ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำคำ, ทางโทรศัพท์, 22 มกราคม 2567.

⁶² ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำคำ, ทางโทรศัพท์, 22 มกราคม 2567.

- เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกำลังกระทำความผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดกฎหมายก็ดี ให้จับตัวผู้นั้นไว้ และริบนำส่งต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

- ถ้ามีหมายหรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการให้จับผู้ใดในหมู่บ้านนั้นเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะจับผู้นั้นและริบนำส่งต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือกรรมการอำเภอตามสมควร

แต่เนื่องจากพื้นที่ในเขตชุมชนเมืองจะพบว่า เมื่อมีเหตุการณ์กระทำความผิดต่าง ๆ ประชาชนจะแจ้งต่อเจ้าพนักงานตำรวจ และเจ้าพนักงานตำรวจจะแจ้งต่อผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ในพื้นที่ ซึ่งบางครั้งเมื่อเกิดคดีเล็กน้อย หรือปัญหาเล็กน้อย ทางเจ้าพนักงานตำรวจไม่ได้แจ้งต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถูกตักเตือนในด้านการละเลยหน้าที่ในการปฏิบัติ ดังนั้น จึงควรมีการปรับแก้กฎหมายให้สอดคล้องกับบริบทสังคมเมืองมากขึ้น เช่น

เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตน ต้องแจ้งความต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือเจ้าพนักงานตำรวจ ให้ทราบ

ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่เป็นแนวทางในข้อเสนอ

ปกติผมจะรายงานทุกอย่างกับนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอตลอด แต่บางครั้งลูกบ้านเค้าก็ไม่แจ้งเรา ทำให้เรารายงานนายไม่ทัน ก็ถือว่าผิดวินัยข้าราชการ บางทีพวกผมก็ทำงานลำบาก เพราะคนที่เค้ารวย ๆ เค้าไม่ค่อยเห็นความสำคัญอะไรของพวกผม⁶³

การทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คิดว่าตอนนี้การทำงานด้านความสงบเรียบร้อยในชุมชน แตกต่างจากอดีต เพราะหน้าที่เหล่านี้เป็นงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ คนในเขตชุมชนส่วนใหญ่ก็เวลามีปัญหาด้านความสงบเรียบร้อยมักจะวิ่งเข้ามาหาตำรวจมากกว่าเข้าไปหากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่ในการทำงาน เราเองหน้าที่ของตำรวจเวลาเกิดอะไรในพื้นที่ก็ต้องแจ้งผู้นำชุมชนให้มารับทราบปัญหา และร่วมกันแก้ปัญหาอยู่แล้ว⁶⁴

อยากให้มียกเว้นว่าผู้ใหญ่บ้านต้องแจ้งกับนายอำเภอก่อนแจ้งตำรวจ เพราะสถานการณ์จริง ใคร ๆ ก็ต้องแจ้งตำรวจ เราจะแจ้งแต่นายอำเภอไม่ได้⁶⁵

⁶³ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ทางโทรศัพท์, 22 มกราคม 2567.

⁶⁴ ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ทางโทรศัพท์, 9 มกราคม 2567.

⁶⁵ ตัวแทน ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครและเทศบาลเมือง, สัมภาษณ์โดยพัฒนสิน อำขา, ทางโทรศัพท์, 22 มกราคม 2567.

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่อง บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

5.1 เพื่อศึกษาบทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

5.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

5.3 เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนา การทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุป

บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ในเขตชุมชนเมืองของ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่หลักในการดูแลรักษาความสงบในชุมชน ส่วนใหญ่ไม่พบอุปสรรคในการทำงาน แต่พบความแตกต่างในรูปแบบการทำงานระหว่างชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่กับชุมชนที่เป็นหมู่บ้านสร้างใหม่ แต่บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้ลดลงจากอดีต เพราะความสำคัญในส่วนนี้ประชาชนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับสถานีตำรวจภูธรในพื้นที่มากกว่า อีกทั้งในพื้นที่ชุมชนอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ยังเป็นที่ตั้งของสถานีตำรวจภูธรเมืองนนทบุรี สถานีตำรวจภูธรรัตนนิมิตร์ สถานีตำรวจภูธรบางศรีเมือง ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่สะดวกต่อการเดินทาง โดยรูปแบบการทำงานระหว่างชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ กับชุมชนที่เป็นหมู่บ้านสร้างใหม่ โดยถ้าเป็นชุมชนดั้งเดิมยังพบการให้ความสำคัญกับการทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ส่วนประชาชนที่เป็นผู้อาศัยในหมู่บ้านสร้างใหม่ ส่วนใหญ่เวลาเกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อย จะเข้าพบหน่วยงานราชการโดยตรง เช่น การเกิดปัญหาอาชญากรรมในบ้านของตนเอง ประชาชนจะเข้าแจ้งความกับสถานีตำรวจโดยตรง

บทบาทด้านการควบคุม ดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ในเขตชุมชนเมือง ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการควบคุมดูแลประชาชนในพื้นที่ให้ปฏิบัติตามกฎหมายทั้งหมด ไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะมีความหลากหลายของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้น หน้าที่หลักในการควบคุม ดูแลประชาชนให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ มากกว่าหน้าที่ของ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะประชาชนในหมู่บ้านสร้างใหม่ ประชาชนแฝงในพื้นที่ จะปฏิบัติตามกฎหมายตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ตำรวจมากกว่า คำสั่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่ แต่ในกลุ่มของชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ ยังพบถึงความสามารถในการควบคุมประชาชนให้ปฏิบัติตามกฎหมาย โดยดำเนินการผ่านการเข้าไปตักเตือน ลูกบ้านในชุมชนดั้งเดิม เมื่อพบการกระทำการผิดกฎหมายที่ไม่รุนแรง เช่น การติดยาเสพติด การทะเลาะวิวาท การลักขโมย เป็นต้นส่วนในชุมชนสร้างใหม่ ส่วนใหญ่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะไม่สามารถในการควบคุม ดูแลให้ประชาชนในชุมชนสร้างใหม่ปฏิบัติตามกฎหมายได้เท่าที่ควร

บทบาทด้านการสร้างความสมานฉันท์ และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง ยังพบความไม่ชัดเจนในด้านการสร้างความสามัคคีในภาพใหญ่ จะพบเพียงชุมชนเล็ก ๆ ตามกลุ่มชุมชนดั้งเดิม เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ถือว่าเป็นสังคมเมือง โดยมีประชากรในแต่ละชุมชนมีความหลากหลายมาก ทั้งประชาชนกลุ่มใหม่ กลุ่มดั้งเดิม ประชากรแฝง ทำให้สภาพสังคมในแต่ละชุมชนมีสภาพที่ห่างเหิน ประชาชนในพื้นที่ไม่มีความรู้จัก หรือสนิทสนมกลมเกลียวกันเหมือนในอดีต

บทบาทด้านการตรวจตรา ดูแลรักษาสังสธารณประโยชน์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง แตกต่างจากในอดีต และเป็นบทบาทที่เริ่มมีการทำงานลดน้อยลงของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทั้งนี้เนื่องจาก สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในพื้นที่ จะมีหน่วยงานราชการดูแลอย่างทั่วถึง แต่ยังพบบทบาทในการรับแจ้งความเสียหายของสิ่งสาธารณประโยชน์จากประชาชน เพื่อทำหน้าที่แจ้งกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่พบเพียงบางส่วนเท่านั้น

บทบาทด้านการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของประชาชนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง ถือว่ามีความสำคัญในระดับมาก ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มประชาชนในชุมชนดั้งเดิม ประชาชนในชุมชนสร้างใหม่ กลุ่มประชากรแฝง ประชาชนทุกกลุ่มจะต้องเชิญให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นหนึ่งในคณะกรรมการที่มีหน้าที่ไกล่เกลี่ยความขัดแย้งหรือมีส่วนร่วมในกระบวนการ ต่าง ๆ ที่เกิดในชุมชน ร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ทั้ง เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่เทศบาล ทุกหน่วยงานของทั้งภาคราชการ ภาคเอกชน จะให้ความสำคัญกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้เป็นผู้แทนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดในชุมชน ทั้งนี้เนื่องจาก หน่วยงานราชการทั้งหมด รวมถึงท้องถิ่น มองถึงสำคัญของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ว่าเป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่ เป็นตัวแทนของบุคคลที่เข้าใจพื้นที่มากที่สุด และเป็นกลุ่มบุคคลที่ใกล้ชิดประชาชน แม้กลุ่มชุมชนสร้างใหม่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังมีการประสานงานกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ดังนั้นทุกฝ่ายจึงให้ความสำคัญกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ปัญหาด้านความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการ

ปฏิบัติตามกฎหมาย ปฏิบัติตามมาตรการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน มีการให้ความร่วมมือในการตรวจค้น การตั้งด่าน เป็นต้น แต่ในส่วนกิจกรรมที่สร้างความสามัคคี กิจกรรมในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความสงบเรียบร้อย จะพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนสร้างใหม่ ประชาชนแฝงจะไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร เมื่อเทียบกับประชาชนในชุมชนดั้งเดิม จะให้ความร่วมมือแทบทั้งหมด

ปัญหาด้านความร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง พบว่า การทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการในการรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นอย่างดี แต่พบปัญหาด้านการซ้อนทับกันของบทบาทหน้าที่ในบางครั้ง นอกจากนี้ในการทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการ ทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังพบปัญหาเกี่ยวกับการทำงานแบบไม่มีแผนงานของหน่วยงานราชการ และการขาดการบูรณาการร่วมกัน ทำให้เวลาในการทำงานที่ต้องขอความร่วมมือจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะพบปัญหาการซ้อนทับกันของวันและเวลาในการทำงาน การนัดประชาชนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยงานราชการ

ปัญหาด้านอุปกรณ์และทักษะในการทำงานในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง มีความคิดเห็นในภาพรวมพบว่ามีปัญหาใหญ่ 4 ด้าน คือ

(1) ปัญหาด้านอุปกรณ์การทำงาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณในการซื้ออุปกรณ์ป้องกันภัยต่าง ๆ ให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยส่วนใหญ่อุปกรณ์ในการป้องกันตนเองต่าง ๆ ทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะเป็นผู้รับผิดชอบเอง หรือ ทางอำเภอให้การสนับสนุนมาบ้าง แต่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ

(2) ปัญหาด้านค่าเสี่ยงภัย/ค่าเงินชดเชยกรณีบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่ ในการทำงานด้านการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน บางครั้งจะทำให้เกิดอันตรายแก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้ ซึ่งปัจจุบันกำนัน ผู้ใหญ่ จะได้รับเพียงค่าตอบแทนในรูปแบบเงินเดือน แต่จะไม่ได้รับค่าเสี่ยงภัยหรือค่าเงินชดเชยกรณีบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่ เหมือนเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือข้าราชการ

(3) ปัญหาด้านทักษะการป้องกันตนเอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านขาดทักษะการป้องกันตนเองในสถานการณ์ฉุกเฉินที่ส่งผลต่อความปลอดภัยต่อตนเอง

(4) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ขาดทักษะการไกล่เกลี่ยและความรู้ทางด้านกฎหมาย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี และปัญหาและอุปสรรคในการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมืองกรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ผู้ศึกษา จึงขอเสนอแนวทางในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ดังนี้

(1) จัดทำแอปพลิเคชัน “การป้องกันภัยในชุมชน” ซึ่งการทำงานด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงจากในอดีต ที่ต้องรับทราบการ

แจ้งปัญหาต่าง ๆ ผ่านทางการสื่อสารแบบส่วนตัว ให้เปลี่ยนช่องทางการสื่อสารที่ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้ามาใช้บริการได้ ซึ่งปัจจุบันแอปพลิเคชันที่สามารถใช้บริการผ่านโทรศัพท์มือถือ ถือเป็นสิ่งที่ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ชุมชนเมืองสามารถใช้งานได้ จึงเหมาะสมกับการนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน

(2) เสริมทักษะด้านการป้องกันตนเอง การทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ที่ต้องเข้าร่วมในการดูแลประสานงาน หรือ อยู่ในเหตุการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ ดังนั้น หน่วยงานอย่างกระทรวงมหาดไทยที่เป็นผู้กำกับดูแลการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านโดยตรง ควรดำเนินการจัดอบรม ฝึกทักษะการป้องกันตนเองให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงอาสาสมัครต่าง ๆ เพื่อให้การทำงานด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมชนเมือง ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

(3) การฝึกอบรมความรู้ทางกฎหมายให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารของกระทรวงมหาดไทย ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ทางด้านกฎหมายโดยเฉพาะ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเวลาเกิดปัญหาด้านข้อกฎหมาย รวมถึงการสนับสนุนการอบรมเพิ่มทักษะความเชี่ยวชาญด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือ มีการฝึกอบรมเพิ่มศักยภาพในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้เข้าใจหน้าที่และกฎหมายในการปฏิบัติงานให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น

(4) ปรับปรุงข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความสงบ เนื่องจาก ตามอำนาจในการที่เกี่ยวข้องกับความอาญา (มาตรา 35) ที่กล่าวว่า ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ที่กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ในการเกี่ยวข้องความอาญาและ (มาตรา 28) โดยควรมีการปรับแก้กฎหมายให้สอดคล้องกับบริบทสังคมเมืองมากขึ้น เช่น “เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำ ผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตน ต้องแจ้งความต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือเจ้าพนักงานตำรวจให้ทราบ เป็นต้น”

5.2 อภิปรายผล

ในการศึกษาบทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา: อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี จะเห็นได้ว่า บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ในเขตชุมชนเมืองของ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่หลักในการดูแลรักษาความสงบในชุมชนส่วนใหญ่ไม่พบอุปสรรคในการทำงาน แต่พบความแตกต่างในรูปแบบการทำงานระหว่างชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ กับชุมชนที่เป็นหมู่บ้านสร้างใหม่ โดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังสามารถควบคุมดูแลประชาชนในพื้นที่ให้ปฏิบัติตามกฎหมายได้ แต่ในส่วนของการสร้าง ความสมานฉันท์ และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง จะพบว่าบทบาทในส่วนนี้ลดลง

จากในอดีต แต่บทบาทด้านการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของประชาชนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง กลับพบว่ามีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น แสดงให้เห็นว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน หรือ มีบุคคลกระทำผิดในพื้นที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังมีบทบาทในการตรวจตรา ดูแลความสงบ รวมถึงการ เป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ยปัญหาต่าง ๆ ให้กับลูกบ้านของตนเอง ซึ่งส่วนหนึ่งที่ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสามารถแสดงบทบาทเหล่านี้ได้ดี เพราะกำนันและผู้ใหญ่บ้านก็เป็นประชากรที่อาศัยใน พื้นที่ทำให้มีความคุ้นเคยกับประชาชนและพื้นที่เป็นอย่างดี สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามมาตรา 27 ที่ว่า “กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องรักษาความสงบและความสุขสำราญ ช่วยป้องกันความทุกข์ภัยของลูกบ้านตามสมควรและที่สามารถจะทำได้ การที่กล่าวนี้ ถ้าสมควร จะต้องปรึกษาหารือและช่วยกันกับเพื่อน ผู้ใหญ่บ้านที่ดีกับกำนันนายตำบลก็ดี ก็เป็นหน้าที่ของ ผู้ใหญ่บ้านที่จะต้องปฏิบัติให้สมควรแก่การที่จะรักษาประโยชน์และความสุขของลูกบ้าน” สอดคล้อง กับงานวิจัยของปาริชาติ สุวรรณโณ¹ รายงานว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ด้าน การควบคุม ดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติตามกฎหมายสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการตรวจตรา ดูแลรักษาสิ่ง สาธารณประโยชน์ ด้านการสร้างความสัมพันธ์และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ด้านการไกล่ เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของราษฎร และอันดับสุดท้าย คือ ด้านการปกครอง ดูแลรักษาความ สงบ และป้องกันทุกข์ภัยของราษฎร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรัณ สนั่นไหว² รายงานว่า ประสิทธิภาพของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านด้านการปกครอง ดูแลรักษาความสงบ และป้องกันทุกข์ภัยของ ราษฎรประเด็นที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากที่สุดคือ การรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน พื้นที่รับผิดชอบด้านประสิทธิภาพด้านการควบคุม ดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติตามกฎหมาย

ส่วนปัญหาในการทำงานในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง จะพบว่า มีปัญหาใหญ่ 4 ด้าน คือ ปัญหาด้านอุปกรณ์การทำงาน ปัญหาด้านค่าเสียภัย/ค่าเงินชดเชยกรณีบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่ ในการทำงานด้านการดูแล รักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน ปัญหาการขาดทักษะการป้องกันตนเองในสถานการณ์ฉุกเฉินที่ ส่งผลต่อความปลอดภัยต่อตนเอง และ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ขาดทักษะการไกล่เกลี่ยและความรู้ทางด้าน

¹ ปาริชาติ สุวรรณโณ, “ปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ด้านการปกครองและ การรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตราด,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร การศึกษา, สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2563).

² กรัณ สนั่นไหว, “ศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยของฝ่ายปกครอง ในเขตพื้นที่อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหาร การศึกษา, สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2565).

กฎหมาย แสดงให้เห็นว่าในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ยังถือว่าไม่สามารถทำงานได้เต็มประสิทธิภาพของหน้าที่ เพราะปัญหาในการทำงานที่พบแสดงให้เห็นว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีปัญหาในทุกด้านที่จะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงาน ทั้งการขาดทักษะการทำงานด้านนี้ การขาดอุปกรณ์ในการป้องกันตนเอง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ ทำให้บางครั้งประสิทธิภาพการทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านจะไม่เป็นไปตามที่ประชาชนในพื้นที่คาดหวัง โดยเฉพาะในกลุ่มประชาชนในชุมชนสร้างใหม่ จึงทำให้ประชาชนในกลุ่มนี้เน้นการขอความช่วยเหลือในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยจากเจ้าพนักงานตำรวจมากกว่ากำนันผู้ใหญ่บ้าน สอดคล้องกับรายงานของรายงานของ นฤมล จันทร์พร³ พบว่า ประชาชนในพื้นที่อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี มีความพึงพอใจต่อการดำเนินการรักษาความสงบเรียบร้อย ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อยู่ในระดับปานกลาง อีกทั้งจากรายงานของ ปาริชาติ สุวรรณโณ⁴ พบว่า ปัญหาของการทำงานด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะเกิดจากความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่มีน้อย โดยเฉพาะในพื้นที่ชุมชนเมือง จะพบว่า ประชาชนดั้งเดิมจะให้ความร่วมมือในการรักษาความสงบในชุมชนมากกว่า ประชาชนที่ย้ายถิ่นฐานมาใหม่

นอกจากนี้ตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านมีรากฐานของการวางระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของไทยเพื่อประโยชน์ในการดูแลทุกข์สุขของประชาชนในท้องที่ แม้กาลเวลาที่ผ่านมาสภาพสังคมจะเจริญรุดหน้าอย่างมาก แต่หากพิจารณาถึงประโยชน์ และความจำเป็นแล้ว โดยเฉพาะในพื้นที่ต่างจังหวัดกำนันผู้ใหญ่บ้าน ยังเป็นตำแหน่งที่ผูกพันใกล้ชิดกับประชาชน ประกอบกับลักษณะงานส่วนใหญ่เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของประชาชนมากกว่าหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด และประชาชนบางส่วนมีความสัมพันธ์และให้ความเคารพนับถือกำนันผู้ใหญ่บ้านมากกว่านักการเมืองท้องถิ่น อีกทั้งประชาชนยังต้องพึ่งพาอาศัย ความคิดเห็นหรือการปรึกษาหารือปัญหาต่าง ๆ กับกำนันผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกันและเข้าใจปัญหาร่วมกัน ดังนั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังสมควรต้องคงไว้ในโครงสร้างการบริหารราชการของไทยต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พรชัย เทพปัญญา⁵

³ นฤมล จันทร์พร, “บทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามความคาดหวังของประชาชนหลังประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 กรณีศึกษา: อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี,” (งานนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2557).

⁴ ปาริชาติ สุวรรณโณ, “ปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตราด,”

⁵ พรชัย เทพปัญญา, “การพัฒนาศักยภาพและเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติ หน้าที่กำนันผู้ใหญ่บ้าน,” *วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 12(2),: 181-201.

ซึ่งเสนอว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านยังเป็นสถาบันที่จำเป็นเพราะเป็นตัวแทนข้าราชการส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะนายอำเภอ กำนันผู้ใหญ่บ้านเปรียบเสมือนแขนขาหรือผู้ช่วยนายอำเภอ หากตำแหน่งนายอำเภอยังดำรงอยู่ ตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านก็ควรต้องดำรงอยู่ คู่กับนายอำเภอ เพราะกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำข้อมูลข่าวสารจากอำเภอถ่ายทอด ไปยังพื้นที่ หากปราศจากกำนันผู้ใหญ่บ้านแล้ว อาจทำให้การกระจายข่าวสารไม่ทั่วถึง

แต่อย่างไรก็ตาม ตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน อาจมีความจำเป็นเฉพาะในเขตพื้นที่ชนบท คือพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) แต่ต้องยอมรับว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศยังเป็นเขตชนบท กำนันผู้ใหญ่บ้าน ถือเป็นศูนย์กลางของชุมชนเป็นที่พึ่งของประชาชน เนื่องจากเป็นเรื่องยากที่ประชาชนในพื้นที่ห่างไกลจะสามารถพึ่งพาการบริหารราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ ประชาชนมักไม่รู้ระเบียบทางราชการ กำนันผู้ใหญ่บ้าน จึงมักดำเนินกิจกรรมให้แก่ประชาชนเท่าที่จะกระทำได้และกำนันผู้ใหญ่บ้านยังถือเป็นกลไกสำคัญของการปกครองท้องถิ่น ที่สำคัญต่อการบริหารราชการแผ่นดินและการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาล การรักษาความมั่นคงภายใน ตลอดจนเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างรัฐกับประชาชนที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งนายอำเภอตลอดจนการบริหารราชการส่วนกลางยังจำเป็นต้องมีบุคลากรช่วยในการปฏิบัติงานช่วยเชื่อมโยง ระหว่างรัฐกับประชาชนเพื่อนำนโยบายของรัฐบาลไปสู่ประชาชน เพราะการจะจัดให้ข้าราชการไปดำเนินการทุกเรื่องย่อมสิ้นเปลืองงบประมาณและไม่มีความเชื่อมโยงทางธรรมชาติระหว่างรัฐกับประชาชน ดังนั้นกำนันผู้ใหญ่บ้าน จึงจำเป็นที่สุดและเหมาะสมที่สุดในยามนี้และในยามที่รัฐบาลต้องดำเนินนโยบายหลาย ๆ ประการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและความคาดหวังของประชาชนในอนาคต⁶

สำหรับพื้นที่ชุมชนเมือง จะพบว่า พื้นที่ชุมชนเมืองมีบุคลากรของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน จึงไม่มีช่องว่างให้กำนันผู้ใหญ่บ้านเข้ามาดำเนินการ ในเขตเมืองเท่าที่ควรแล้ว กล่าวคือ เขตเทศบาล (หรือชุมชนเมือง) ไม่จำเป็นต้องมีกำนันผู้ใหญ่บ้าน สอดคล้องกับคำกล่าวของของโททัศน์ มาลา⁷ กล่าวว่า สภาพชุมชนเมือง สังคมเศรษฐกิจ มีความซับซ้อนการติดต่อสื่อสารรวดเร็วและเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย ปัจจัยนี้ส่งผลให้ต้องพึ่งพากำนันผู้ใหญ่บ้านน้อยลง เพราะเมื่อวิเคราะห์อำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านกับเทศบาลแล้ว เทศบาลสามารถทำหน้าที่ส่วนใหญ่แทนกำนันผู้ใหญ่บ้านได้ทั้งหมด นอกจากนี้อำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ของกำนันผู้ใหญ่บ้านยังมีส่วนราชการต่าง ๆ รับผิดชอบแต่ละเรื่องโดยตรงอีกด้วย เหตุผลตามที่กล่าวมาข้างต้น จึงเสนอว่า

⁶ นันทวัฒน์ บรมานันท์, *กฎหมายปกครอง* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน บงกามาศ, 2560).

⁷ โททัศน์ มาลา, “การคงอยู่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในบริบทของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น,” *วิจัยและพัฒนาวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 11(1), (2559): 305-317.

ในเขตพื้นที่ชุมชนเมืองหรือเขตเทศบาลสามารถยกเลิกตำแหน่ง กำนันผู้ใหญ่บ้านได้ เพราะบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กำหนดให้ภาคส่วนอื่น เป็นผู้รับผิดชอบ ดำเนินการแทนแล้วอย่างไรก็ดี แม้ตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านยังจำเป็นในเขตพื้นที่ชนบทแต่ยังมีข้อถกเถียงว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านกับองค์การบริหารส่วนตำบลจะทำงานซ้ำซ้อนกันหรือไม่ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว กำนันผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ของรัฐทั้งของ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและท้องที่ ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในฐานะหน่วยการปกครอง ตามหลักกระจายอำนาจการปกครองซึ่งจะทำหน้าที่เฉพาะเท่าที่กำหนดไว้ในกฎหมายหน้าที่ของรัฐที่เหลือจำนวนมากยังเป็นหน้าที่ของการบริหารราชการส่วนกลางที่จะดำเนินการผ่านองค์การบริหารราชการส่วนภูมิภาค และหน้าที่ส่วนหนึ่งยังสามารถมอบให้กำนันผู้ใหญ่บ้านดำเนินการแทนได้

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างกำนันและผู้ใหญ่บ้านกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนที่ใกล้ชิดกับท้องที่ คือ องค์การบริหารราชการส่วนตำบล มีพัฒนาการความเกี่ยวข้องใกล้ชิดมายาวนานพอสมควรตั้งแต่มีการจัดตั้งสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล โดยในอดีตกำนันผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทเข้าไปเป็นสมาชิกสภาหรือคณะกรรมการขององค์การบริหารส่วนตำบล แต่ด้วยผลของการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2540 ทำให้กำนันผู้ใหญ่บ้านพ้นจากตำแหน่งต่าง ๆ ในองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้เห็นได้ว่า ตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านจะไม่ได้ไปเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลแล้ว และอาจมองได้ว่าความสำคัญของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลจะลดน้อยถอยลง

อย่างไรก็ตาม กำนันผู้ใหญ่บ้านยังคงมีบทบาทในการสนับสนุน ประสานงาน และปฏิบัติงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลในด้านต่าง ๆ อาทิ เสนอแนะทางจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในท้องที่ เป็นกลไกประสานงาน และตรวจสอบการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งเพราะเป็นผู้มีศักยภาพในการระดมความร่วมมือจากประชาชน บทบาทรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตพื้นที่เป็นต้น

สำหรับการบริหารงานกำนันผู้ใหญ่บ้าน สำนักบริหารการปกครองท้องที่ กรมการปกครอง เห็นว่า อำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้ซ้ำซ้อนกัน แต่เป็นอำนาจหน้าที่ในการสนับสนุนร่วมมือกัน โดยอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นการบริการสาธารณะที่ได้รับการกระจายอำนาจการปกครองจากการบริหารราชการส่วนกลาง ในขณะที่กำนันผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลด้านการปกครอง การรักษาความสงบเรียบร้อย การเสริมสร้างความมั่นคงภายในเขตท้องที่ อีกทั้งกฎหมายกำหนดให้ทั้งสองฝ่ายมีหน้าที่แตกต่างกัน

อย่างชัดเจน ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรทั้งสองจึงเป็นเรื่องที่ทางภาครัฐต้องให้ความสำคัญ⁸

นอกจากนี้ ผลงานวิจัยของไททัศน์ มาลา พบว่า การมุ่งกระจายอำนาจแก่ท้องถิ่นในปัจจุบัน ทำให้บทบาทการปกครองระดับท้องถิ่นถูกแทนที่ ด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้การดำรงอยู่ของตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารราชการของท้องถิ่น ประกอบกับข้อจำกัดของกำนันผู้ใหญ่บ้าน คือ ไม่มีงบประมาณและไม่มีอำนาจตัดสินใจจัดทำภารกิจต่าง ๆ เพราะภารกิจส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สรุปได้ว่า บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในอนาคต ตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน ยังมีความจำเป็นอยู่ในเขตพื้นที่ชนบท ดังนั้น トラบไคที่ยังมีพื้นที่ชนบทก็ยังจำเป็นต้องมีกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในขณะเดียวกันก็มีสถานะและมีบทบาทเป็นผู้แทนประชาชนเป็นผู้นำชุมชน และต้องรับผิดชอบด้านการดูแลทุกข์สุขของประชาชนมากกว่าบทบาททางการพัฒนา รวมทั้งปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นชุมชน จึงเสนอแนะให้กำนันผู้ใหญ่บ้านปรับตัวเพื่อคุณลักษณะเด่นเกี่ยวกับการประสานงาน การดูแลทุกข์สุขของประชาชน การสร้างความสามัคคี การอำนวยความสะดวกระหว่างภาครัฐกับประชาชน และการดึงภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วม ตลอดจนต้องพร้อมปรับตัวให้เป็นผู้ประกอบการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ปรับปรุงความรู้ ความสามารถ ให้เท่าทันสังคมและเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ

5.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งต่อไปควรทำการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ระหว่างชุมชนเมือง กับชุมชนดั้งเดิม ทั้งนี้เนื่องจากผลการศึกษาในครั้งนี้จะพบว่า บทบาทด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ในเขตชุมชนเมืองของ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่หลักในการดูแลรักษาความสงบในชุมชน ส่วนใหญ่ไม่พบอุปสรรคในการทำงาน แต่พบความแตกต่างในรูปแบบการทำงานระหว่างชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ กับชุมชนที่เป็นหมู่บ้านสร้างใหม่ ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปจึงควรมุ่งความสำคัญของการศึกษา ไปที่แนวทางการทำงานระหว่างสองชุมชนที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม โดยถ้าทราบถึงแนวทางและความต้องการที่ชัดเจนระหว่างชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ กับชุมชนที่เป็นหมู่บ้านสร้างใหม่รวมถึง

⁸ ศรัณย์ดิษฐ์ เบญจพงศ์, “การคงอยู่ของตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน กับบทบาทในบริบทของสังคมอนาคต,” *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 12(2) (กรกฎาคม - ธันวาคม 2561).

กลุ่มประชากรแฝง จะสามารถสร้างแนวทางการการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้ชัดเจนขึ้น

นอกจากนี้ ในด้านหน่วยงานของกระทรวงมหาดไทย ส่งเสริมให้กำนันผู้ใหญ่บ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนร่วมกับทางราชการมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเฝ้าระวังภัย และเตือนภัยให้ราษฎรในตำบลหมู่บ้านได้ทราบล่วงหน้า เช่น กรณีอุทกภัย รวมทั้งการประสานขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อดำเนินการช่วยเหลือราษฎรที่ได้รับความเดือดร้อนอย่าง ทันทีทั่วถึง และเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพจะต้องมีการจัดตั้ง/ฝึกอบรม อปพร. ในระดับ ตำบล หมู่บ้าน อย่างจริงจัง โดยให้กำนันเป็นผู้ควบคุมดูแลในระดับหมู่บ้าน และจะต้องมีคำสั่งใช้ อปพร. ในทางปฏิบัติ

ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมถึงแนวทางการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่ชุมชนเมือง ทั้งนี้เนื่องจาก อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 11 พ.ศ. 2551) ได้กำหนด อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไว้หลายประการนอกเหนือจากการรักษาความสงบเรียบร้อยของ ชุมชน อาทิ การส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องที่ ประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎร การแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ของประชาชนในท้องที่ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน เป็นตัวแทนประสานงานกับหน่วยงานราชการ เป็นต้น ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษา ถึงการทำงานด้านอื่น ๆ ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตชุมชนเมือง เพื่อให้ นำผลการศึกษามาวิเคราะห์ ถึงความแตกต่างในการทำงานแต่ละด้านได้อย่างชัดเจนขึ้น

อีกทั้งในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาถึงแนวทางการปรับปรุงบทบาทอำนาจหน้าที่ ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2551) เนื่องจากพระราชบัญญัติ ดังกล่าวได้กำหนดขอบเขตหน้าที่การทำงาน ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แบบองค์รวมทุกพื้นที่ในประเทศไทย แต่บริบทของทุกพื้นที่ในประเทศไทย มีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะชุมชนเมือง กับชุมชนชนบท หรือ พื้นที่ห่างไกล ดังนั้น ในการ ออกกฎหมายตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ควรมีการแก้ไขและปรับปรุงครอบคลุมการ ทำงานตามบริบทแต่ละพื้นที่ให้ครบทุกพื้นที่ในประเทศไทย

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

กระทรวงมหาดไทย. คู่มือการปฏิบัติงานรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ:

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2564.

กุลธน ธนาพงศธร และเทพศักดิ์บุญรัตน์. การบริหารราชการส่วนภูมิภาค. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2553.

กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. นโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.

โกวิท พวงงาม. การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต. กรุงเทพฯ:

วิญญูชน, 2552.

จุฑามาศ ศรีศิริพรพันธ์. บทบาทและความสัมพันธ์ทางสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

ทศพร ศิริสัมพันธ์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารราชการแนวใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักงาน

คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552.

ธีรเดช ตติยวัฒน์ ชัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง: หลักการพื้นฐานของกฎหมาย

ปกครองและการกระทำทางปกครอง. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2546.

นฤมล กิตตะยานนท์. พฤติกรรมในองค์กร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2527.

นันท์วัฒน์ บรมานันท์. กฎหมายปกครอง. กรุงเทพฯ: วิญญูชน บงกามาศ, 2560.

นิรมล ศรีสุขุมชุมชนเมือง: พัฒนาการ โครงสร้างและปัญหา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

2560.

ประภัสสร เรืองโพธิ์. การบริหารและการนิเทศงานส่วนภูมิภาค. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542.

ปธาน สุวรรณมงคล. การบริหารงานภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า,

2558.

พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล. บทบาทของสตรี ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ในสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325-

2525). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542.

ไพรัช สร้างถิ่น และไอริส สร้างถิ่น. การบริหารและการนิเทศงานส่วนภูมิภาค. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2522.

- วีรศักดิ์ เครือสมบัติ. *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.
- ศูนย์วิจัยและพัฒนานโยบายสาธารณะ. *สถานการณ์อาชญากรรมในประเทศไทย ปี 2564*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2564.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. *ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. *แนวคิดและหลักปฏิบัติในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2564.
- เสน่ห์ จัยโต. *การบริหารราชการส่วนภูมิภาค*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2553.
- อภิญา เลื่อนฉวี. *กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2559.

วิทยานิพนธ์

- กรัณ สนั่นไหว “ศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของฝ่ายปกครอง ในเขตพื้นที่อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2565.
- ธิดา จิตต์กล้าเลิศสกุล. “บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ปฏิบัติจริงและที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย: กรณีศึกษาจังหวัดสงขลา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2552.
- ปาริชาติ สุวรรณโณ. “ปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตราด.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2563.
- ศุภิสรา ธารประเสริฐ. “ประสิทธิผลการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอหาดุพนม จังหวัดนครพนม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2565.
- สุนทร บุญสกลิต “สถานภาพ บทบาท และปัญหาของสามเณรในสังคมไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543.

- สุนารี เนาว์สุข. “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรร การรับรู้บทบาท กับการปฏิบัติตามบทบาทการ
ให้การศึกษาเรื่องเอดส์ของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลชุมชนในเขต 7 ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิทยาศาสตร์ คณะ
สาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543.
- อนุวัตร กองพันธ์. “บทบาททางการเมืองของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัด
ปทุมธานี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต, 2560.

วารสาร

- กฤษฎา บุญชัย. “แนวคิดทฤษฎีในการศึกษาชุมชนและประชาสังคม.” *วารสารร่วมพฤษภา*
ปีที่ 14 (2541).
- ชาติชัย อุดมกิจมงคล. “การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและผลสัมฤทธิ์ตามหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน
ในจังหวัดสกลนคร.” *มนุษยสังคมสาร*, 18(1) (2563): 21.
- ไพฑูริย์ มาลา. “การคงอยู่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในบริบทของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น.” *วิจัยและ
พัฒนาโดยองค์กรในพระบรมราชูปถัมภ์*, 11(1) (2559): 305-317.
- นิยม พัฒนศรี. “บทบาทการพัฒนาท้องถิ่นของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดนครปฐม.”
วารสารมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2564).
- พรชัย เอี่ยมศรี. “แนวคิดและแนวทางในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมไทย.” *วารสาร
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 41(3), (2564): 307-338.
- พรชัย เทพปัญญา. “การพัฒนาศักยภาพและเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติ หน้าที่กำนันผู้ใหญ่บ้าน.”
วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 12(2): 181-201.
- พระนิทัศน์ วงศ์วังเพิ่ม. “ปัญหาการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดขอนแก่น.”
วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 19(2) (2562): 82.
- ศรัณย์ดิษฐ์ เบญจพงศ์. “การคงอยู่ของตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน กับบทบาทในบริบทของสังคม
อนาคต.” *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*
12(2) (กรกฎาคม - ธันวาคม 2561).
- สุรพงษ์ รุ่งวารินทร. “ศึกษาบทบาทด้านการปกครองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน: กรณีจังหวัดสุพรรณบุรี.”
วารสารมหาวิทยาลัยปทุมธานี ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (2564): 2-3.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์ และคณะ. “การบริหารราชการส่วนภูมิภาค.” สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2567, <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การบริหารราชการส่วนภูมิภาค>.
สำนักงานสถิติแห่งชาติ. “จำนวนประชากรและบ้าน จำแนกเป็นรายอำเภอ และรายตำบล จังหวัด นนทบุรี.” สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มกราคม 2567, <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/districtList/S010107/th/4.htm>.

เอกสารอื่น ๆ

เทศบาลนครนนทบุรี. “แผนพัฒนาตำบล.” นนทบุรี: เทศบาลนครนนทบุรี, 2565.
ไททัศน์ มาลา. “การคงอยู่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในบริบทของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น: กรณีศึกษา จังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.” กรุงเทพฯ:ทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยและพัฒนา, 2559.
นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. “ศึกษาบทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน และการปกครองท้องถิ่น.” กรุงเทพฯ: รายงานการวิจัยสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2560.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ

พัฒนสิน อำชำ

ตำแหน่งปัจจุบัน

เจ้าพนักงานปกครองปฏิบัติการ (ปลัดอำเภอ)

อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

ประวัติการทำงาน

ปี พ.ศ. 2565 เจ้าพนักงานปกครองปฏิบัติการ (ปลัดอำเภอ)

อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

ปี พ.ศ. 2564 นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ

อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

